

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA DĖL VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO KONSOLIDUOTŲJŲ ATASKAITŲ RINKINIO FINANSINIO (TEISĖTUMO) AUDITO REZULTATŲ

2012 m. liepos 17 d. Nr. FA-P-10-2-49
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2011-04-05 pavedimą Nr. P-10-2

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Rasa Domarkienė (grupės vadovė)

Rūta Grybaitė

Jolita Pašukonienė

Daiva Navickienė

Dovilė Abalikštienė

Vytenis Žukas

Vyrmandas Jašmontas

Auditas pradėtas 2011-04-05

Auditas baigtas 2012-07-17

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti

Valstybės kontrolės interneto puslapyje

adresu www.vkontrolė.lt

TURINYS

Įvadas	3
I dalis. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo audito rezultatai	6
1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas	6
1.1. Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamos	6
1.1.1. Pastebėjimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo	9
1.1.2. Pastebėjimai dėl delspinigių skaičiavimo	11
1.1.3. Pastebėjimai dėl skolų išieškojimo	13
1.1.3.1 AB „Kuro aparatūra“ skolos perleidimas	13
1.1.3.2 Priverstinio poveikio priemonių taikymo reglamentavimas	15
1.2. Valstybinio socialinio draudimo fondo išlaidos	17
1.2.1. Pastebėjimai dėl nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą	19
1.2.2. Pastebėjimai dėl ES institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių perkėlimo	23
1.2.3. Pastebėjimai dėl įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus	24
1.3. Veiksniai, turintys įtakos VSDF biudžeto vykdymo rezultatui	25
2. Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimas	30
2.1. Pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo	30
2.1.1. Nekilnojamojo turto perdavimas pagal panaudos sutartis	31
2.1.2. Fondo valdybos Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcija	33
2.1.3. Nekilnojamojo turto pardavimas	36
2.2. Pastebėjimai dėl VSDF administravimo išlaidų	37
2.2.1. Dėl teritorinių skyrių reorganizacijos	38
2.2.2. Dėl kai kurių VSDF administravimo įstaigų	40
2.2.3. Dėl kitų veiklos sąnaudų	42
2.2.4. Dėl įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus administravimo	44
II dalis. Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio audito rezultatai	46
III dalis. Valstybinio socialinio draudimo fondo vidaus kontrolės sistemos įvertinimas	55
IV dalis. Rekomendacijos	56
Priedai	59

ĮVADAS

Vykdydama Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 15 straipsnio 2 dalį¹, Valstybės kontrolė atliko 2011 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo (toliau – VSDF) metinių konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio (toliau – Ataskaitų rinkinys) valstybinį auditą ir parengė audito ataskaitą ir išvadą.

Audito tikslai:

- įvertinti Valstybinio socialinio draudimo fondo 2011 m. konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio ir (ar) kitų ataskaitų duomenis ir pareikšti nepriklausomą nuomonę;
- įvertinti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų ir valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą ir pareikšti nepriklausomą nuomonę.

Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinį, kurį sudaro konsoliduotųjų fondo administravimo įstaigų, fondo ir šio fondo administravimo įstaigų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinys bei VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys², parengė Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Fondo valdyba), kuriai Valstybinio socialinio draudimo biudžeto sandaros įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi pavesta vykdyti VSDF biudžetą.

Valstybės kontrolė VSDF konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio auditą atliko pirmą kartą. 2010 m. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio auditą atliko UAB „Auditas“ ir 2011 m. balandžio 1 d. pareiškė besąlyginę nuomonę dėl šio ataskaitų rinkinio. VSDF 2010 m. konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinys nebuvo sudarytas.

Audituojamu laikotarpiu Fondo valdybai vadovavo direktorius Mindaugas Sinkevičius, vyriausiąja finansininke (Finansų ir apskaitos skyriaus vedėja) dirbo Rita Česnulevičienė.

Ataskaitų rinkinio duomenys ir 2011 m. VSDF biudžeto vykdymas ataskaitoje vertinti atsižvelgiant į:

- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2011 m. rodiklių patvirtinimo įstatymą³;
- Valstybinio socialinio draudimo įstatymą⁴;
- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymą;
- Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą;

¹ LR Valstybinio socialinio draudimo biudžeto sandaros įstatymas (2001-10-11 Nr. IX-547, su vėlesniais pakeitimais).

² Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio sudėtis apibrėžta LR Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo (2007-06-26 Nr. X-1212, su vėlesniais pakeitimais) 2 str. 21 dalyje.

³ LR Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2011 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2010-12-09 Nr. XI-1212.

⁴ LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (su vėlesniais pakeitimais).

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“⁵;
- Kitus VSDF biudžeto vykdymą, ataskaitų sudarymą ir biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojančius teisės aktus.

Valstybinio audito metu vertinome (audito apimtis):

- VSDF biudžeto vykdymo rezultatus – pajamas (11 109 568,5 tūkst. Lt) ir išlaidas (13 107 768 tūkst. Lt):
  - VSDF biudžeto pajamas ir išlaidas bei biudžeto vykdymo rezultatą lėmusius veiksniai;
  - teisės aktų pažeidimų įtaką Ataskaitų rinkinio duomenų teisingumui;
- VSDF turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo teisėtumo ir ekonomiškumo požiūriu;
- VSDF administravimo išlaidas (216 378,5 tūkst. Lt).

Ataskaitos I dalyje pateikiami pastebėjimai dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo:

- biudžeto pajamų surinkimo, įvertinant socialinio draudimo įmokų, delspinigių ir baudų įsiskolinimo sumokėjimo atidėjimus ir atleidimus nuo delspinigių ir baudų mokėjimo, delspinigių už pavėluotai sumokėtas socialinio draudimo įmokas skaičiavimą, skolų Valstybinio socialinio draudimo fondui perleidimą ir išieškojimo reglamentavimą;
- biudžeto išlaidų paskirstymo, įvertinant nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą, Europos Sąjungos (toliau – ES) institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymo nuostatų bei įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus mokėjimo įtaką Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidoms;
- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo rezultato ir jį lemiančių veiksnių.

Pateikiamas Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo vertinimas, pateikiami pastebėjimai dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo, atsižvelgiant į nekilnojamojo turto perdavimą pagal panaudos sutartis, Fondo valdybos Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukciją, nekilnojamojo turto pardavimą. Taip pat pateikiami pastebėjimai dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo išlaidų ir jas lemiančių veiksnių, įvertinant 2011 m. pabaigoje pradėtą įgyvendinti Fondo valdybos teritorinių skyrių reorganizaciją, Fondo valdybai pavaldžių Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro veiklą, įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus administravimą, kitas veiklos sąnaudas.

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 (su vėlesniais pakeitimais).

Ataskaitos II dalyje pateikiami Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio audito rezultatai, įvertinamas ataskaitų rinkinio teisingumas, išsamumas, palyginamumas ir teikiamos informacijos atskleidimas, atsižvelgiant į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų sudarymo principus.

Ataskaitos III dalyje pateikiamas Valstybinio socialinio draudimo fondo vidaus kontrolės sistemos įvertinimas.

Ataskaitos IV dalyje atsižvelgiant į audito rezultatus pateiktos Valstybės kontrolės rekomendacijos Fondo valdybai ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

I DALIS. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETO VYKDYMO AUDITO REZULTATAI

1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas

1.1. Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamos

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų surinkimo planas 2011 metais įvykdytas 101,5 proc. – į VSDF biudžetą surinkta 166,2 mln. Lt pajamų daugiau nei planuota.

Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamų, kaip ir išlaidų, kitimą iš esmės lemia ekonominiai veiksniai (pvz., nedarbo lygis, draudėjų ir apdraustųjų skaičius, vidutinis darbo užmokestis ir pan.) ir Seimo ar Vyriausybės sprendimai (pvz., įmokų tarifų nustatymas teisės aktais).

2007–2009 m. VSDF pajamų augimui įtakos turėjo 2007–2008 m. palanki šalies ekonominė situacija bei 2009 m. padidintos apdraustųjų įmokos ir padidėjęs apdraustųjų skaičius.

2010 m. ekonominio sunkmečio padariniai neigiamai veikė VSDF pajamas. 2011 m. dėl sumažėjusio nedarbo lygio, išaugusio vidutinio darbo užmokesčio Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamų surinkta daugiau nei 2010 m.

VSDF biudžeto pajamų pagrindą sudaro draudėjų, apdraustųjų, savarankiškai dirbančių asmenų, asmenų, apsidraudusių valstybiniu savanoriškuoju socialiniu draudimu, valstybės biudžeto už valstybės lėšomis draudžiamus asmenis įmokos ir kitos pajamos, numatytos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje.

2007–2011 m. didžiausią VSDF biudžeto pajamų dalį (93,7–97,4 proc.) sudarė draudėjų ir apdraustųjų mokamos valstybinio socialinio draudimo (toliau – VSD) įmokos (1 lentelė): draudėjų VSD įmokų dalis svyravo nuo 72,6 proc. iki 88,9 proc., o apdraustųjų VSD įmokos – nuo 8,3 proc. iki 21,1 proc. Likusios pajamos buvo surenkamos iš savarankiškai dirbančių asmenų įmokų (0,7–1,5 proc.), valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo (toliau – SD) įmokų (0,01–0,04 proc.), baudų ir delspinigių (0,1 proc.), veiklos pajamų bei iš turimo kapitalo gaunamų pajamų (0,2–0,4 proc.) ir sveikatos draudimo įmokų iš socialinio draudimo pašalpų (tik nuo 2010 m. – 0,8–1 proc.). Taip pat, atsižvelgiant į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 1 priede nurodytą pajamų klasifikaciją, į VSDF pajamas įtraukiami asignavimai iš LR

valstybės biudžeto (0,7–4,4 proc.) bei atgautos į ankstesnių metų išlaidas išskeltos abejotinai atgautinos sumos (0,1–0,2 proc.). Nuo 2010 m. į pajamas taip pat įtrauktos lėšos už ES institucijų pensijų sistemoje įgytas pensines teises⁶, tačiau šios rūšies pajamų iki šiol nėra gauta nė vieno lito.

1 lentelė. VSDF biudžeto pajamų (pagal VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų duomenis) vertikali analizė 2007-2011 m.

Pajamų straipsniai	2007 m.		2008 m.		2009 m.		2010 m.		2011 m.	
	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%
Draudėjų VSD įmokos	8 378,8	85,9	9 967,9	88,9	8 345,3	73,5	7 609,1	72,6	8 117,9	73,1
Apdraustųjų VSD įmokos	805,2	8,3	956,2	8,5	2 366,8	20,8	2 212,5	21,1	2 348,8	21,1
Savarankiškai dirbančių asmenų VSD įmokos	116,2	1,2	142,5	1,3	82,7	0,7	161,4	1,5	171,7	1,5
Valstybinio savanoriškojo SD įmokos	4,0	0,04	4,3	0,04	2,4	0,02	1,7	0,02	1,4	0,01
Baudos ir delspinigiai	7,3	0,1	7,3	0,1	14,3	0,1	13,3	0,1	7,2	0,1
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto ir kitų piniginių išteklių	389,2	4,0	80,0	0,7	495,7	4,4	328,2	3,1	358,9	3,2
Atgautos į ankstesnių metų išlaidas perkeltos abejotinai atgautinos sumos	18,6	0,2	13,5	0,1	8,1	0,1	13,9	0,1	0,0	0,0
Veiklos pajamos	39,5	0,4	45,4	0,4	41,7	0,4	41,7	0,4	16,8	0,2
Sveikatos draudimo įmokos iš SD pašalpų	-	-	-	-	-	-	104,8	1,0	86,9	0,8
Lėšos už ES institucijų pensijų sistemoje įgytas pensines teises	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iš viso:	9 758,7	100	11 217,0	100	11 356,9	100	10 486,6	100	11 109,6	100,0

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Analizuotu laikotarpiu vyravo šios pajamų kitimo tendencijos (2 lentelė): 2007–2009 m. bei 2011 m. VSDF bendra biudžeto pajamų suma augo, tuo tarpu 2010 m. buvo gerokai sumažėjusi.

2 lentelė. VSDF biudžeto pajamų (pagal VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų duomenis) horizontali analizė 2007-2011 m.

Pajamų straipsniai	2008–2007 m.	2009–2008 m.	2010–2009 m.	2011–2010 m.
	%	%	%	%
Draudėjų VSD įmokos	19,0	-16,3	-8,8	6,7
Apdraustųjų VSD įmokos	18,8	147,5	-6,5	6,2
Savarankiškai dirbančių asmenų VSD įmokos	22,6	-42,0	95,2	6,4
Valstybinio savanoriškojo SD įmokos	8,0	-45,1	-26,4	-17,5
Baudos ir delspinigiai	-0,8	97,3	-7,2	-46,0
Asignavimai iš LR valstybės biudžeto ir kitų piniginių išteklių	-79,4	519,6	-33,8	9,3
Atgautos į ankstesnių metų išlaidas perkeltos abejotinai atgautinos sumos	-27,3	-39,6	70,1	-100,0
Veiklos pajamos	15,0	-8,1	-0,04	-59,7
Sveikatos draudimo įmokos iš SD pašalpų	-	-	-	-17,0
Iš viso:	14,9	1,2	-7,7	5,9

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

⁶ Ši pajamų rūšis įtraukta į VSDF pajamų klasifikaciją išgaliojus LR Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymui 2009-11-12 Nr. XI-473.

Didžiausias VSDF biudžeto pajamų kasmetinio augimo tempas, siekiantis 14,9 proc., pastebimas 2008 m., kai VSDF biudžeto pajamų padidėjimą lėmė 23,9 proc. išaugusios draudėjų įmokos bei 24,1 proc. padidėjusios apdraustųjų įmokos, savarankiškai dirbančių asmenų VSD įmokų augimas, siekiantis 22,6 proc., bei 8 proc. išaugusios valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokų pajamos. Tokių pajamų augimą lėmė socialinio draudimo įmokų rodikliai (pvz., draudėjų, apdraustųjų skaičius, darbo užmokestis ir pan.) bei juos veikiančių makroekonominių, socialinių bei demografinių rodiklių tendencijos (žr. ataskaitos 1 priedą): atsižvelgiant į tai, kad 2008 m. fiksuojamas 5,8 proc. išaugęs nedarbo lygis (5 pav.), 5,5 proc. mažesnis draudėjų skaičius (4 pav.) ir 0,4 proc. sumažėjęs apdraustųjų skaičius (5 pav.), galima teigti, kad iš draudėjų ir apdraustųjų surinktų įmokų augimą labiausiai lėmė 17,8 proc. išaugęs valstybiniu socialiniu draudimu apdraustų asmenų vidutinis darbo užmokestis, kuris 2008 m. siekė 1 930,6 Lt (6 pav.).

2009 m. pajamų augimo tempo sulėtėjimą (pajamos išaugo tik 1,2 proc.) lėmė pasikeitusi šalies ekonomikos padėtis: 7,9 proc. punktais išaugęs nedarbo lygis, atitinkamai 10,5 proc. sumažėjęs VSD apdraustų asmenų skaičius, 3,2 proc. mažesnis draudėjų skaičius bei 7,6 proc. sumažėjęs vidutinis apdraustųjų darbo užmokestis. Šie veiksniai turėjo įtakos draudėjų įmokoms (jos sumažėjo 16,3 proc.), kurios sudaro didžiausią dalį VSDF pajamų, o 147,5 proc. išaugusių pajamų iš apdraustųjų įmokų (tarifas padidėjo nuo 3 iki 9 proc., nes be 3 proc., mokamų pensijų bei ligos ir motinystės socialiniam draudimui, nuo 2009 m. apdraustieji turi mokėti dar 6 proc. sveikatos draudimui, taip pat padaugėjo apdraustųjų⁷) nepakako didesniai bendrų pajamų augimui.

2010 m. VSD įmokų tarifai nebuvo didinami, todėl ekonomikos ir finansų sunkmečio padariniai (4,1 proc. padidėjęs nedarbo lygis, 4,3 proc. sumažėjęs apdraustųjų skaičius, 3,9 proc. smukęs vidutinis apdraustųjų darbo užmokestis) neigiamai veikė VSDF pajamas – jos šiais metais sumažėjo 7,7 proc.

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų surinkimo planas 2011 metais įvykdytas 101,5 proc. – į VSDF biudžetą surinkta 166,2 mln. Lt pajamų daugiau nei planuota.

2011 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamos išaugo 5,9 proc., palyginti su 2010 m. Pajamų augimą lėmė pradėjusi gerėti ekonominė šalies padėtis, kartu ir 2,4 proc. mažesnis nedarbo lygis, atitinkamai 7,9 proc. didesnis draudėjų skaičius ir 4,2 proc. didesnis apdraustųjų skaičius. Taip pat 2011 m. 2,3 proc. išaugo valstybiniu socialiniu draudimu apdraustų asmenų vidutinis darbo užmokestis.

Specifiniai pastebėjimai dėl pajamų surinkimo pateikti atskirose šio skyriaus dalyse.

⁷ Asmenys, susiję su draudėju darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, tuo pat metu iš šio draudėjo gaunantys pajamas iš sporto veiklos, atlikėjo veiklos arba pagal autorines sutartis, nuolatiniai LR gyventojai, kurie gauna pajamas pagal autorines sutartis iš draudėjo – Lietuvos vieneto, su kuriuo jie nesusiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, nuolatiniai LR gyventojai, gaunantys pajamas iš sporto veiklos ar atlikėjo veiklos iš draudėjo – Lietuvos vieneto, su kuriuo jie nesusiję darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais, nuo 2009 m. sausio 1 d. moka 7 proc. apdraustųjų VSD įmokas.

1.1.1. Pastebėjimai dėl skolų mokėjimo atidėjimo ir atleidimo

Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai kai kuriais atvejais sprendimus dėl įmokų, delspinigių ar baudų sumokėjimo atidėjimo bei atleidimo nuo delspinigių ar baudų mokėjimo priėmė nesilaikydami VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių: negavus reikalaujamų dokumentų, nurodančių mokėtojų įsiskolinimo priežastis bei pagrindžiančių jų finansinę padėtį. Nebuvo tinkamai įvertintos mokėtojų realios galimybės atsiskaityti per atidėjimo laikotarpį, neužtikrinta, kad skolų sumokėjimas būtų atidėtas tik tada, kai nustatoma, kad mokėtojui atidėjimas suteiktų galimybę stabilizuoti savo finansinę būklę ir įsiskolinimą fondui sumokėti vėliau.

Kai kuriais atvejais Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai, priimdami sprendimus dėl įmokų, delspinigių ar baudų sumokėjimo atidėjimo bei atleidimo nuo delspinigių ar baudų mokėjimo, nesilaikė VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių (toliau – Taisyklės) VIII, X ir XI skyrių nuostatų: Fondo valdyba vadovavosi teritorinių skyrių nepagrįstai priimtomis (netinkamai įvertinus mokėtojų prašymus ir kitus dokumentus) išvadomis, o teritoriniai skyriai nepareikalavo draudėjų ir savarankiškai dirbančių asmenų savo prašymus pagrįsti tinkamais dokumentais.

Audito metu nustatyta atvejų, kai teritoriniai skyriai netinkamai įvertino įmokų mokėtojų pateiktus prašymus bei dokumentus ir nepagrįstai parengė išvadas dėl įmokų, delspinigių ar baudų sumokėjimo atidėjimo ir atleidimo nuo delspinigių, baudų mokėjimo.

Nepakankamai pagrįstų išvadų ir sprendimų parengimo pavyzdžiai

- Kupiškio ir Vilniaus skyriuose savarankiškai dirbančių asmenų 2011 m. prašymuose dėl įmokų sumokėjimo atidėjimų daugeliu patikrintų atvejų nebuvo pateikiama išsamesnė informacija ar papildomi dokumentai, kuriais būtų grindžiama sunki finansinė situacija ar kitos priežastys, dėl kurių reikalingas atidėjimas (dažnu atveju pagrindas atidėjimui nurodoma „sunki finansinė padėtis“).
- Kupiškio skyriuje draudėjui (uždarajai akcinei bendrovei) 2011 m. buvo atliktas įmokų ir delspinigių sumokėjimo atidėjimas, nors draudėjo prašyme ar papildomuose dokumentuose nėra nurodyta būsima veikla. Kupiškio skyriaus išvadoje, kuri buvo pateikta Fondo valdybai dėl sprendimo priėmimo, yra nurodyta, kad pagal draudėjo verslo planą yra numatomas finansinės būklės pagerėjimas, tačiau verslo planas kartu su draudėjo prašymu bei kitais dokumentais nebuvo pateiktas. Be to, pagal pateiktą draudėjo 2011 m. I ketv. balansą, matyti, kad įsipareigojimai turtą viršija 1,7 mln. Lt arba 25 proc., vadinasi, priimant sprendimą dėl 99,3 tūkst. įsiskolinimo sumokėjimo atidėjimo neįvertinta tai, kad šis atidėjimas iš esmės nepakeis draudėjo finansinės situacijos, bei tai, kad draudėjo finansinės būklės pagerėjimas, kuris užtikrintų atidėtos skolos mokėjimą laiku, yra abejotinas.
- Vilniaus skyriuje 2011 m. nuo delspinigių mokėjimo buvo atleistas savarankiškai dirbantis asmuo (dizaino studija), kurio prašyme nebuvo nurodyta, kodėl jam reikalingas atleidimas, nebuvo pateikti dokumentai, patvirtinantys įsiskolinimo susidarymo priežastis bei nepateiktos patvirtintos įsiskolinimo laikotarpio pajamų deklaracijų kopijos. Taip pat kai kuriais atleidimų nuo delspinigių sumokėjimo atvejais Fondo valdybos sprendimai buvo priimti negavus iš draudėjų paskutinio ataskaitinio laikotarpio veiklos finansinių ataskaitų, kaip reikalauja Taisyklės.

Fondo valdyboje patvirtinta teritorinių skyrių veiklos vertinimo tvarka⁸, pagal kurią vertinama teritorinių skyrių veikla, analizuojant ir vertinant veiklos rezultatus įvairiose skyrių

⁸ Patvirtinta Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2009-03-03 įsakymu Nr. V-102.

veiklos srityse pagal šioje tvarkoje nurodytus veiklos vertinimo kriterijus. Ši tvarka reglamentuoja, kad kiekvienai sričiai iš anksto nustatomas aukštas rezultatas, kuris turi būti pasiektas per ataskaitinį laikotarpį. Pastebėjome, kad šioje tvarkoje nustatyti kai kurie vertinimo kriterijai (išieškotinių draudėjų skolų lygis, įmokų surinkimo lygis, savarankiškai dirbančių asmenų, sumokėjusių visas socialinio draudimo įmokas, dalis) ir jų rodikliai sudaro prielaidas pirmenybę teikti skolų sumokėjimo atidėjimams, o ne jų išieškojimui, t. y. skatina teritorinius skyrius kuo daugiau įmokų mokėtojų prašymų dėl skolų sumokėjimo atidėjimo ir atleidimo nuo jų mokėjimo įvertinti teigiamai.

Dažnai priverstinio poveikio priemonių taikymo atvejais skolininkai neturi turto, kuris galėtų būti išieškotas, be to, išieškojimo procesas užtrunka, taip darydamas neigiamą įtaką vienam iš veiklos vertinimo kriterijų – išieškotinių draudėjų skolų lygiui. O skolų sumokėjimo atidėjimų atvejais šis ir kai kurie kiti vertinimo kriterijai yra pagerinami: skaičiuojant išieškotinos draudėjų skolos bei įmokų surinkimo lygius į draudėjų įsiskolinimą nėra įtraukiamos sumos, kurių sumokėjimas atidėtas, be to, atidėjimų sutartys didina savarankiškai dirbančių asmenų, sumokėjusių visas SD įmokas, dalį.

2011 m. įsiskolinimų atidėjimo sutartys buvo pasirašomos nenumatant palūkanų už atidėtą laikotarpį, todėl įmokų mokėtojai galėjo naudotis nesumokėtų įmokų lėšomis kaip beprocente paskola. Manome, kad ši aplinkybė galėjo skatinti mokėtojus kreiptis į Fondo valdybos teritorinius skyrius dėl įmokų atidėjimo net ir nesant realiam pagrindui.

Auditorių nuomone, geresnių veiklos rezultatų siekimas, abipusis mokėtojo ir Fondo valdybos teritorinio skyriaus suinteresuotumas sudaryti sutartis dėl atidėjimų galėjo daryti įtaką ir formaliam pateiktų dokumentų vertinimui bei nepagrįstų sprendimų dėl skolų sumokėjimo atidėjimo priėmimui, o fondas negavo dalies pajamų už atidėtų mokėjimų laikotarpį, be to, negavo įmokų laiku.

Pažymėtina, kad pagal Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimus⁹ už laiku nesumokėtų socialinio draudimo įmokų, delspinigių ir baudų skolos sumokėjimo atidėjimo laikotarpį nuo 2012-01-01 skaičiuojamos palūkanos. Analogiška nuostata Vyriausybės nutarimu¹⁰ papildytos Taisyklės (įsigaliojo nuo 2012-03-09).

⁹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4, 7, 8, 16, 19 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 2011-12-13 Nr. XI-1792.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-02-29 nutarimas Nr. 249 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarimo Nr. 647 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, 15 p.

1.1.2. Pastebėjimai dėl delspinigių skaičiavimo

Fondo valdyba nepakankamai dėmesio skyrė delspinigių skaičiavimo reglamentavimui (neatnaujino įsakymų atsižvelgdama į kitų teisės aktų pasikeitimus, nesuderino patvirtintų nuostatų tarpusavyje, nenustatė išsamios delspinigių skaičiavimo teritoriniuose skyriuose tvarkos), neužtikrino, kad delspinigiai būtų apskaičiuoti laikantis teisės aktų ir laiku įtraukti į apskaitą, o duomenys apie apskaičiuotas delspinigių sumas būtų teisingai nurodyti finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose.

Kupiškio skyrius neskaičiavo delspinigių visais Kupiškio rajono apylinkės teismo įmokų už darbuotojus (išskyrus naujus rinkos dalyvius) įsiskolinimo atvejais, neatsižvelgdamas į įsiskolinimų atsiradimo priežastį – nesilaikė Vyriausybės patvirtintos tvarkos¹¹.

Vilniaus ir Kupiškio skyriai nesilaikė Fondo valdybos nustatyto delspinigių skaičiavimo periodiškumo, nes kai kuriais atvejais (Kupiškio sk. – visais atvejais) skaičiavo delspinigius rečiau nei kas ketvirtį.

Atkreipiame dėmesį, kad suteikus galimybę įmokų specialistams skaičiuoti delspinigius ir juos koreguoti rankiniu būdu ir nereglementavus, kokiais atvejais ir kaip tokie koregavimai turėtų būti atliekami, delspinigiai gali būti neskaičiuojami, taip nesilaikant teisės aktų nustatytos tvarkos.

Fondo valdyba nenustatė teritoriniams skyriams tinkamos, detalios delspinigių skaičiavimo tvarkos ir nekontroliavo, kad delspinigiai būtų apskaičiuojami laikantis teisės aktų reikalavimų.

Fondo valdybos direktoriaus įsakymais reglamentuota delspinigių skaičiavimo tvarka nėra atnaujinama atsižvelgiant į teisės aktų pasikeitimus, todėl kai kurios įsakymų nuostatos neatitinka galiojančių teisės aktų, dalis nuostatų prieštarauja viena kitai (3 lentelė):

3 lentelė. Galiojančių Fondo valdybos įsakymų, reglamentuojančių delspinigių skaičiavimą, analizė

Įsakymas	Neatitikimai ir prieštaravimai kitiems teisės aktams
2000-11-06 Fondo valdybos direktoriaus įsakymas Nr. 1002 „Dėl delspinigių skaičiavimo metodikos tvirtinimo“	<ul style="list-style-type: none"> Nurodoma, kad direktoriaus įsakymas išleistas remiantis 2000-09-22 nutarimu Nr. 1156 „Dėl Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“. Šis nutarimas yra netekęs galios, o jį pakeitęs ir šiuo metu galiojantis yra 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 „Dėl Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“. Įsakyme nurodoma, kad delspinigiai skaičiuojami LR mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) nustatyta tvarka (remiantis 1995-06-28 d. LR MAĮ Nr. I-974 39 str. 2 dalimi). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad direktoriaus įsakymo išleidimo metu galiojęs MAĮ šiuo metu yra netekęs galios ir 2004-04-13 priimtas naujas LR MAĮ Nr. IX-2112. Kadangi įsakymas priimtas remiantis šiuo metu jau negaliojančiu MAĮ, įsakyme yra nurodyta šiuo metu galiojančiam MAĮ prieštaraujanti delspinigių skaičiavimo tvarka (nurodyta, jog delspinigių suma negali viršyti 100 procentų įmokų sumos).

¹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-04-15 nutarimu Nr. 298 patvirtinto „Nesumokėtos socialinių ir valstybinių socialinio draudimo išmokų, kurių dydis priklausė nuo teisėjo darbo užmokesčio, dalies paskaičiavimo ir išmokėjimo tvarkos aprašo“ 7 p.

2001-11-12 Fondo valdybos teritoriniams skyriams įsakymas Nr. 312-24-4099 „Dėl delspinigių skaičiavimo“	<ul style="list-style-type: none"> • Įsakyme nurodyta, kad delspinigiaai skaičiuojami remiantis 2000-09-22 nutarimu Nr. 1156 „Dėl Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“, tačiau šis nutarimas yra netekęs galios. • Įsakyme nurodoma, kad delspinigiaai skaičiuojami LR mokesčių administravimo įstatymo nustatyta tvarka, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad direktoriaus įsakymo išleidimo metu galiojęs MAĮ šiuo metu yra netekęs galios ir 2004-04-13 priimtas naujas LR MAĮ Nr. IX-2112.
2004-06-30 Fondo valdybos teritoriniams skyriams įsakymas Nr. (9.24)-I-3988 „Dėl delspinigių skaičiavimo“	<ul style="list-style-type: none"> • Įsakyme nurodyta, jog jis priimtas remiantis LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 36 str. 5 dalimi, tačiau šiuo metu galiojančiame LR Valstybinio socialinio draudimo įstatyme įmokų mokėjimo tvarka yra aprašyta 9 str., tuo tarpu 36 str. aprašomos VSDF administravimo įstaigų teisės, t.y. informacija nesusijusi su įmokų mokėjimo ar delspinigių skaičiavimo tvarka.
2009-12-31 Fondo valdybos prie SADM direktoriaus įsakymas Nr. V-789 „Valstybinio socialinio draudimo fondo apskaitos politika“	<ul style="list-style-type: none"> • VSDF apskaitos politikos 236 p. nurodyta, kad pajamų apskaitai yra taikomas kaupimo principas. Tačiau šios politikos 6 lentelėje pateiktas pajamų pripažinimo laikas prieštarauja kaupimo principui, kadangi nurodyta, jog didžioji dalis pajamų pripažįstamos kas ketvirtį iki kito ketvirčio pirmojo mėnesio paskutinės dienos. • Apskaitos politikoje nurodytas pajamų pripažinimo laikas neatitinka Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų (toliau – VSAFAS) nuostatų, kad pajamos registruojamos apskaitoje ir rodomos finansinėse ataskaitose tą atskaitinį laikotarpį, kurį yra uždirbamos.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Nustatyta delspinigių skaičiavimo tvarka nėra detali ir informatyvi, neapima teritorinių skyrių atliekamų procedūrų, skaičiuojant delspinigius, išsamaus aprašymo, todėl delspinigių skaičiavimas teritoriniuose skyriuose vyksta skirtingai. Nepakankamai kontroliuojama, kad būtų laikomasi nustatyto delspinigių skaičiavimo periodiškumo (kiekvieną ketvirtį).

Delspinigių skaičiavimo pavyzdžiai

- Vilniaus skyriuje specialistai kai kuriais atvejais delspinigius mokėtojams, kurių įsiskolinimai sudaro nereikšmingas sumas (pvz., iki 10 Lt), skaičiuoja ne kiekvieną ketvirtį, bet rečiau (pvz. kas pusmetį ar dar rečiau). Rečiau nei kas ketvirtį delspinigiaai skaičiuojami ir tais atvejais, kai specialistai žino, jog dėl laiku mokamų įmokų draudėjui ar savarankiškai dirbančiam asmeniui dažniausiai delspinigiaai nebūna priskaičiuojami.
- Kupiškio skyriuje visais atvejais delspinigiaai skaičiuojami ir pažymos apie juos formuojamos kas pusmetį.

Faktinis (realus) delspinigių skaičiavimas teritoriniuose skyriuose neužtikrina, kad delspinigiaai būtų apskaityti laiku, o duomenys apie apskaičiuotas delspinigių sumas būtų teisingai nurodyti finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose.

Delspinigiaai skaičiuojami rankiniu būdu, specialistams atlikus užklausą suformuoti pažymą apie konkretaus draudėjo ar savarankiškai dirbančio asmens apskaičiuotus delspinigius, patikrinus pažymoje nurodytus duomenis ir patvirtinus ją. Tik atlikus šiuos veiksmus, informacija apie delspinigius perkeliama į to laikotarpio, kuriuo patvirtinama pažyma, finansinę ataskaitą, neatsižvelgiant į laikotarpį, už kurį šie delspinigiaai apskaičiuoti.

Kai kuriais atvejais delspinigių apskaičiavimas koreguojamas rankiniu būdu, tačiau nėra reglamentuota, kokiais atvejais ir kaip šie koregavimai gali būti atliekami. Taip įmokų specialistams suteikiama galimybė piktnaudžiauti neapskaičiuojant delspinigių ir padidinama tikimybė, kad gali būti nesilaikoma Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 1 dalies ir Taisyklių 67

punkto reikalavimų, kurie nustato, kad už pavėluotai į VSDF pervestas socialinio draudimo įmokas skaičiuojami delspinigiai.

Audito metu nustatėme, kad Fondo valdyba neužtikrino teisingo delspinigių skaičiavimo Kupiškio skyriuje, todėl šiame skyriuje nebuvo skaičiuojami delspinigiai Kupiškio rajono apylinkės teismo įmokų už darbuotojus (išskyrus naujus rinkos dalyvius) įsiskolinimo atvejais. Darbuotojų aiškinimu, delspinigiai šiais atvejais nebuvo skaičiuojami, remiantis Vyriausybės nutarimu patvirtintu Nesumokėtos socialinių ir valstybinio socialinio draudimo išmokų, kurių dydis priklausė nuo teisėjo darbo užmokesčio, dalies apskaičiavimo ir išmokėjimo tvarkos aprašu¹², kurio nuostatos leidžia neskaičiuoti delspinigių tik tais atvejais, kai įsiskolinimas yra už įmokas, apskaičiuotas nuo teisėjams nesumokėtos darbo užmokesčio dalies. Tačiau Kupiškio skyriuje delspinigiai nebuvo skaičiuojami visais įmokų už darbuotojus (išskyrus naujus rinkos dalyvius) įsiskolinimo atvejais, neatsižvelgiant į įsiskolinimų atsiradimo priežastį.

1.1.3. Pastebėjimai dėl skolų išieškojimo

Audito metu nustatyti tam tikri pastebėjimai dėl skolų Valstybinio socialinio draudimo fondui išieškojimo.

1.1.3.1 AB „Kuro aparatūra“ skolos perleidimas

Fondo valdyba, priimdama sprendimą už 105,2 tūkst. Lt perleisti reikalavimo teisę į bankrutuojančios AB „Kuro aparatūra“ skolą (12 396,6 tūkst. Lt), neišnaudojo kitų kreditorinių finansinių reikalavimų perleidimo alternatyvų, kurias kaip Fondo valdybai suteiktas teises reglamentuoja įstatymas (pardavimas viešo aukciono būdu arba perleidimas AB Turto bankui), ir taip neužtikrino, kad reikalavimo teisė į skolą būtų perduota fondui naudingiausiu būdu.

Fondo valdyba priėmė sprendimą perleisti reikalavimo teisę į skolą, o Vilniaus skyrius pasirašė reikalavimo teisių perleidimo sutartį, įtraukdami į perleidžiamo kreditorinio finansinio reikalavimo sumą išmokėtą žalos atlyginimą dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga nukentėjusiems asmenims, dėl kurių valstybės biudžetas prarado teisinę galimybę atgauti minėtam žalos atlyginimui Vilniaus skyriaus išmokėtą sumą – 425,4 tūkst. Lt.

Fondo valdyba perleido reikalavimo teisę į likviduojamos AB „Kuro aparatūra“ skolą viešajai įstaigai nesilaikydama teisės aktu, perleisdama teisę į skolą neteislingai įtraukė išmokėtą

¹² Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-04-15 nutarimu Nr. 298.

žalos atlyginimą nukentėjusiems asmenims dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga, ir prarado atgręžtinio reikalavimo teisę į įmonę išmokėtai žalos atlyginimo sumai.

Pritarus VSDF Tarybai¹³, Fondo valdybos direktorius priėmė sprendimą¹⁴ perleisti reikalavimo teisę į likviduojamos AB „Kuro aparatūra“ skolą (12 396,6 tūkst. Lt) VšĮ „Valakupių reabilitacijos centrai“ už 105,2 tūkst. Lt. Sprendimas buvo priimtas nepasinaudojus Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio 2 dalies 6 ir 12 punktais Fondo valdybai suteiktomis teisėmis: perleisti visus ar dalį kreditorinių finansinių reikalavimų Fondo valdybos nustatyta tvarka arba perleisti įmonės, kuriai iškelta bankroto byla, mokestinės nepriemokos reikalavimo teisę AB Turto bankui abipusio susitarimo pagrindu. Fondo valdyba nebandė minėtų kreditorinių finansinių reikalavimų perleisti viešo aukciono būdu, kaip numatyta Reikalavimo teisės viešo pardavimo (perleidimo) aukciono nuostatuose¹⁵ ir nenagrinėjo galimybės perleisti teisės į bendrovės skolą Turto bankui, taip neužtikrino, kad skola būtų perduota fondui naudingiausiu būdu.

Vykdydamas minėtą Fondo valdybos direktoriaus sprendimą, Vilniaus skyrius pasirašė reikalavimo teisių perleidimo sutartį¹⁶ su VšĮ „Valakupių reabilitacijos centru“, pagal kurią viešajai įstaigai buvo perleista reikalavimo teisė į teismo patvirtintą (įvertinus sumokėtas sumas) 12 396,6 tūkst. Lt dydžio bankrutuojančios AB „Kuro aparatūra“ valstybinio socialinio draudimo įmokų, delspinigių, baudų ir kitų išmokų skolą. Dalį šios skolos sudarė Vilniaus skyriaus iki 2007-09-01 išmokėta žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga suma – 425,4 tūkst. Lt¹⁷, į kurią Vyriausybės nutarimu¹⁸ teritoriniams skyriams yra įteisinta atgręžtinio reikalavimo teisė į įmonę, atsakingą už padarytą žalą, išmokėtos žalos atlyginimo sumai. Perleidęs skolą, Vilniaus skyrius prarado šią teisę ir galimybę įstatymų nustatyta tvarka išreikalauti iš bendrovės žalos atlyginimui išmokėtą sumą.

Žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims dėl sveikatos sužalojimo ar susirgimo profesine liga, kai ši prievolė pereina valstybei, tvarkos aprašo 5 ir 14 punktuose numatyta, kad žalos atlyginimo, skyrimo, mokėjimo, pristatymo ir kitos aptarnavimo išlaidos Fondo valdybai apmokamos iš LR valstybės biudžeto, o atgręžtinio reikalavimo teise išreikalautas lėšas, teritorinis skyrius grąžina į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą. Todėl manome, kad Fondo valdyba, priimdama sprendimą perleisti reikalavimo teisę į skolą, o Vilniaus skyrius, pasirašydamas reikalavimo teisių perleidimo sutartį, prarado galimybę įstatymų nustatyta tvarka išreikalauti iš bendrovės žalos

¹³ VSDF Tarybos 2011-05-26 nutarimas Nr. 3-4 „Dėl VSDF biudžetui mokestinių reikalavimų teisės perleidimo VšĮ Valakupių reabilitacijos centras“.

¹⁴ Fondo valdybos direktoriaus 2011-06-13 sprendimas Nr. ĮAS-4-3 „Dėl reikalavimo teisės į likviduojamos AB Kuro aparatūra skolos perleidimo“.

¹⁵ Patvirtinti Fondo valdybos direktoriaus 2005-09-19 įsakymu Nr. V-346.

¹⁶ 2011-06-23 Reikalavimo teisių perleidimo sutartis Nr. 11-509.

¹⁷ Pažymėtina, kad Vilniaus skyrius už 105,2 tūkst. Lt perleido reikalavimo teisę į skolą, todėl manome, kad atgręžtinio reikalavimo teise galima susigrąžinti suma už žalos atlyginimą neturėjo būti sumažinta gauta suma.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-15 nutarimu Nr. 997 patvirtinto Žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims dėl sveikatos sužalojimo ar susirgimo profesine liga, kai ši prievolė pereina valstybei, tvarkos aprašo 13 p. (2001-12-29 Nr. 1628 redakcija).

atlyginimui išmokėtą sumą, lygią iki 2007-09-01 išmokėtos žalos atlyginimo nukentėjusiems asmenims dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga sumai, o valstybės biudžetas – atgauti 425,4 tūkst. Lt.

1.1.3.2 Priverstinio poveikio priemonių taikymo reglamentavimas

Nepakankamai reglamentuotas fondui nesumokėtų įmokų, baudų ir delspinigių išieškojimas (priverstinio poveikio priemonių – raginimų ir priminimų siuntimo – taikymas) sudaro prielaidas skirtingam teisės aktų interpretavimui ir praktiniam minėtų priverstinio poveikio priemonių taikymui, o tai turi įtakos neigiamoms teisinėms pasekmėms VSDF įmokų išieškojimo srityje.

Civilinio proceso kodekse numatytas turto perėmimas natūra už skolas iš antstolių detalai nėra reglamentuotas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM), Fondo valdybos tvarkomis ar kitais teisės aktais, o toks reglamentavimo nebuvimas sudaro prielaidas Fondo valdybos teritorinių skyrių specialistams kiekvienu konkrečiu atveju subjektyviai įvertinti skolininko turto perėmimo natūra tikslingumą ir ekonominę naudą VSDF.

Fondo valdyba nepakankamai reglamentavo priverstinio poveikio priemonių taikymą, kai VSDF nesumokėtų įmokų, baudų ir delspinigių išieškojimui skolininkams siunčiami priminimai ir raginimai sumokėti skolas fondui, todėl kai kuriais atvejais praktinis išieškojimo priemonių taikymas sukėlė teises pasekmes.

Fondo valdyba, Taisyklėmis¹⁹ ir darbo procedūrų aprašymu²⁰ nustatydamą skolų išieškojimo tvarką teritoriniams skyriams, nenumatė išsamios ir aiškios priminimų ir raginimų pateikimo tvarkos, nors abi formos gali būti siunčiamos dėl tos pačios priežasties, t. y. laiku nesumokėjus valstybinio socialinio draudimo įmokų. Be to, procedūrų aprašyme nėra aprašyta priminimų siuntimo draudėjams procedūra.

Neišsamus ir painus raginimų ir priminimų skolininkams pateikimo reglamentavimas sudaro prielaidas skirtingam Fondo valdybos teritorinių skyrių darbuotojų teisės aktų interpretavimui ir šių teisės aktų nuostatų praktiniam taikymui. Pavyzdžiui, vadovaujantis LR Baudžiamojo kodekso 219 straipsniu²¹, asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, tik jei valstybės įgaliota institucija *priminė* apie pareigą sumokėti mokesčius, todėl mokėtojui nusiuntus *raginimą* dėl skolos sumokėjimo, baudžiamoji atsakomybė už mokesčių nesumokėjimą jam gali būti nepritaikyta.

¹⁹ Fondo valdybos direktoriaus 2009-01-21 įsakymu Nr. V-32 patvirtintos Priverstinio poveikio priemonių taikymo taisyklės.

²⁰ Fondo valdybos direktoriaus 2010-06-21 įsakymu Nr. V-270 patvirtintas Skolų Valstybinio socialinio draudimo fondui priverstinio išieškojimo darbo procedūrų aprašymas.

²¹ Patvirtintas 2000-09-26 įstatymu Nr. VIII-1968.

Pavyzdys iš VSDF administravimo įstaigų skolų išieškojimo praktikos

Fondo valdybos Druskininkų skyrius 2010 m. siuntė skolininkui (asociacijai „Finansų ir technologijų centras“) 3 raginimus dėl skolos sumokėjimo (956,34 Lt), nesumokėjęs skolos per raginimuose nurodytus terminus, Druskininkų sk. direktorius pateikė pranešimą Vilniaus apygardos prokuratūrai dėl galimai padarytos nusikalstamos veikos, kuriuo remiantis buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje. Ikteisminį tyrimą buvo pavesta atlikti FNTT Vilniaus apygardos Nusikalstamų veikų tyrimo skyriaus tyrėjui. Ikteisminis tyrimas Vilniaus apygardos prokuratūros 3-ojo sk. prokuroro buvo nutrauktas, nes nerasta nusikalstamos veikos (neteisėto pareigos nevykdymo) sudėties požymių, nes Druskininkų sk. skolininkui siuntė „raginimus dėl skolos sumokėjimo“, o ne „priminimus apie pareigą sumokėti mokesčius“.

Fondo valdybos direktorius įsakymu minėtomis Priverstinio poveikio priemonių taikymo taisyklėmis ir Skolų VSDF priverstinio išieškojimo darbo procedūrų aprašymu nustatė draudėjo turto arešto tvarką teritoriniams skyriams, tačiau nenumatė išsamios ir aiškios skolininko turto natūra perėmimo tvarkos.

Vadovaujantis Valstybinio socialinio draudimo įstatymo²² ir Taisyklių²³ nuostatomis, fondą administruojančios įstaigos turi teisę areštuoti draudėjo turtą, jeigu nesumokėtos VSDF socialinio draudimo įmokos, baudos ir (ar) delspinigiai. Fondo valdyba turto arešto procedūrą yra išsamiai numačiusi aukščiau minėtose Taisyklėse ir darbo procedūrų aprašyme, tačiau šiuose ir kituose VSDF veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra numatyti vėlesni administravimo įstaigų veiksmai ir procedūros, susijusios su skolininkų turto perėmimu. Už skolas perimto turto realizavimo pagrindinės nuostatos yra numatytos LR civilinio proceso kodekse.

Už skolas perimto turto realizavimo reglamentavimas

LR civilinio proceso kodekse²⁴ (toliau – LR CPK), kuriame yra apibrėžta kas įstatymų nustatyta tvarka gali realizuoti areštuotą turtą (antstolis, Valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigos, vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkai ir prekybos įmonė), nėra numatyta galimybė VSDF administruojančioms įstaigoms realizuoti skolininkų turtą, todėl areštuotas turtas perduodamas realizuoti antstoliams. Vadovaujantis LR CPK 691 str. (Areštuoto turto realizavimas) 1 d., turtas realizuojamas priverstinai parduodant iš varžytynių, per įmones, kurios verčiasi turto prekyba ar perdirbimu, perduodant išieškotojui ar realizuojant kita šiame kodekse nustatyta tvarka.

Jei vykdant išieškojimą dalyvauja keli išieškotojai, neparduotą iš varžytynių turtą pirmiausia siūloma pasiimti LR CPK 754 straipsnyje nustatytos pirmesnės eilės išieškotojams, laikantis proporcingumo principo ir eilės. Jeigu pirmesnės eilės išieškotojai nesutinka pasiimti turto, jį siūloma paimti paskesnės eilės išieškotojams, laikantis proporcingumo principo ir eilės. VSDF yra priskiriamas trečios eilės išieškotojams.

LR CPK nustatyta, kad jeigu yra kitų išieškotojų, pareiškusiam norą pasiimti turtą natūra išieškotojui turtas perduodamas po to, kai jis antstoliui sumoka pradinės parduodamo turto kainos ir apskaičiuotos jam tenkančios lešų sumos skirtumą.

Pažymėtina, kad už skolas perimto turto realizavimas taip pat yra reglamentuotas galiojančioje socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintoje Fondo valdybos už nesumokėtas įmokas perimto iš akcinių ir uždarytųjų akcinių bendrovių, siekiančių išvengti bankroto bylos iškėlimo, turto ir akcijų apskaitos bei realizavimo tvarkoje²⁵. Ši tvarka buvo patvirtinta 1999 m., vadovaujantis tuo metu galiojusia Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 36 straipsnio

²² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (2004-11-04 Nr.IX-2535 redakcija) 17 str. 2 d. 3 p.

²³ Patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647 Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 111 p.

²⁴ Patvirtintąs 2002-02-28 įstatymu Nr. IX-743.

²⁵ Patvirtinta Socialinės apsaugos ir darbo ministro 1999-09-20 įsakymu Nr. 71.

redakcija²⁶ (nebegalioja nuo 2003-07-01), kuri numatė, kad Fondo valdyba turi teisę perimti akcinės ar uždarnosios akcinės bendrovės, siekiančios išvengti bankroto bylos iškelimo už nesumokėtas įmokas, turto dalį, proporcingą bendrovės įsiskolinimui VSDF biudžetui, ar įsigyti jos akcijų pagal bendrovės turto perėmimo, akcijų įsigijimo, jų įvertinimo, apskaitos bei realizavimo tvarką, kurią nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Šiuo metu galiojantys VSDF veiklą reglamentuojantys teisės aktai tokios turto perėmimo ir realizavimo teisės pačiai Fondo valdybai nenumato, todėl minėta SADM tvarka, patvirtinta remiantis šia įstatymo nuostata, turėtų būti paskelbta negaliojančia.

Audito metu nustatyta, kad pastaruoju metu antstolių pasiūlymai Fondo valdybai kaip trečios eilės išieškotojui perimti iš varžytynių neparduotą turtą (remiantis LR CPK) Fondo valdybos teritoriniuose skyriuose dažniausiai nepriimami (anksčiau skolos turtu buvo atsiimamos dažniau), nes areštuoto turto vertė būna didesnė nei skola fondui, todėl perimant tokį turtą turėtų būti padengiamas skirtumas tarp pradinės parduodamo turto kainos ir skolos fondui. Atkreipiame dėmesį, kad nenustačius išsamios ir detalios skolininkų turto, antstolių neparduoto iš varžytynių, perėmimo natūra tvarkos ir konkrečių VSDF administruojančių įstaigų specialistų veiksmų atitinkamose situacijose, sprendimai dėl turto perėmimo gali būti priimami subjektyviai, ne visada tinkamai įvertinus turto perėmimo natūra tikslingumą ir ekonominę naudą fondui.

1.2. Valstybinio socialinio draudimo fondo išlaidos

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidos 2011 metais sudarė 13 107,8 mln. Lt. VSDF išlaidų planas įvykdytas 96,5 proc. – VSDF išlaidos buvo 468,6 mln. Lt mažesnės nei planuotos.

VSDF biudžeto išlaidų kitimą labiausiai lemia šalies ekonominė situacija bei Seimo ar Vyriausybės sprendimai dėl išmokų dydžių nustatymo – 2011 m. sumažėjo motinystės (tėvystės) išmokų išlaidos, pakeitus jų mokėjimo tvarką.

Išlaidos pensijų socialiniam draudimui ypač išaugo 2008 m., kadangi buvo padidinta vidutinė bazinė pensija bei jos dalis, skaičiuojama pagrindinei pensijos daliai. Atsižvelgus į nuolatinį išlaidų augimą ir nesuderinimą su VSDF biudžeto galimybėmis, 2010 m. buvo sumažinta papildoma pensijos dalis bei dirbantiems pensininkams mokamos pensijos.

Iki 2009 m. dėl padidėjusio vidutinio darbo užmokesčio augo išlaidos ligos ir motinystės socialiniam draudimui. Augimą lėmė ir prasidėjusio ekonomikos sunkmečio laikotarpiu priimti valdžios sprendimai didinti ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokas.

²⁶ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (1999-03-16 Nr. VIII-1086 redakcija).

VSDF biudžeto išlaidų pagrindą sudaro išmokos pensijų socialiniam draudimui bei išmokos ligos ir motinystės socialiniam draudimui. 2007–2011 m. išlaidos pensijų socialiniam draudimui sudaro 57,7–65,7 proc., o išlaidų ligos ir motinystės socialiniam draudimui dalis sudaro 10,1 – 14,9 proc. VSDF biudžeto išlaidų. Kitos VSDF išlaidos yra išmokos nedarbo socialiniam draudimui bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui, lėšos, pervedamos į Privalomąjį sveikatos draudimo fondą (toliau – PSDF) ir privačius pensijų fondus, taip pat neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos bei veiklos sąnaudos.

4 lentelė. VSDF biudžeto išlaidų vertikali analizė 2007–2011 m.

Išlaidų straipsniai	2007 m.		2008 m.		2009 m.		2010 m.		2011 m.	
	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%
Pensijų socialiniam draudimui	6 103,2	65,7	7 979,8	63,1	8 261,6	58,0	7 659,9	57,7	7 668,0	58,5
Ligos ir motinystės socialiniam draudimui	940,5	10,1	1 685,8	13,3	2 120,8	14,9	1 722,2	13,0	1 448,2	11,1
Nedarbo socialiniam draudimui	319,1	3,4	306,4	2,4	629,0	4,4	491,8	3,7	347,6	2,7
Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui	44,2	0,5	53,0	0,4	53,4	0,4	43,2	0,3	44,1	0,3
Lėšos, pervedamos į Privalomojo sveikatos draudimo fondą	767,6	8,3	919,3	7,3	2.221,0	15,6	2.295,8	17,3	2 467,9	18,8
Lėšos, pervedamos į pensijų fondus	851,6	9,2	1.064,0	8,4	433,8	3,0	328,2	2,5	358,9	2,7
Neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos	30,7	0,3	354,5	2,8	142,8	1,0	125,6	1,0	96,8	0,7
Veiklos sąnaudos	225,8	2,4	291,0	2,3	373,4	2,6	600,7	4,5	676,3	5,2
Iš viso:	9 282,7	100,0	12 653,9	100,0	14 236,0	100,0	13 267,5	100,0	13 107,8	100,0

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

VSDF išlaidos, 2007 m. siekusios 9 282,7 mln. Lt, 2011 m. išaugo iki 13 107,8 mln. Lt, t. y. 1,4 karto. Daugiausiai, t.y. 36,3 proc., VSDF biudžeto išlaidos išaugo 2008 m., tuo tarpu 2009 m. išlaidų augimo tempas sulėtėjo iki 12,5 proc. 2010–2011 m. išlaidos sumažėjo atitinkamai 6,8 proc. 2010 m. bei 1,0 proc. 2011 m. (2 priedo 1 pav.). VSDF biudžeto išlaidų kitimą labiausiai lėmė išmokų pensijų socialiniam draudimui bei išmokų ligos ir motinystės socialiniam draudimui kitimas.

Išlaidos pensijų socialiniam draudimui ypač išaugo 2008 m., kadangi nuo 2008 m. pagrindinė valstybinės socialinio draudimo senatvės pensijos dalis lygi ne 100 proc., o 110 proc. bazinės pensijos, kai asmuo turi būtinajį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą. Išlaidų pensijų socialiniam draudimui augimą lėmė ir nuo 2007 m. liepos 1 d. skaičiuojamas priedas už stažo metus asmenims, įgijusiems didesnę kaip 30 metų valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą. Dėl pasikeitusios šalies ekonominės situacijos 2009 m. išlaidų pensijų socialiniam draudimui augimas sulėtėjo, o 2010 m. išlaidos šios rūšies socialiniam draudimui sumažėjo 7,3 proc. (2 priedo 2 pav.). Atsižvelgus į išlaidų pensijų socialiniam draudimui nuolatinį augimą ir nesuderinimą su

VSDF biudžeto galimybės, 2010 m. buvo nuspręsta mažinti papildomą pensijos dalį bei mažinti dirbantiems pensininkams mokamas pensijas. 2011 m. VSDF biudžeto išlaidos pensijų socialiniam draudimui išaugo 0,1 proc.

Didžiausias išlaidų ligos ir motinystės socialiniam draudimui augimas, siekiantis 79,2 proc., nustatytas 2008 m., tuo tarpu 2009 m. šių išlaidų augimas sulėtėjo iki 25,8 proc. ir išlaidos ligos ir motinystės socialiniam draudimui sudarė 2 121,0 mln. Lt (2 priedo 4 pav.). Šių išlaidų kitimą lėmė įstatymo²⁷ pakeitimai, kuriais nustatytos didesnės ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokos ir pailgintas šių išmokų mokėjimo laikotarpis.

Ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokų dydžio ir apskaičiavimo tvarkos svarbiausi pakeitimai

- Nuo 2008 m. motinystės (tėvystės) pašalpa lygi 100 proc. kompensuojamojo darbo užmokesčio, kol vaikui sueina vieneri metai (buvo – 6 mėnesiai), ir pailgintas šių išmokų mokėjimo laikotarpis – kol vaikui sueina dveji metai mokama 85 proc. kompensuojamojo darbo užmokesčio. Taip pat nuspręsta, jog gimus daugiau nei vienam vaikui, pašalpa atitinkamai didinama. Nuo 2008 m. įsigaliojo nuostata, kai vaiko priežiūros atostogų išleistas apdraustasis turi draudžiamųjų pajamų, kurių dydis mažesnis už motinystės (tėvystės) pašalpą, jam mokamas apskaičiuotos pašalpos ir jo atitinkamą mėnesį turėtų draudžiamųjų pajamų skirtumas. Taip pat padidintas minimalios motinystės socialinio draudimo pašalpos dydis, nustačius, kad ši pašalpa per mėnesį negali būti mažesnė už nėštumo ir gimdymo atostogų suteikimo mėnesį galiojusį einamųjų metų draudžiamųjų pajamų trečdalį (buvo – ketvirtadalį).
- Nuo 2009 m. už 3–7 ligos dienas iš VSDF biudžeto mokama nebe 80 proc., o 40 proc. draudžiamųjų pajamų.
- Nuo 2010 m. liepos 1 d. motinystės (tėvystės) pašalpos dydis sumažintas nuo 100 iki 90 proc. kompensuojamojo uždarbio (kol vaikui sueina 1 m.) bei nuo 85 iki 75 proc. (likusį laiką).
- Nuo 2011 m. liepos 1 d. motinystės (tėvystės) pašalpos dydis yra 100 proc. kompensuojamojo uždarbio dydžio, jeigu apdraustasis pasirenka gauti šią pašalpą, kol vaikui sueina vieneri metai. Jeigu apdraustasis pasirenka gauti motinystės (tėvystės) pašalpą, kol vaikui sueina dveji metai, šios pašalpos dydis, kol vaikui sueina vieneri metai, yra 70 proc., o kol vaikui sueina dveji metai, – 40 proc. pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio dydžio.

Išlaidų ligos ir motinystės socialiniam draudimui augimo lėtėjimą 2009 m. bei šių išlaidų mažėjimą 2010–2011 m. lėmė pasikeitusi šalies ekonominė situacija. Įvertinus sumažėjusį VSDF biudžeto pajamų surinkimą bei išaugusias socialinio draudimo išlaidas, buvo priimti sprendimai mažinti ligos ir motinystės socialinio draudimo išmokas.

2011 m. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto išlaidos sudarė 13 107,8 mln. Lt. VSDF išlaidų planas įvykdytas 96,5 proc. – VSDF išlaidos buvo 468,6 mln. Lt mažesnės nei planuotos.

1.2.1. Pastebėjimai dėl nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą

Fondo valdyba pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos paraiškas 2011 m. pervedė į Užimtumo fondą 41,5 mln. Lt daugiau lėšų nei surinko nedarbo socialinio draudimo įmokų (nuo 2007 m. iš viso pervesta 656,5 mln. Lt daugiau nei surinkta), taip

²⁷ Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas 2000-12-21 Nr. IX-110 (2007-12-04 įstatymo Nr. X-1338 redakcija ir vėlesni pakeitimai).

nesilaikydama Užimtumo rėmimo²⁸ ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų²⁹. Tam įtakos galėjo turėti ir neatitikimai tarp teisės aktų, reglamentuojančių nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą tvarką, nuostatų, kuriems pašalinti skirta nepakankamai dėmesio. Be to, SADM paraiškas perversi lėšas į Užimtumo fondą teikia neatsižvelgdama į realų lėšų poreikį, nes metų gale lieka nepanaudoti šio fondo lėšų likučiai.

Nedarbo socialinio draudimo įstatyme numatytu pereinamuoju laikotarpiu (2005–2009 m.) išlaidas, nesusijusias su nedarbo socialiniu draudimu, iš VSDF nuosekliai turėjo perimti dengti valstybės biudžetas. Įstatymo pakeitimu šį laikotarpį pratęsus iki 2012 m., minėtos išlaidos ir toliau dengiamos iš deficitinio VSDF biudžeto, tam tikslui kasmet panaudojant 90–100 mln. Lt (iš viso 2005–2011 m. kitoms išlaidoms panaudota 1 061 mln. Lt, 2012 m. planuojama panaudoti dar apie 100 mln. Lt). Atkreipiame dėmesį, kad su nedarbo socialiniu draudimu nesusijusias išlaidas dar padidino priimti sprendimai 2010 m. IV ketv. ir 2011 m. iš Užimtumo fondo lėšų padengti Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos pertvarkymo išlaidas, nors pagal Užimtumo rėmimo įstatymą nuo 2010-10-01 ji nebėra užimtumo rėmimo politiką įgyvendinanti ir iš Užimtumo fondo lėšų išlaikoma įstaiga.

Fondo valdyba ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nepakankamai dėmesio skyrė nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą tvarkos reglamentavimui, nesiėmė pakankamų priemonių, kad teisės aktų nuostatos, prieštaraujančios viena kitai, būtų pakoreguotos; perveddama lėšas į Užimtumo fondą, nesilaikė teisės aktų, pervedė daugiau lėšų nei surinko nedarbo socialinio draudimo įmokų.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, planuodama valstybės biudžeto asignavimus, nepakankamai atsižvelgė į teisės aktų nuostatas, kad valstybės biudžetas pereinamuoju laikotarpiu nuosekliai turi perimti dalies išlaidų finansavimą iš VSDF ir taip nesumažino VSDF išlaidų. Teikė paraiškas Fondo valdybai prašydama perversi lėšas užimtumo politikos neįgyvendinančiai įstaigai finansuoti. Metų pabaigoje Užimtumo fondui prašė lėšų neįvertinusi realaus jų poreikio.

Audito metu nustatyta, kad skirtingų teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą aspektus, prieštarauja viena kitai. Skirtingai reglamentuota įmokų pervedimo tvarka, kaip ir kur turi būti pervedamos lėšos ir nepanaudotų Užimtumo fondo lėšų likučio panaudojimas:

²⁸ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694 (2009-07-14 Nr. XI-334 redakcija).

²⁹ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904.

- Nedarbo socialinio draudimo įstatyme³⁰ (23 straipsnio 2 dalis) numatyta, kad VSDF nedarbo socialiniam draudimui gautas lėšas kas savaitę perveda Užimtumo fondui, kurio lėšas administruoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, pasibaigus ketvirčiui nedarbo SD įmokos perskaičiuojamos pagal faktiškai gautas ir į Fondo valdybos ataskaitą įtrauktas draudėjų įmokas papildomai apskaičiuotos sumos pervedamos kartu su einamosiomis įmokomis, o permokėtos sumos atimamos iš einamųjų įmokų.
- Užimtumo rėmimo įstatyme³¹ (38 straipsnio 2 dalis) numatyta panaši nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimo į Užimtumo fondą tvarka, tik papildyta nuostata, kad gautos lėšos kas savaitę pervedamos *lygiomis dalimis*. Pastebėtina, kad teisės aktai nereglamentuoja kaip reikia skaičiuoti lygias dalis nuo gautų lėšų. Fondo valdyba lėšas Užimtumo fondui pervedė kas savaitę pagal SADM pateiktas paraiškas, kuriose nurodytas lėšų poreikis mėnesiui išskaidytas į keturias dalis (keturias mėnesio savaites), tačiau kiekvienai savaičiai nurodytos skirtingos lėšų sumos.
- Valstybinio socialinio draudimo įstatymas³² (22 straipsnio 1 dalis) nurodo, kad Fondo valdyba gautas nedarbo SD įmokas, taip pat papildomai išieškotas nedarbo SD įmokas VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse nustatytais terminais ir tvarka perveda į Užimtumo fondo sąskaitą.
- VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės³³ 2012 m. Vyriausybės nutarimu³⁴ buvo papildytos nuostata (129¹ punktas), kuri numato tokią pačią nedarbo SD įmokų pervedimo į Užimtumo fondą tvarką, kaip ir Nedarbo socialinio draudimo bei Užimtumo rėmimo įstatymai, tačiau liko galioji kita šių taisyklių nuostata (124 punktas), kad lėšos nedarbo socialiniam draudimui pervedamos *pagal SADM pateiktas paraiškas*.
- Valstybinio socialinio draudimo įstatymo (22 straipsnio 1 dalis), Nedarbo socialinio draudimo bei Užimtumo rėmimo įstatymai numato, kad įmokos pervedamos į Užimtumo fondo sąskaitą, kurią administruoja SADM, o Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 29 straipsnio 1 dalies 9 punkte nustatyta, kad Fondo valdyba organizuoja socialinių draudimo įmokų pervedimą į *Lietuvos darbo biržos sąskaitą*.
- Nedarbo socialinio draudimo (23 straipsnio 3 dalis) bei Užimtumo rėmimo (38 straipsnio 3 dalis) įstatymai numato, kad pasibaigus finansiniams metams nepanaudotos Užimtumo fondo lėšos įtraukiamos į kitų metų Užimtumo fondo lėšų sąmatą, o 2012 m. Vyriausybės nutarimu papildytose taisyklėse (129¹ punktas) numatyta, kad pasibaigus metams, lėšos, viršijusios išlaidas, socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu grąžinamos į VSDF biudžetą.

Fondo valdyba, vykdydama nedarbo socialinio draudimo lėšų pervedimą į Užimtumo fondą, vadovavosi VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėmis³⁵, todėl lėšas nedarbo socialiniam draudimui kas savaitę pervedė Užimtumo fondui pagal SADM paraiškoje nurodytą lėšų poreikį, neatsižvelgdama į faktiškai gautas nedarbo socialinio draudimo įmokų sumas. Fondo valdyba nesivadovavo Užimtumo rėmimo ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų nuostatomis,

³⁰ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (2004-12-22 Nr. X-65 redakcija).

³¹ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694 (2009-07-14 Nr. XI-334 redakcija).

³² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (2009-06-18 Nr. XI-307 redakcija).

³³ Patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647.

³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-02-29 nutarimas Nr. 249 "Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 14 d. nutarim Nr. 647 "Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo".

³⁵ Patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647.

neperskaičiavo pervestų įmokų pagal faktiškai gautas ir į Fondo valdybos ataskaitą įtrauktas draudėjų nedarbo socialinio draudimo įmokas kiekvieną ketvirtį, todėl į Užimtumo fondą pervedė daugiau lėšų nei surinko (2011 m. – 41,5 mln. Lt, o nuo 2007 m. iš viso – 656,5 mln. Lt). Be to, SADM šias paraiškas teikia neįvertinusi realaus Užimtumo fondo lėšų poreikio, nes kasmet lieka nepanaudotų šio fondo lėšų likutis (pvz., 2011 m. – 7 mln. Lt). Tokia pačia tvarka lėšos buvo pervedamos ir ankstesniais metais (5 lentelė):

5 lentelė. Gautų ir į Užimtumo fondą pervestų nedarbo socialinio draudimo įmokų analizė

Metai	Priskaičiuotos pajamos iš nedarbo SD, mln. Lt	Faktiškai gautos nedarbo SD įmokos, mln. Lt	Priskaičiuota išlaidų nedarbo SD, mln. Lt	Faktinės išlaidos nedarbo SD, mln. Lt	Sumokėta daugiau nei gauta, mln. Lt	Biudžeto vykdymo rezultatas mln. Lt	Skirtumo tarp sumokėtų ir gautų įmokų dalis VSDF deficite, proc.
2007	324,1	319,1	319,1	321,2	-2,1	476	
2008	304,8	303,1	306,4	329,7	-26,5	-1 436,9	1,8
2009	267,9	267,9	629	627,4	-359,5	-2 879	12,5
2010	269,1	265	491,8	491,8	-226,9	-2 780,9	8,2
2011	287,6	284,8	347,6	326,3	-41,5	-1 998,2	2,1

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Kasmet susidarantis skirtumas tarp surinktų nedarbo socialinio draudimo įmokų ir pervestų lėšų į Užimtumo fondą, yra vienas iš veiksnių, darančių įtaką VSDF biudžeto vykdymo rezultatui/deficitui (plačiau apie tai žr. Ataskaitos 1.3 poskyryje „Veiksniai, turintys įtakos VSDF biudžeto vykdymo rezultatui“).

Nedarbo socialinio draudimo įstatyme³⁶ numatytas 2005–2009 m. pereinamasis laikotarpis, kuris prasidėjus sunkmečiui įstatymo pakeitimo įstatymu³⁷ buvo pratęstas iki 2012 m., nors tuo metu VSDF biudžetas jau buvo deficitinis. Nustatytu laikotarpiu valstybės biudžetas turi nuosekliai perimti iš VSDF biudžeto išlaidų, skirtų su užimtumo rėmimu susijusioms priemonėms vykdyti ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti, finansavimą.

Išanalizavę 2005–2011 m. Užimtumo fondo panaudojimo ataskaitas bei 2012 m. Užimtumo fondo sąmatą, nustatėme, kad šiuo laikotarpiu tokioms su nedarbo socialinio draudimo išmokomis nesusijusioms išlaidoms iš viso buvo panaudota 1 061 mln. Lt VSDF lėšų (2011 m. duomenys vertinti pagal Užimtumo fondo lėšų ataskaitos projektą). 2012 m. šiam tikslui taip pat suplanuota apie 100 mln. Lt. Tokios Užimtumo fondo lėšų panaudojimo ir planavimo tendencijos neatspindi nuoseklaus šių išlaidų perėmimo iš VSDF biudžeto.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija paraiškoje Fondo valdybai dėl Užimtumo fondo lėšų poreikio liepos mėnesiui nurodė, kad lėšos aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms,

³⁶ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (originali redakcija).

³⁷ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904 (2009-06-18 Nr. XI-306 redakcija).

nedarbo SD išmokoms ir Lietuvos darbo biržos išlaikymui prašomos atsižvelgiant į Lietuvos darbo biržos ir Socialinės globos įstaigų administravimo tarnybos prie SADM (toliau – Tarnyba) paraiškas. Atkreipiame dėmesį, kad Tarnyba nuo 2010 m. spalio 1 d. nebėra užimtumo rėmimo politiką įgyvendinanti institucija³⁸ ir nuo tada yra finansuojama iš valstybės biudžeto³⁹. Neatsižvelgusi į tai, SADM su Tarnyba sudarė sutartis⁴⁰ ir pagal jomis patvirtintas sąmatas iš Užimtumo fondo 2010 m. IV ketvirtį ir 2011 m. (iki liepos mėn.) finansavo teritorinių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybų likvidavimo išlaidas (nors LRV nutarimu⁴¹ likviduoti šias tarnybas buvo pavesta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybai), Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos išeitinių išmokų ir VSD įmokų mokėjimo išlaidas. Šiam tikslui iš Užimtumo fondo panaudota apie 1 mln. Lt. Manome, kad priėmus sprendimą pertvarkyti Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybą (dabar – Socialinės globos įstaigų administravimo tarnyba) ir nusprendus ją nuo 2010-10-01 finansuoti iš valstybės biudžeto, pertvarkymo išlaidoms padengti taip pat galėjo būti numatyti asignavimai iš valstybės biudžeto, taip sumažinant VSDF išlaidas.

1.2.2. Pastebėjimai dėl ES institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių perkėlimo

Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymo nuostatų taikymas VSDF išlaidas 2010–2011 m. padidino 3,5 mln. Lt, kas lėmė VSDF deficito padidėjimą. Atkreipiame dėmesį, kad ateityje ES institucijose dirbančiųjų LR piliečių, kurie persikels pensines teises į ES pensijų sistemas, skaičiaus didėjimas gali turėti reikšmingos neigiamos įtakos VSDF biudžeto, veikiančio einamojo finansavimo principu, subalansuotumui.

Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymas⁴², įsigaliojęs 2010-01-01, nustatė, kad asmenims, dirbantiems (dirbusiems) ES institucijose, pensinės teisės, įgytos Lietuvos Respublikoje ir ES institucijose, būtų išsaugotos ir perkeltos iš vienos pensijų sistemos į kitą, o Europos Parlamento nariams būtų išsaugotos Lietuvos Respublikoje įgytos pensinės teisės. Įstatymas priimtas siekiant užtikrinti 1968-02-29 Tarybos reglamento Nr. 259/68⁴³ (toliau – Reglamentas), nustatančio EB pareigūnų tarnybos nuostatus ir kitų EB tarnautojų įdarbinimo sąlygas bei Komisijos pareigūnams laikinai taikomas

³⁸ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010-06-04 įsakymas Nr. A1-217 (įsigaliojo 2010-10-01).

³⁹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010-06-04 įsakymu Nr. A1-217 patvirtintų Socialinės globos įstaigų administravimo tarnybos nuostatų 4 p.

⁴⁰ 2010-11-23 Nr. D4-208/S(3)-35; 2010-12-28 Nr. D4-245/S(3)-38.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-08-31 nutarimas Nr. 1251 “Dėl kai kurių biudžetinių įstaigų veiklos nutraukimo” 3 p.

⁴² Lietuvos Respublikos Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymas, 2009-11-12 Nr. XI-473.

⁴³ ES Tarybos reglamentas Nr. 259/68 1968-02-29 nustatantis Europos Bendrijų pareigūnų tarnybos nuostatus ir kitų Europos Bendrijų tarnautojų įdarbinimo sąlygas bei Komisijos pareigūnams laikinai taikomas specialias priemones.

specialias priemones ir 2005-09-28 Europos Parlamento sprendimo dėl Europos Parlamento narių statuto priėmimo nuostatų taikymą.

Nuo 2010 m. sausio 1 d. įsigaliojus minėtam įstatymui, Valstybinio socialinio draudimo fondas 2010–2011 m. patyrė 3,5 mln. Lt išlaidų, susijusių su ES institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių perkėlimu.

Lietuvos Respublikoje egzistuojančios pensijų sistemos principai yra skirtingi nei ES šalių pensijų sistemų. Asmens įgytas pensines teises perkeliant į šias sistemas VSDF patiria išlaidas nepriklausomai nuo draudiminio įvykio atsiradimo.

- Reglamentu apibrėžta ES pareigūnų ir kitų tarnautojų pensijų sistema paremta įgytų teisių principu, o Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo sistema paremta einamojo finansavimo ir apibrėžtų išmokų principu, kuomet teisė į Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų išmoką atsiranda įvykus draudiminių įvykiui – sukakus senatvės pensijos amžių.
- Reglamente reguliuojamas ištarnauto laiko pensijų įmokų kapitalizavimas ir perdavimas kitam pensijų fondui, kai tuo tarpu Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo sistema paremta solidarumo principu, jos įmokos, išskyrus pagal Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymą kaupiamas įmokas, nėra kapitalizuojamos ir paveldimos, o draudiminiu įvykiu nėra laikomas asmens įsidarbinimas ES institucijose.

Įstatymas reglamentuoja ir lėšų, užtikrinančių ES institucijų darbuotojų ES institucijų pensijų sistemoje įgytų pensinių teisių perkėlimą į VSDF biudžetą. Pažymėtina, kad įsigaliojus įstatymui fondas 2010–2011 m. pajamų dėl ES institucijų pensijų sistemoje įgytų pensinių teisių perkėlimo į VSDF negavo.

1.2.3. Pastebėjimai dėl įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus

Teisės aktų reglamentavimas, numatantis įmokų į pensijų fondus mokėjimą nuo priskaičiuotų valstybinio socialinio draudimo įmokų, neatsižvelgiant į faktiškai sumokėtų šių įmokų sumą, suponuoja situaciją, kai draudėjų nesumokėtų pensijų socialinio draudimo įmokų dalis pensijų fondams turi būti dengiama iš valstybės arba VSDF biudžetų.

Pensijų kaupimo įstatyme⁴⁴ numatyta, kad Fondo valdyba pensijų įmokas atitinkamiems pensijų kaupimo bendrovių valdomiems pensijų fondams perveda remdamasi jos tvarkomame Sutarčių registre esančia informacija apie dalyvių sudarytas pensijų kaupimo sutartis ir jų pasirinktus pensijų fondus bei priskaičiuotas valstybinio socialinio draudimo įmokas už kiekvieną dalyvį. Taigi, įmokos į pensijų fondus priskaičiuojamos ir pervedamos neatsižvelgiant į tai, ar draudėjai sumoka socialinio draudimo įmokas (tame tarpe ir pensijų socialinio draudimo dalį) už

⁴⁴ Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas, 2003-07-04 Nr. IX-1691 (2006-12-22 Nr. X-972 redakcija) 10 str. 2 d.

apdraustuosius⁴⁵. Įstatymu⁴⁶ taip pat nustatytas terminas, per kurį Fondo valdyba turi pervesti kaupiamąsias pensijų įmokas – 30 kalendorinių dienų nuo tos dienos, iki kurios draudėjai Vyriausybės nustatyta tvarka privalo pateikti VSDF įstaigoms informaciją apie kiekvienam apdraustajam apskaičiuotas draudžiamųjų pajamų ir socialinio draudimo įmokų sumas, be to, numatyti delspinigiai už pensijų fondams pavėluotai pervestas įmokas.

Šiuo metu galiojantis įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus priskaičiavimo reglamentavimas, nustatantis įmokų į pensijų fondus apskaičiavimą ir pervedimą nuo draudėjų apskaičiuotų socialinio draudimo įmokų už apdraustuosius asmenis, taip pat įvairūs ekonominiai ir kiti veiksniai, lemiantys nesavalaikį priskaičiuotų socialinio draudimo įmokų (tame tarpe ir pensijų socialinio draudimo) surinkimą į VSDF (pastebėtina, kad vidutiniškai nesurenkama 0,9 proc. priskaičiuotų įmokų), sąlygoja tai, kad įmokos į kaupiamuosius pensijų fondus už pensijų kaupimo dalyvius, už kuriuos draudėjai nesumoka socialinio draudimo įmokų, yra dengiamos iš valstybės (kai šios įmokos kompensuojamos iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo) arba VSDF biudžetų. Be to, tai tiesiogiai neigiamai įtakoja VSDF biudžeto piniginius srautus.

Atlikus 2009–2011 m. VSDF biudžeto pajamų ir išlaidų analizę, nustatyta, kad šiuo laikotarpiu vidutiniškai nebuvo surinkta apie 3,1 mln. Lt per metus, pervestų į pensijų fondus.

1.3. Veiksniai, turintys įtakos VSDF biudžeto vykdymo rezultatui

Įvertinę VSDF biudžeto vykdymo rezultatus, manome, kad didžiausią įtaką sukaupto 7 330,4 mln. Lt deficito susidarymui ir VSDF skolinimuisi turėjo šie veiksniai:

- Sprendimas suteikti teisę apdraustiesiems socialiniu draudimu dalį socialinio draudimo įmokų kaupiti pensijų kaupimo bendrovėse – priėmus šį sprendimą, Stabilizavimo fondo lėšomis kompensuota tik dalis į pensijų kaupimo bendroves pervedamų įmokų;
- Priimti sprendimai padidinti bazinę pensiją ir draudžiamąsias pajamas, mokėti didesnes motinystės (tėvystės) pašalpas ir pailginti jų mokėjimo laiką (2008–2009 m.) – tokie sprendimai padidino VSDF išlaidas, tačiau socialinio draudimo įmokų tarifai nebuvo keisti;
- Lėšų, viršijančių gautas nedarbo socialinio draudimo įmokas, pervedimas į Užimtumo fondą, taip pat su nedarbo išmokų mokėjimu nesusijusių išlaidų dengimas šio fondo lėšomis.

Pažymėtina, kad šie sprendimai padidino VSDF išlaidas arba sumažino pajamas, tačiau socialinio draudimo įmokų dydžiai atitinkamai nebuvo keičiami ir nebuvo numatyta pakankamai papildomų asignavimų iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių. Šios priežastys didžiąja dalimi lėmė iki tol sukaupto VSDF rezultato panaudojimą ir deficito susidarymą, todėl VSDF turėjo skolintis lėšas VSDF biudžeto

⁴⁵ Pagal Pensijų kaupimo įstatymo nuostatas (10 str. 5 d.), pensijų kaupimo įmokos pagal faktišką socialinio draudimo įmokų sumokėjimą apskaičiuojamos tik savarankiškai dirbantiems asmenims, privalomai draudžiamiems valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai gauti.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas 2003-07-04 Nr. IX-1691 (2010-03-25 Nr. XI-702 redakcija) 10 str. 3 d.

įsipareigojimams vykdyti. Dėl šių priežasčių susidariusiam deficitui dengti didžioji dalis paskolų paimta iš Finansų ministerijos, o šių paskolų palūkanų (4,4–8 proc.) dengimas iš VSDF lėšų taip pat sąlygoja VSDF biudžeto deficito didėjimą.

Pažymėtina, kad priėmus minėtus sprendimus nebuvo atitinkamai keisti VSD įmokų tarifai, taip pat nenumatyti pakankami asignavimai iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių, nors Valstybinio socialinio draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymai numato, kad VSDF biudžetui skiriami asignavimai iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių atsižvelgiant į VSDF finansinę padėtį, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja VSDF išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai atskiroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai.

Pagrindinis VSDF veiklą ir jos rezultatą atspindintis rodiklis yra VSDF biudžeto vykdymo rezultatas, apskaičiuojamas kiekvieniems metams, įvertinus priskaičiuotas tų metų VSDF pajamas ir išlaidas, pateikiamas VSDF biudžeto vykdymo ataskaitoje. Bendras per VSDF veiklos metus susikaupęs veiklos rezultatas nurodomas konsoliduotoje VSDF Finansinės būklės ataskaitoje.

Pagal Fondo valdybos parengtų ataskaitų duomenis nurodytas susidaręs neigiamas 2011 metų rezultatas – 1 998,2 mln. Lt (pagal biudžeto vykdymo ataskaitą) arba 1 982,6 mln. Lt (pagal Veiklos rezultatų ataskaitą) ir bendras 2011 m. pabaigoje susikaupęs rezultatas (deficitas) – 7 330,4 mln. Lt (pagal Finansinės būklės ataskaitą). Tačiau šių duomenų teisingumo patvirtinti negalėjome, dėl to, kad tuo pačiu principu sudaromose ataskaitose pateikiami skirtingi einamųjų metų rezultato duomenys ir dėl kitų netinkamo apskaitos tvarkymo priežasčių. Plačiau apie tai ataskaitos II dalyje.

Iki 2010 m. tvarkant VSDF apskaitą pagal Tarptautinius apskaitos standartus (toliau – TAS) buvo sudaromas 1 VSDF finansinių ataskaitų rinkinys, kurio pajamų ir išlaidų ataskaitoje nurodomas einamųjų metų rezultatas, o balanse – VSDF sukauptas rezervas. Atlikdami analizę toliau šiame skyriuje remsimės ankstesnių metų minėtų VSDF ataskaitų duomenimis.

Fondo sukauptas rezultatas 2004–2008 m. buvo teigiamas. Daugiausiai lėšų, t. y. 1 946,4 mln. Lt, buvo sukaupta 2007 m., tačiau jau 2008 m. sukauptas rezultatas sumažėjo 73,8 proc., o 2009 m. buvo pasiektas neigiamas sukaupto rezultato dydis, siekiantis -2 369,6 mln. Lt. 2011 m. pabaigoje sukauptas neigiamas rezultatas sudarė -7 330,4 mln. Lt⁴⁷.

Kaip minėta ataskaitos ankstesniuose skyriuose, VSDF pajamoms ir išlaidoms, tuo pačiu ir biudžeto vykdymo rezultatui, didelę įtaką daro priimami sprendimai. Vienas iš tokių priimtų sprendimų – nuo 2004 m. reformuoti pensijų sistemą, suteikiant teisę apdraustiesiems socialiniu

⁴⁷ Pažymėtina, kad nebuvo parengta 2010 m. Finansinės būklės ataskaita (pagal VSAFAS) ar balansas (pagal TAS), kuriame būtų nurodytas sukauptas bendras fondo veiklos rezultatas, todėl negalėjome gauti 2010 m. palyginamųjų duomenų.

draudimu dalį socialinio draudimo įmokų kaupti pensijų kaupimo bendrovėse. Priėmus šį sprendimą, 2004 ir vėlesniais metais valstybinio socialinio draudimo įmokų, pervedamų į pensijų kaupiamuosius fondus, kompensavimui VSDF biudžetui skiriamos Rezervinio (stabilizavimo) fondo lėšos, patvirtinamos VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu. Įvertinus 2004–2011 m. laikotarpį priskaičiuotas (4 049,2 mln. Lt) ir pervestas (3 986,1 mln. Lt) įmokas į kaupiamuosius pensijų fondus ir gautus Rezervinio (stabilizavimo) fondo asignavimus (2 154,3 mln. Lt) šiam tikslui, matome, kad iš valstybės biudžeto buvo kompensuota tik 53–54 proc. dėl priimto sprendimo sumažėjusių VSDF biudžeto pajamų. Iš viso per šį laikotarpį VSDF biudžetui nekompensuota 1 831,8 mln. Lt į kaupiamuosius pensijų fondus pervestų įmokų, o tai sudaro 25 proc. sukaupto VSDF deficito – 7 330,4 mln. Lt (2011-12-31 duomenys).

2008 m., kai VSDF biudžetas tapo deficitiniu, skirtumas tarp šiais metais apskaičiuotų įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus (1 064 mln. Lt) ir gautų asignavimų iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo (80 mln. Lt) sudarė 68,5 proc. tų metų VSDF biudžeto vykdymo rezultato (deficito), o šiam skirtumui dengti VSDF panaudojo 950 mln. Lt ankstesniais metais sukaupto VSDF rezultato lėšų.

Minėti dalykai rodo, kad dėl Seimo priimto sprendimo reformuoti pensijų sistemą suteikiant teisę apdraustiesiems socialiniu draudimu dalį socialinio draudimo įmokų kaupti pensijų kaupimo bendrovėse, pablogėjo VSDF finansinė padėtis. Toks sprendimas žymiai sumažino VSDF pajamas. 2004–2008 m. buvo nepakankamai kompensuojamos įmokos į pensijų fondus iš valstybės biudžeto lėšų, šis skirtumas buvo dengiamas iš sukaupto VSDF rezultato, todėl prasidėjus ekonominiam sunkmečiui VSDF neturėjo sukaupto rezultato (lėšų likučio) iš ankstesnių metų.

Didelę įtaką VSDF biudžeto vykdymo rezultatui bei sukauptam deficitui turėjo ir dėl teisės aktų pakeitimų padidėjusios kai kurių socialinio draudimo rūšių išlaidos. Nuo 2008 m. ypač išaugo išlaidos pensijų socialiniam draudimui, nes Vyriausybės nutarimais⁴⁸ padidintas bazinės pensijos dydis ir einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydis. Nuo 2008-01-01 Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo⁴⁹ pakeitimu priimtas sprendimas mokėti didesnes motinystės (tėvystės) pašalpas ir pailginti jų mokėjimo laiką. Šis veiksnys lėmė išlaidų ligos ir motinystės socialiniam draudimui didėjimą. Per 2008–2009 m. pensijų išlaidos padidėjo iš viso 2 158,4 tūkst. Lt, o ligos ir motinystės socialinio draudimo išlaidos – 1 180,3 tūkst. Lt. Sunku įvertinti tikslią šių teisės aktų pakeitimų įtaką padidėjimui, nes jį nedidele dalimi galėjo lemti ir išmokų gavėjų skaičiaus kitimas bei vidutinio darbo užmokesčio augimas. Priėmus šiuos sprendimus, valstybinio socialinio draudimo

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-12-12 nutarimas Nr. 1327 „Dėl valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos padidinimo bei einamųjų 2008 metų draudžiamųjų pajamų patvirtinimo“; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-07-16 nutarimas Nr. 703 „Dėl valstybinės socialinio draudimo bazinės pensijos padidinimo, einamųjų 2008 metų draudžiamųjų pajamų naujo dydžio ir maksimalios valstybinės socialinio draudimo neperskaičiuotos pensijos patvirtinimo“.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas, 2000-12-21 Nr. IX-110 (2007-12-04 Nr. X-1338 redakcija), 20, 21 str.

įmokų tarifai keičiami nebuvo, taip pat nebuvo skirti asignavimai iš valstybės biudžeto padidėjusioms VSDF išlaidoms dengti, tvirtinant VSDF biudžetą atitinkamiems metams. Pažymėtina, kad atitinkamos VSDF išlaidas mažinančios priemonės pradėtos taikyti nuo 2010 m., kai VSDF deficitas jau pasiekė 2 369,6 mln. Lt ribą – sumažintas draudžiamųjų pajamų dydis, motinystės (tėvystės) pašalpų dydis.

Pagal VSDF Biudžeto sandaros įstatymo 4 straipsnio 4 dalies ir Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 20 straipsnio nuostatas, asignavimai iš valstybės biudžeto ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių VSDF biudžetui skiriami atsižvelgiant į fondo finansinę padėtį, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja fondo išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai atskiroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai, sprendimą dėl šių papildomų asignavimų priima Seimas, tvirtindamas VSDF biudžetą atitinkamiems biudžetiniams metams. Analizuotu laikotarpiu Seimas ir Vyriausybė priėmė sprendimus, mažinančius VSDF pajamas ir didinančius išlaidas, tačiau kartu nenumatė pakankamų asignavimų iš valstybės biudžeto ar kitų valstybės piniginių išteklių bei nekeitė valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifų.

Dar vienas veiksnys, turintis įtakos VSDF biudžeto deficitui, – nedarbo socialinio draudimo finansavimas. Šiam tikslui Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba perveda nedarbo socialinio draudimo lėšas į Užimtumo fondą. Nesilaikydama įstatymų⁵⁰ reikalavimų pervesti į Užimtumo fondą gautas nedarbo socialinio draudimo įmokas, Fondo valdyba šias lėšas perveda pagal SADM pateiktas paraiškas dengdama visą Užimtumo fondo lėšų poreikį. 2007–2011 m. į Užimtumo fondą pervesta iš viso 2 096,4 mln. Lt lėšų, kai tuo tarpu nedarbo socialinio draudimo įmokų šiuo laikotarpiu buvo gauta 1 439,9 mln. Lt, t. y. pervesta 656,5 mln. Lt daugiau (žr. Ataskaitos 1.2.1. skirsnį), o tai sudaro 8,9 proc. sukaupto fondo deficito.

Atsižvelgusi į susiklosčiusią nepalankią padėtį darbo rinkoje 2009 m. ir vadovaudamasi Valstybinio socialinio draudimo įstatyme⁵¹ numatyta teise VSDF Tarybos pritarimu atsisakyti kreditorinių finansinių reikalavimų, VSDF Taryba 2010 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. I-2 pritarė, kad Fondo valdyba atsisakytų kreditorinio reikalavimo į 2009 m. pervestą į Užimtumo fondą nedarbo socialinio draudimo lėšų dalį – 360 mln. Lt. Nuo to laiko pervedus į Užimtumo fondą daugiau lėšų nei surenkama, ši suma nelaikoma kreditoriniu finansiniu reikalavimu.

Dalis Užimtumo fondui pervedamų lėšų naudojama tiesiogiai su nedarbo išmokų mokėjimu nesusijusioms išlaidoms dengti, kurias pereinamuoju laikotarpiu (2005–2009 m.) nuosekliai turėjo perimti dengti valstybės biudžetas. Tačiau priėmus sprendimą šį laikotarpį pratęsti iki 2012 m.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694 (2009-07-14 Nr. XI-334 redakcija) 38 str. 2 d., Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904, 23 str. 2 d., Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (2009-06-18 Nr. XI-307 redakcija) 22 str. 1 d.

⁵¹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336 (2007-12-20 Nr. X-1396 redakcija) 29 str. 2 d. 6 p.

pabaigos, minėtos išlaidos ir toliau dengiamos iš deficitinio VSDF biudžeto. Iš viso per 2005–2011 m. laikotarpį iš VSDF padengta apie 1 061 mln. Lt tokių išlaidų.

Šios aplinkybės iš dalies sudarė prielaidas VSDF deficitui atsirasti, kuriam padengti Fondo valdyba yra priversta skolintis lėšas. Didžiausią dalį VSDF 2011-12-31 pasiskolintų lėšų (6 020 mln. Lt iš 7 610 mln. Lt, t. y. 79,1 proc.) sudaro Vyriausybės nutarimais Fondo valdybai skirtos ilgalaikės paskolos su numatytomis palūkanomis (4,4–8 proc.) iš Finansų ministerijos valstybės vardu pasiskolintų lėšų. Finansų ministerijai sumokėtos palūkanos 2009–2011 m sudaro 722,5 mln. Lt.

Didžiausia dalis, siekianti 4 230 mln. Lt arba 70,3 proc. nuo bendros skolos Finansų ministerijai, buvo pasiskolinta 2009 m. (7,7–8 proc. palūkanomis), būtent tuo metu, kai priimti Seimo ar Vyriausybės sprendimai didžiausia dalimi neigiamai įtakojo VSDF biudžeto vykdymo rezultatą dėl aukščiau nurodytų priežasčių. Pažymėtina VSDF Tarybos nuomonė⁵², kad VSDF neturėtų mokėti palūkanų už gautas paskolas iš Finansų ministerijos.

2011 m. už paimtas paskolas VSDF Finansų ministerijai mokėjo tik palūkanas, nedengdamas pagrindinės kredito dalies, be to, šioms palūkanoms dengti panaudojo suteiktų kreditų lėšas.

Informacija apie VSDF mokamas palūkanas

VSDF neturi galimybės laiku padengti trumpalaikius kreditus, todėl sutartys, galiojusios vienerius metus, pratęsimos dar vienerių metų laikotarpiui, taigi už paimtas ir negrąžintas kredito sumas palūkanos skaičiuojamos dar vienerius metus. Dalis lėšų trūkumo atsiranda dėl komerciniams bankams ir LR Finansų ministerijai mokamų palūkanų. Per 2011 m. iš viso sumokėta 434,5 mln. Lt palūkanų, kurių 8,6 proc. (t.y. 37,4 mln. Lt) sudaro komerciniams bankams sumokėtos palūkanos, o 91,4 proc. (t.y. 397,1 mln. Lt) – LR Finansų ministerijai sumokėtos palūkanos. Palyginus su 2011 m. VSDF biudžeto vykdymo rezultatu, LR Finansų ministerijai priskaičiuotų palūkanų sąnaudos (399,4 mln. Lt) 2011 m. sudaro 20 proc. VSDF einamųjų metų biudžeto deficito.

Atkreipiame dėmesį, kad dalis šioje ataskaitoje minimų biudžeto deficito susidarymo priežasčių (dėl teisės aktais padidintų VSDF išlaidų, dėl paskolų palūkanų dengimo) ir kitų valstybinio socialinio draudimo sistemos trūkumų jau buvo nurodyti 2009 m. atlikto valstybinio veiklos audito ataskaitoje⁵³ bei pateiktos rekomendacijos šiems trūkumams pašalinti.

⁵² 2011-10-06 VSDF Tarybos posėdžio protokolas Nr. 7.

⁵³ 2009-12-18 valstybinio veiklos audito „Valstybinio socialinio draudimo sistema“ ataskaita Nr. VA-P-10-2-23.

2. Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimas

2.1. Pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo

Sprendimai dėl VSDF turto priimami vadovaujantis SADM patvirtinta VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarka, kuri numato galimybę VSDF turtą perduoti kitoms įstaigoms neatlygintinai, nors tai prieštarauja Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatoms, kurios nurodo, kad VSDF turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms VSDF biudžeto pajamoms gauti. Be to, pagal Konstitucijos 128 straipsnį valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarka turi būti nustatoma įstatymu, o ne Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų patvirtintomis tvarkomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu pateiktas Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo projektas, numatantis galimybę neatlygintinai perduoti VSDF turtą naudoti ne socialinio draudimo reikmėms, nekompensuojant jo vertės fondui, o tai gali turėti neigiamų pasekmių VSDF funkcijų vykdymui, praradus galimas pajamas iš VSDF turto.

VSDF turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo reglamentuoja Vyriausybės nutarimu⁵⁴ įgaliotos institucijos – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – ministro įsakymu⁵⁵ patvirtinta VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarka (kuria vadovaujamasi iki šiol) nuo patvirtinimo nebuvo keista, o dalis jos nuostatų neatitinka galiojančių vėliau priimtų ar pakeistų teisės aktų, pvz., dėl turto perdavimo neatlygintinai kitoms įstaigoms. Be to, toks VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo reglamentavimas prieštarauja Konstitucijos 128 straipsnio nuostatoms, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas.

Atkreipiame dėmesį, kad audito metu nustatyti pastebėjimai dėl panaudos pagrindais perduoto turto bei kiti pastebėjimai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo reglamentavimo pateikti atsižvelgiant į šiuo metu galiojančias Valstybinio socialinio draudimo įstatymo nuostatas. 2012-01-25 Seime užregistruotas šio įstatymo 19, 29 ir 31 str. pakeitimo įstatymo projektas, kuriame 19 str. 2 d. nebelieka nuostatų, kad VSDF turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms VSDF biudžeto pajamoms gauti, taip pat numatoma, kad VSDF turtą patikėjimo teise valdo, naudoja ir juo disponuoja VSDF administravimo

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-05-20 nutarimas Nr. 624 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymą“.

⁵⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 1999-09-20 įsakymu. Nr. 72.

įstaigos LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo nustatyta tvarka. Manome, kad šio projekto patvirtinimas sudarytų galimybę VSDF turtą valdyti, naudotis ir juo disponuoti neatsižvelgiant į jo pagrindinę paskirtį – naudoti socialinio draudimo reikmėms, VSDF turtas galėtų būti perduodamas kitoms įstaigoms neatlygintinai, o tokiu atveju fondas prarastų galimas pajamas, susijusias su šio turto naudojimu ir realizavimu. Manome, kad šiuo metu galiojančios nuostatos dėl VSDF turto perdavimo kitoms valstybės institucijoms ir įstaigoms, kompensavus jų vertę, atsisakymas gali turėti įtakos VSDF funkcijų vykdymui.

Norėtume atkreipti dėmesį, kad LR Seimo kanceliarijos Teisės departamento parengtoje išvadoje⁵⁶ dėl šio įstatymo 19, 29 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto pateikti racionalūs argumentai dėl neatitikimo kitiems teisės aktams ir neigiamų pasekmių fondui, į kuriuos derėtų atsižvelgti svarstant, ar pritarti teikiamam projektui. Manome, kad neatlygintino VSDF turto perdavimo kitoms institucijoms galimybė galėtų būti svarstoma atsižvelgiant į tai, iš kokių finansavimo šaltinių šis turtas buvo įsigytas ar gautas (pvz., neatlygintinai gautas iš kitų biudžetinių įstaigų turtas).

Norėtume pažymėti, kad dar nepatvirtinus planuojamų teisės aktų pakeitimų, jau svarstoma galimybė ir priimami sprendimai, kuriais pritariama neatlygintinam VSDF turto perdavimui kitų įstaigų nuosavybėn.

Planuojami VSDF turto perdavimo atvejai

LR Vyriausybės 2012-05-14 pasitarime (protokolo Nr. 32) pritarta Fondo valdybos Kauno skyriaus patikėjimo teise valdomų negyvenamosios paskirties statinių ir patalpų Jonavoje, Vasario 16-osios g. 11 perdavimui Jonavos rajono savivaldybės nuosavybėn.

Tame pačiame pasitarime pritarta ir Fondo valdybos Panevėžio sk. patikėjimo teise valdomo nekilnojamojo turto Pasvalyje, Vilniaus g. 3, perdavimui panaudos pagrindais Panevėžio apskrities vyriausiajam policijos komisariatui.

Atkreiptinas dėmesys, kad šie sprendimai priimti tuo pačiu metu svarstant (2012-05-14 protokolas Nr. 32) kai kurių Lietuvos darbo biržos ir savivaldybių vykdomų funkcijų perdavimą VSDF administravimo įstaigoms.

Taip pat remiantis Kupiškio skyriaus darbuotojų pateikta informacija, rekonstravus naujai įsigytą Kupiškio sk. pastatą, svarstoma galimybė senąjį pastatą, esantį L.Stuokos-Gucevičiaus a. 14, perduoti Kupiškio raj. savivaldybei.

2.1.1. Nekilnojamojo turto perdavimas pagal panaudos sutartis

Vyriausybė priėmė sprendimą dėl VSDF patalpų perdavimo panaudos pagrindais, nors tokius sprendimus dėl VSDF turto gali priimti tik Fondo valdyba.

Fondo valdyba ir jai pavaldūs Panevėžio ir Kelmės teritoriniai skyriai valstybės turtą valdė ir disponavo juo nesilaikydamos teisės aktų reikalavimų, turtą neatlygintinai perdavė naudoti kitoms įstaigoms, nesusijusioms su socialiniu draudimu.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 19, 29 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, 2012-02-03 Nr. XIP-3951(2).

Fondo valdyba, dengdama dalį Nacionalinės žemės tarnybos patirtų patalpų (34,55 kv. m) eksploataavimo sąnaudų, nežymią dalį VSDF lėšų panaudojo ne socialinio draudimo reikmėms.

Fondo valdyba ir teritoriniai skyriai pagal sudarytas panaudos sutartis perdavė dalį patikėjimo teise valdomų patalpų kitoms biudžetinėms įstaigoms ir asociacijai.

Pagal panaudos sutartis perduotas turtas

Fondo valdyba 2011-02-03 sutartimi Nr. 1DPS-(4.27)-2/F1-0-13) Nacionalinei žemės tarnybai panaudos pagrindais perdavė patalpas, esančias Kalvarijų g. 147, Vilniuje (267,09 kv. m.).

Fondo valdybos Kelmės skyrius (dabar – Šiaulių skyrius) panaudos pagrindais perdavė administracines patalpas adresu Vytauto Didžiojo g. 88, Kelmėje, Nacionalinei žemės tarnybai (52,26 kv. m). Panaudos sutartis buvo sudaryta remiantis Fondo valdybos 2010-10-22 raštu Nr.(7.41) I-6255 „Dėl pastato, esančio Vytauto Didžiojo g. 82, Kelmėje“.

Fondo valdybos Panevėžio skyrius yra panaudos pagrindais perdavęs dalį patikėjimo teise valdomų administracinių patalpų, esančių Vasario 16-osios g. 60, Panevėžyje: 16,47 kv. m patalpų perduota pensininkų bendrijai „Panevėžio bočiai“ (bendrijos veiklai) ir 298,25 kv. m – Panevėžio miesto savivaldybės administracijai.

Pastebėtina, kad Panevėžio skyriaus patalpų panaudos sutarčių sudarymui pritarė ir Fondo Valdyba⁵⁷.

Pažymėtina, kad Fondo valdybos panaudos sutartis⁵⁸ sudaryta remiantis Vyriausybės protokoliniu sprendimu⁵⁹, kuriuo nurodyta minėtu būdu perduoti patalpas Nacionalinei žemės tarnybai ir susisiekimo ministro, pavaduojančio aplinkos ministrą, įsakymu⁶⁰. Manome, kad šis įsakymas, kuriuo Fondo valdybos turtas perduotas pagal panaudą Nacionalinei žemės tarnybai, netinkamai pagrįstas Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, neatsižvelgta į Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatytas išimtis ir tai, kad valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas taikomas tiek, kiek to neregamentuoja kiti šio turto valdymo ir (ar) naudojimo bei (ar) disponavimo juo įstatymai.

Toks VSDF administravimo patikėjimo teise valdomų patalpų perdavimas kitoms įstaigoms prieštarauja Valstybinio socialinio draudimo įstatymo⁶¹ 19 straipsnio 2 dalies nuostatomis, kad fondo turtas gali būti naudojamas tik socialinio draudimo reikmėms bei papildomoms Fondo biudžeto pajamoms gauti. Be to, manome, kad Vyriausybei priėmus sprendimą⁶² dėl VSDF patalpų perdavimo panaudos pagrindais, nesilaikyta minėto įstatymo 19 straipsnio 4 dalies⁶³, pagal kurią tik Fondo valdyba gali priimti sprendimus, susijusius su šio turto valdymu ir naudojimu.

⁵⁷ 2010-09-15 Fondo valdybos leidimas Nr. (7.41)I-5368 „Dėl patalpų panaudos sutarties“, 2011-04-05 Fondo valdybos leidimas Nr. (7.62)I-2132 „Dėl patalpų perdavimo panaudos pagrindais“.

⁵⁸ 2011-02-03 sutartis Nr. 1DPS-(4.27)-2/F1-0-13).

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-12-29 pasitarimo protokolai Nr. 87.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011-01-11 įsakymas Nr. D1-38 „Dėl administracinių patalpų Vilniuje, Kalvarijų g. 147 perdavimo pagal panaudos sutartį“.

⁶¹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas 1991-05-21 Nr. I-1336 (2010-05-25 Nr. XI-844 redakcija).

⁶² „Pavesti Aplinkos ministerijai <...> priimti sprendimą dėl patalpų <...> perdavimo 2 metams panaudos pagrindais Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos neatlygintinai valdyti ir naudoti“.

⁶³ 19 str. 4 d. „Fondo valdyba Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka patikėjimo teise valdo, naudoja į Fondo biudžeto apskaitą įtrauktą turtą ir juo disponuoja“.

Taip pat audito metu nustatyta, kad Nacionalinė žemės tarnyba iki 2012 m. vasario 9 d. papildomai naudojos 34,55 kv. m patikėjimo teise Fondo valdybai priklausančiomis patalpomis, kurioms panaudos sutartis nebuvo sudaryta (nebuvo įtrauktos į 2011-02-03 panaudos sutartimi⁶⁴ panaudos pagrindais perduotų patalpų plotą). Nėra aišku, nuo kada NŽT naudojos papildomomis patalpomis, todėl nėra galimybės nustatyti, kiek tiksliai patalpų eksploatavimo ir komunalinių mokesčių nesumokėjo Fondo valdybai, kuri šias sąnaudas dengė iš deficitinio VSDF lėšų, tačiau, atsižvelgiant į nedidelį patalpų plotą, manome, kad ne socialinio draudimo reikmėms panaudotų lėšų dalis yra nežymi. Pažymėtina, kad sutarties pakeitimas buvo padarytas tik Valstybės kontrolei pradėjus domėtis šių patalpų naudojimu, o sutarties pakeitime nurodomas sutarties sudarymo pagrindas – aukščiau minėtas Vyriausybės 2010-12-29 pasitarimo protokolas ir aplinkos ministro 2011-01-11 įsakymas, kuriuose nėra informacijos apie papildomai perduodamų patalpų plotus⁶⁵.

2.1.2. Fondo valdybos Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcija

Investavus 3,5 mln. Lt naujo Kupiškio skyriaus administracinio pastato įsigijimui ir rekonstravimui, socialinio draudimo reikmėms planuojama panaudoti tik dalį šio pastato, tuo tarpu šiuo metu naudojamos Kupiškio skyriui priklausančios patalpos taps nereikalingos VSDF administravimo funkcijoms vykdyti. Todėl įvertinę pastato įsigijimo laiką, aplinkybes ir panaudojimo perspektyvas, manome, kad nebuvo užtikrintas ekonomiškasis ir racionalus VSDF lėšų naudojimas šiam tikslui.

Be to, minėtų rekonstrukcijos darbų pirkimas vykdytas nesilaikant Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų: nenustatytos užsakovo rezervo panaudojimo kainodaros taisyklės, įsigyti papildomi darbai bei vykdyti sutarties pakeitimai nepritaikius įstatyme numatytų procedūrų ir negavus Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo, todėl nepasiektas pirkimų tikslas racionaliai naudoti VSDF lėšas rekonstrukcijos darbams pirkti ir neužtikrintas lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principų laikymasis. Kai kuriais atvejais VSDF biudžeto lėšos (32,2 tūkst. Lt) su rekonstrukcija susijusioms paslaugoms įsigyti buvo panaudotos neekonomiškai.

Audito metu vertiname Fondo valdybos priimtus sprendimus dėl teritorinių skyrių infrastruktūros plėtros. Abejonių sukėlė VSDF lėšų panaudojimo Kupiškio skyriaus (nuo 2012-01-01 prijungto prie Panevėžio skyriaus) administracinio pastato įsigijimui ir rekonstrukcijai (iš viso

⁶⁴ 2011-02-03 sutartis Nr. 1DPS-(4.27)-2/F1-0-13).

⁶⁵ Šiais dokumentais nurodytas pagal panaudą perduodamų patalpų plotas – 267,09 kv. m, kuris NŽT perduotas jau pagal pirminę sutartį.

3,5 mln. Lt) tikslingumas bei ekonomiškumas, atsižvelgiant į šio pastato įsigijimo laiką, aplinkybes ir panaudojimo perspektyvas.

Kupiškio skyriaus administracinis pastatas L. Stuokos-Gucevičiaus g. 9, Kupiškyje, už 945,1 tūkst. Lt buvo įsigytas 2008 m. pabaigoje, kai nekilnojamojo turto kainos buvo aukštos, o VSDF biudžete susidarė deficitas. Kadangi įsigyto pastato būklė nebuvo tinkama naudojimui administracinėms reikmėms, pasirašytos 7 sutartys, susijusios su įsigyto pastato rekonstrukcija, kurių bendra vertė 2 543 tūkst. Lt.

Baigus minėto pastato rekonstrukciją, socialinio draudimo reikmėms planuojama panaudoti tik dalį įsigytų ir rekonstruotų patalpų. Be to, persikėlus į rekonstruotas patalpas, liks laisvos šiuo metu naudojamos Kupiškio skyriaus patikėjimo teise valdomos administracinės patalpos, adresu L. Stuokos-Gucevičiaus g. 14. Pažymėtina, kad įvykus reorganizacijai ir nuo 2012-01-01 sumažėjus skyriaus darbuotojų skaičiui, šiuo metu naudojamos skyriaus patalpose vidutiniškai 1 darbuotojui tenka 21,5 kv. m bendro ploto ir 11,14 kv. m kabinetinio ploto, t. y. atitinka Vyriausybės potvarkiu⁶⁶ patvirtintą mažiausią patalpos plotą, kuris turi tekti vienam valstybinės įstaigos darbuotojui (8–12 kv. m).

Neatsižvelgiant į tai, kad abejotinas Kupiškio skyriaus administracinio pastato įsigijimo ir rekonstrukcijos tikslingumas, priėmus sprendimą dėl rekonstrukcijos, šių darbų pirkimai vykdyti nesilaikant teisės aktų reikalavimų, lėšos naudotos neekonomiškai.

Fondo valdyba, supaprastinto atviro konkurso būdu sudarydama Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcijos darbų pirkimo 2010-09-21 sutartį Nr. F1-0-111 su rangovu, joje nenustatė užsakovo rezervo (1,5 proc. nuo pasiūlymo kainos), kurio preliminari vertė 36,4 tūkst. Lt, panaudojimo aiškių ir nedviprasmiškų kainodaros taisyklių. Supaprastinto atviro konkurso sąlygose⁶⁷ ir sutarties 2.4 p. numatyta, kad šis rezervas gali būti naudojamas nenumatytų projekte darbų finansavimui, kurių vertė turi būti skaičiuojama pagal konkursinėje sąmatoje pateiktus įkainius. Toks kainodaros nustatymas nėra aiškus ir nedviprasmiškas, nes jei tam tikri darbai projekte nenumatyti, tai jie pagal konkursinėje sąmatoje pateiktus įkainius negali būti apskaičiuoti. Taip VSDF valdyba nesivadovavo Viešųjų pirkimų įstatymu⁶⁸, kuris numato, kad pirkimo sutartyje turi būti nustatyta kaina arba kainodaros taisyklės, nustatytos pagal Vyriausybės įgaliotos Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus patvirtintą metodiką⁶⁹.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992-11-18 potvarkis Nr. 1112P.

⁶⁷ Patvirtintos Fondo valdybos viešojo pirkimo komisijos 2010-06-28 protokolo Nr. ŪV-10-110 nutarimu Nr. 2, 2.7 p.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas 1996-08-13 Nr. I-1491 (2008-07-03 Nr. 1673 redakcija) 18 str. 6 d. 3 p.

⁶⁹ Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2003-02-25 įsakymu Nr. 1S-21 (2006-02-02 įsakymo Nr. 1S-10 redakcija) patvirtintos Viešojo-pirkimo-pardavimo sutarčių kainos ir kainodaros taisyklių nustatymo metodikos 4 p.

Supaprastinto atviro konkurso sąlygose⁷⁰ buvo numatyta Viešųjų pirkimų įstatymą⁷¹ atitinkanti nuostata, kad Tiekėjas pasiūlymą turi pateikti sudarant objektines ir lokalias sąmatas, o laimėjusio tiekėjo pasiūlymo kaina ir pirkimo dokumentuose bei pasiūlyme nustatytos pirkimo sąlygos (į kurias įeina minėtos tiekėjo pateiktos objektinės ir lokalinės sąmatos) negali būti keičiamos sudarant pirkimo sutartį ir ją vykdant, išskyrus tokias pirkimo sutarties sąlygas, kurias pakeitus nebūtų pažeisti Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnyje nustatyti principai ir tikslai bei tokiems pirkimo sutarties sąlygų pakeitimams yra gautas Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimas. Tačiau VSDF administravimo įstaigos (Valdyba ir Kupiškio skyrius) netaikė Viešųjų pirkimų įstatyme numatytų procedūrų ir negavo Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo rekonstrukcijai atlikti reikalingiems papildomiems darbams, kurių vertė 228,5 tūkst. Lt (iki 2012-04-05), įsigyti, nesudarė papildomų susitarimų ar sutarties pakeitimų, nors sutarties galiojimo laikotarpiu buvo keičiamos sutarties sąlygos⁷² (sutarties 2 priede „Statinio rekonstrukcijos objektinė sąmata“, kuris pagal sutarties 8.6 p. yra sudėtinė ir neatskiriama sutarties dalis, nurodytos rekonstrukcijos darbų/dalių (atskirų lokaliųjų sąmatų) vertės). Taip VSDF valdyba nesivadovavo Viešųjų pirkimų įstatymu⁷³, ir savo pirkimų taisyklėmis⁷⁴, nes sutartyje nenumatytus ir papildomais nurodytus darbus įsigijo iš esamo rangovo be viešųjų pirkimų procedūrų.

Kiti vykdyti rekonstrukcijos darbų pakeitimai

Iki 2012-04-05 numatytų papildomų ar keičiamų darbų vertė – 389,6 tūkst. Lt, o nevykdomų darbų bendra vertė – 391,9 tūkst. Lt. Kai kuriose darbų grupėse (pvz., apsauginės signalizacijos ir gaisrinės signalizacijos dalių) keičiamų ar papildomų darbų numatyta vykdyti daugiau nei numatyta nevykdomų darbų vertė, procesų valdymo ir automatizacijos dalyje numatyta papildomų darbų už 1,6 tūkst. Lt, o nevykdomų darbų šioje srityje nėra.

Iki 2012-04-05 iš viso įvykdyta darbų už 2 287,4 tūkst. Lt.

Manome, kad sudaryta rekonstrukcijos darbų sutartis ir vykdyti sutarties pakeitimai neužtikrino Viešųjų pirkimų įstatyme įteisinto pirkimų tikslo (racionalaus lėšų panaudojimo rekonstrukcijos darbams pirkti) įgyvendinimo bei lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principų laikymosi, nes VSDF valdyba nesilaikė įstatyme⁷⁵ įtvirtinto draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu be Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo keisti pirkimo sutarties sąlygas.

VSDF administravimo įstaigos neišnaudojo visų galimybių Fondo biudžeto lėšas rekonstrukcijai naudoti ekonomiškiausiu būdu. Paslaugų, susijusių su Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcija, pirkimai buvo vykdomi kelių perkančiųjų organizacijų (Fondo valdybos ir Kupiškio skyriaus), neužtikrinus visų pirkimo dokumentuose numatytų paslaugų

⁷⁰ Patvirtintos Fondo valdybos viešojo pirkimo komisijos 2010-06-28 protokolo Nr. ŪV-10-110 nutarimu Nr. 2, 2.5 p. ir 13.5 p.

⁷¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (2008-07-03 Nr. 1673 redakcija) 18 str. 3 d.

⁷² Pakeitimai buvo daromi keičiant sąmatas: nevykdomi darbai pažymimi darbų atlikimų aktuose tamsesnėmis eilutėmis, keičiami ir papildomi darbai patvirtinami naujomis lokalinėmis sąmatomis, suderinus jas su visomis šalimis.

⁷³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (2008-07-03 Nr. 1673 redakcija) 85 str. 1 ir 2 d.

⁷⁴ Fondo valdybos direktoriaus 2008-09-26 įsakymu Nr. V-449 patvirtintos VSDFV supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklių 78 p.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (2008-07-03 Nr. 1673 redakcija) 3 str. ir 18 str. 8 d.

atlikimo. Kupiškio skyrius VSDF biudžeto lėšas (iš viso 7,2 tūkst. Lt) panaudojo techninio projekto bendrosios ekspertizės atlikimo paslaugų pirkimui ir žyminio mokesčio sumokėjimui – įsigijo paslaugas, kurios buvo įtrauktos į Fondo valdybos pirktų techninio projekto parengimo paslaugų kainą. Fondo valdyba sumokėjo tiekėjui, neišsireikalavusi iš jo suteikti visas paslaugas, kurios tiekėjo buvo nurodytos pirkimo kainos pagrindime.

Kupiškio skyrius 25 tūkst. Lt panaudojo rekonstrukcijos techninės priežiūros paslaugų pirkimui. Manome, kad šios paslaugos galėjo būti atliktos pasitelkiant VSDF administravimo įstaigų žmogiškuosius resursus.

Paaiškinimas dėl techninės priežiūros atlikimo

Fondo valdybos Ūkio skyriaus vedėjo pavaduotojo pareigybės funkcijose numatyta kontroliuoti naujai statomų, rekonstruojamų ir remontuojamų statinių statybos techninės priežiūros vykdymą, o pareigybės reikalavimuose numatyta – turėti statinių statybos vadovo ir statinio statybos techninio prižiūrėtojo kvalifikacijos atestatą, kuris suteikia teisę atlikti statybos techninę priežiūrą.

Atkreipiame dėmesį, kad 2010-2011 m. VSDF administravimo sistemoje buvo vykdomas tik Kupiškio skyriaus administracinio pastato rekonstrukcijos projektas, todėl VSDF valdybos darbuotojas, turintis galiojančią kvalifikacijos atestatą (iki 2014-12-31), galėjo atlikti minėtos rekonstrukcijos techninę priežiūrą.

2.1.3. Nekilnojamojo turto pardavimas

Fondo valdyba neužtikrino, kad VSDF turtas būtų valdomas efektyviai, nes kai kuriais atvejais nekilnojamojo turto pardavimai žemesne nei skelbiama rinkos kaina nesvarstė kitų šio turto naudojimo alternatyvų ir neišnaudojo visų galimybių surinkti daugiau pajamų į fondo biudžetą.

2011 m. Fondo valdybos direktoriaus siūlymu, pritarus fondo tarybai, buvo nuspręsta viešo aukciono būdu parduoti 9 nekilnojamojo turto objektus, iš kurių 2011 m. Fondo valdyba pardavė 6 (iš viso už 392,1 tūkst. Lt), o 2012 m. pradžioje buvo parduotos administracinės patalpos Birštone (už 1 271 tūkst. Lt). Administracinių patalpų pardavimą Lazdijuose ir Mažeikiuose nuspręsta atidėti.

Audito metu nustatyta, kad kai kuriais atvejais Fondo valdyba nekilnojamojo turto pardavė neatsižvelgusi į realias nekilnojamojo turto kainas ir bendrą situaciją rinkoje. Parduoto nekilnojamojo turto kainas palyginus su VĮ Registrų centro skelbiamomis nekilnojamojo turto rinkos kainomis (2011-08-01 duomenys) nustatyta, kad 2011 m. 4 nekilnojamojo turto vienetai buvo parduoti 23–56,8 proc. mažesne nei rinkos kaina (6 lentelė), o pagal nekilnojamojo turto agentūrų skelbiamą vidutinių kainų statistiką⁷⁶ – ši kaina būtų dar didesnė.

Du gyvenamieji namai Alytuje buvo parduoti tik 3-iame aukcione, tačiau ir 1-o aukciono metu nustatyta šių patalpų pardavimo kaina buvo 7,1–18,4 proc. mažesnė nei VĮ Registrų centro skelbiamos šių patalpų rinkos kainos 2011-08-01 duomenimis.

⁷⁶ www.edomus.lt

6 lentelė. 2011 m. parduotas nekilnojamasis turtas

Parduotas nekilnojamasis turtas	Plotas (kv. m)	Pardavimo eiga				Vidutinė rinkos vertė (Lt, pagal 2011-08-01 rinkos būklės vertinimą VĮ Registrų centro duomenimis)	Pardavimo ir rinkos kainos palyginimas (Lt ir %)
		Nustatyta kaina 1 aukcione (Lt)	Nustatyta kaina 2 aukcione (Lt)	Nustatyta kaina 3 aukcione (Lt)	Pardavimo kaina (Lt)		
Garažo boksas Klaipėdos pl. 80-15, Palangoje	38,45	8 600	X	X	8 600	19 900	-11 300 Lt arba -56,8 %
Gyvenamasis namas Seirijų g. 24, Alytuje	248,63	200 000	160 000	128 000	143 000	245 000	-102 000 Lt arba -41,6 %
Gyvenamasis namas Seirijų g. 24A, Alytuje	250,77	210 000	168 000	134 400	174 000	226 000	-52 000 Lt arba -23 %
Administracinės patalpos Gedimino g. 33, Kaune	24,82	35 000	X	X	35 000	45 600	-10 600 Lt arba -23,2 %
Iš viso (Lt):					360 600	536 500	-175 900 Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Fondo valdyba garažo boksą Palangoje, du gyvenamuosius namus Alytuje ir administracines patalpas Kaune pardavė 175,9 tūkst. Lt mažesne nei VĮ Registrų centro įvertinta vidutine rinkos kaina. Neradome įrodymų, kad prieš parduodant šį turtą, Fondo valdyba pagrįstai vertino parduodamo turto kainą, svarstė galimas jo panaudojimo alternatyvas ekonominio naudingumo prasme, o sprendimą parduoti priėmė pagrįdusi šias alternatyvas skaičiavimais ir motyvuotai jas atmetusi. Todėl manome, kad šiais atvejais VSDF turtas galėjo būti valdomas neefektyviai, o Fondo valdyba, parduodama minėtas patalpas, galėjo gauti daugiau pajamų į fondo biudžetą.

2.2. Pastebėjimai dėl VSDF administravimo išlaidų

Valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nustatytas maksimalus veiklos išlaidų dydis administravimo įstaigoms išlaikyti. 2011 m. šis dydis sudaro 1,8 proc. visų VSDF išlaidų ir 1,9 proc., lyginant su išlaidomis socialiniam draudimui administruoti.

VSDF administruojančios įstaigos yra Fondo valdyba, teritoriniai jos skyriai ir kitos pavaldžios įstaigos. Iki 2012-01-01 buvo 50 Fondo valdybai pavaldžių įstaigų: 47 teritoriniai skyriai, Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius, Užsienio išmokų tarnyba ir Mokymo centras. Nuo 2012-01-01 įvykdžius teritorinių skyrių reorganizaciją iš 47 liko 10 Fondo valdybos teritorinių

skyrių. Kasmet VSDF administruojančių įstaigų veiklos išlaidoms padengti panaudojama daugiau nei 200 mln. Lt.

7 lentelė. VSDF administravimo išlaidos 2009 – 2012 m.

Metai	2009		2010		2011		2012
	Patvirtinta	Įvykdyta	Patvirtinta	Įvykdyta	Patvirtinta	Įvykdyta	Patvirtinta
Veiklos išlaidos (mln. Lt)	258,7	256,1	243,7	237,9	246,5	216,4	237,5
Veiklos išlaidų dalis (%)	1,8	1,8	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7
VSDF išlaidos (mln. Lt)	14 055,6	14 236,0	12 593,3	13 267,5	13 576,4	13 107,8	13 602,3

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Nagrinėdami VSDF administravimo įstaigų veiklos sąnaudas pastebėjome, kad jų dydis nėra reglamentuotas teisės aktais. Palyginus šias sąnaudas su visomis VSDF biudžeto išlaidomis matyti, kad faktinės veiklos sąnaudos 2009–2011 m. sudaro 1,7 proc. visų šio biudžeto išlaidų. Lyginant veiklos sąnaudas su bendromis VSDF pajamomis, 2011 m. jos sudarytų 2,1 proc. pajamų sumos.

Audito metu VSDF veiklos sąnaudų dydį palyginome su PSDF administruojančių institucijų veiklos sąnaudomis, kurių dydis yra reglamentuotas įstatymu – iki 2 procentų PSDF biudžeto lėšų. Matome, kad VSDF planuojamos ir faktiškai panaudojamos veiklos sąnaudos neviršija 2 proc. visų VSDF išlaidų. Palyginus šių institucijų faktiškai suplanuojamų ir panaudojamų veiklos išlaidų lyginamąją dalį, pastebime, kad PSDF planuojamos veiklos išlaidos sudaro 1,2–1,3 proc. bendro PSDF biudžeto, o faktiškai panaudotos – 0,7–0,9 proc., tuo tarpu VSDF veiklos sąnaudų lyginamoji dalis yra didesnė: planuojamos sąnaudos sudaro 1,7–1,9 proc. VSDF išlaidų, faktinės – 1,8 proc. Tačiau reikia pastebėti, kad lyginant darbo užmokesčio (sudarancio pagrindinę administravimo sąnaudų dalį) išlaidas, vienam VSDF darbuotojui tenka apie 20 proc. mažesnė šių išlaidų dalis nei PSDF vienam darbuotojui.

VSDF biudžetas planuojamas ir sudaromas kaupimo principu, todėl į bendrą išlaidų sumą įtraukiamos sąnaudos, nesusiję su piniginiiais srautais – pvz.: nusidėvėjimas, neatgautinų sumų sąnaudos. Taip pat bendrą išlaidų sumą padidina palūkanų ir paskolų administravimo sąnaudos, kurios nesusiję su tiesiogine socialinio draudimo veikla. Eliminavus minėtus sąnaudų straipsnius iš bendros išlaidų sumos, veiklos išlaidos sudarytų 1,9 proc. nuo išlaidų socialiniam draudimui administruoti (2011 m.).

2.2.1. Dėl teritorinių skyrių reorganizacijos

Atsižvelgiant į mažesnę nei planuota faktinių darbo užmokesčio sąnaudų sumažėjimą, darbo užmokesčio fondo mažėjimą neproporcingai etatų skaičiaus mažėjimui ir 2012 m. VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatyme numatytas įplaukas pardavus turtą,

abejotina, ar bus pasiektas planuotas teritorinių skyrių reorganizacijos ekonominis efektas (14,5 mln. Lt per metus).

2011 m. vadovaudamasi Vyriausybės nutarimu⁷⁷, kuriuo ji sutiko reorganizuoti Fondo valdybos teritorinius skyrius, Fondo valdyba vykdė teritorinių skyrių reorganizaciją, kurios metu 47 teritoriniai skyriai sujungti į 10 teritorinių skyrių.

Reorganizavimo tikslas – optimizuoti VSDF administravimo įstaigų struktūrą, centralizuojant bendrųjų funkcijų valdymą, užtikrinant efektyvesnę VSDF biudžeto lėšų ir žmogiškųjų išteklių naudojimą, racionaliau ir kokybiškiau vykdyti VSDF valdybos teritorinių skyrių atliekamas pagrindines funkcijas, stiprinti vidaus kontrolę.

Įvykdžius šią reformą 2012 m. tikėtasi pasiekti 14,5 mln. Lt ekonominį efektą, iš jų darbo užmokesčio fondo – 8 mln. Lt; pardavus atsilaisvinusias patalpas – 3,9 mln. Lt.

Audito metu vertinome vykdytą reorganizaciją, analizuodami šiuos rodiklius – darbo užmokesčio fondo, darbuotojų skaičiaus, vidutinio darbo užmokesčio dydžio kitimą prieš reorganizaciją ir po jos.

Po reorganizacijos bendras užimtų etatų skaičius sumažėjo 436 etatais, iš jų 90 – vadovaujančio personalo etatai, tai sudaro 20,6 proc. viso sumažėjusio etatų skaičiaus.

Audito metu siekdami palyginti bendrą sąnaudų kitimą po reorganizacijos, analizavome 2012 m. I ketv. VSDF administravimo įstaigų veiklos sąnaudų sąmatos vykdymą. Nustatyta, kad per 2012 m. I ketv. patirtos 762,8 tūkst. Lt mažesnės darbo užmokesčio sąnaudos ir 223,1 tūkst. Lt mažesnės socialinio draudimo įmokų sąnaudos (neeliminavus dėl reorganizacijos išmokėtų išeitinių išmokų, kurios sudarė apie 7 proc. 2012 m. I ketv. darbo užmokesčio išlaidų sumos). Įvertinus šiuos duomenis, galima teigti, kad per visus 2012 m. gali būti sutaupyta apie 3 mln. Lt darbo užmokesčio sąnaudų bei 0,9 mln. Lt socialinio draudimo įmokų sąnaudų, tuo tarpu reformos ekonominis efektas darbo užmokesčio sąnaudoms (be socialinio draudimo įmokų sąnaudų) buvo numatytas apie 8 mln. Lt. Palyginus visų 2012 m. planuojamas darbo užmokesčio sąnaudas su 2011 m. patirtomis, pastebėtina, jos planuojamos 5 proc. (5,4 mln. Lt) didesnės.

Lyginant darbo užmokesčio sąnaudų sumažėjimą su etatų skaičiumi pastebėjome, kad Fondo valdybos teritorinių skyrių užimti etatai sumažėjo vidutiniškai 13,1 proc., kai tuo tarpu bendros darbo užmokesčio sąnaudos (vertinant 2012 m. I ketv. duomenis) sumažėjo 2,9 proc. Taigi matome, kad darbo užmokesčio fondas mažėjo neproporcingai etatų skaičiaus mažėjimui, o tai lėmė padidėjęs darbuotojų vidutinis darbo užmokestis reorganizuotuose skyriuose.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-07-13 nutarimas Nr. 884 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinius skyrius“.

Po reorganizacijos bendras teritorinių skyrių vadovaujančio personalo (direktorių, direktorių pavaduotojų, skyriaus vedėjų ir jų pavaduotojų) skaičius sumažėjo 26,4 proc. Prijungtuose teritoriniuose skyriuose direktorių ir jų pavaduotojų etatai buvo panaikinti, tačiau likusiuose teritoriniuose skyriuose buvo padidintas skyrių vedėjų ir jų pavaduotojų etatų skaičius. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad dalį teritorinių skyrių prijungus prie kitų skyrių, jie prarado atskiro juridinio asmens teises ir tapo likusių skyrių padaliniais, taigi, sumažėjo ir šių padalinių vadovų atsakomybė, tačiau darbo užmokestis šių padalinių vadovams (buvusiems direktoriams, kurie tapo skyrių vedėjais) daugeliu atvejų išliko faktiškai nepakitęs, likusių – nežymiai sumažėjo.

Vadovaujančių darbuotojų pareigybių ir darbo užmokesčio kategorijų palyginimas

Audito metu nustatėme, kad daugelio reorganizuotų (prijungtų) teritorinių skyrių (pvz., Anykščių, Visagino, Zarasų, Palangos, Akmenės, Lazdijų, Varenos, Kupiškio ir kt.) direktoriai tapo po reorganizacijos kitų skyrių padalinių, neturinčių juridinio asmens teisių, vadovais (skyrių vedėjais), o jų pareiginės algos kategorija po reorganizacijos išliko nepakitusi – 14.

Kai kuriais atvejais buvusių skyrių direktorių kategorija (15), jiems tapus skyrių vedėjais, buvo sumažinta – iki 14 (pvz., Vilkaviškio, Ukmergės, Plungės, Telšių, Kėdainių ir kt.).

Fondo valdybos Utenos, Marijampolės, Mažeikių, Šilalės teritorinių skyrių, prie kurių buvo prijungti reorganizuotieji skyriai, direktorių ir jų pavaduotojų pareigybių kategorijos nuo 2012 m. sausio 1 d. pakilo.

Pastebėtina, kad visiems po reorganizacijos prijungtų padalinių vadovams (skyrių vedėjams) buvo nustatytos pagal Valstybės tarnybos įstatymą maksimaliai leistinos pareigybių kategorijos (14).

Pažymėtina, kad ir kitiems teritorinių skyrių darbuotojams neeilinio vertinimo metu buvo didinamos pareigybių kategorijos, atsižvelgiant į pasikeitusią skyrių struktūrą ir iš naujo įvertintas darbų apimtis, pareigybių funkcijas.

Planuotas reorganizacijos ekonominis efektas, pardavus atsilaisvintus patalpas – 3,9 mln. Lt, tačiau 2012 m. VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatyme numatytos įplaukos pardavus turta – tik 1,1 mln. Lt.

Remdamiesi atlikta analize, abejojame, ar bus pasiektas planuotas reformos ekonominis efektas (14,5 mln. Lt). Tikslėnis įvykdytos reorganizacijos pasiektas ekonominis efektas gali būti įvertintas tik praėjus adekvačiam palyginimui tinkamam laikotarpiui ir įvertinus kitas išlaidų lygi įtakojančias aplinkybes.

2.2.2. Dėl kai kurių VSDF administravimo įstaigų

Fondo valdybai pavaldžios įstaigos Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius ir Mokymo centras pagal nuostatus vykdo panašias ar labai artimas funkcijas su kitomis Fondo valdybos įstaigomis ar jos skyriais, be to, įstaigose patvirtinta tik po 16 etatų, iš kurių nemažą dalį sudaro aptarnaujantis personalas, todėl, siekiant sumažinti VSDF biudžeto sąnaudas administravimui, tikslinga svarstyti galimybę dėl šių skyrių veiklos optimizavimo.

Audito metu atlikome kai kurių Fondo valdybai pavaldžių įstaigų – Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro veiklos sąnaudų ir jų vykdomų funkcijų analizę.

Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius vykdo karinių ir joms prilygintų struktūrų pareigūnų, statutinių tarnautojų ir karių valstybinį socialinį draudimą. Vykdamas šių asmenų socialinį draudimą, atliekamas duomenų apie draudėjus ir apdraustuosius tvarkymas bei VSD įmokų, baudų ir delspinigių surinkimas bei išieškojimas. Pastebėjome, kad minėtos šio skyriaus vykdomos pagrindinės funkcijos yra panašios į teritorinio skyriaus Registro skyriaus vykdomas funkcijas bei į teritorinio skyriaus Įmokų išieškojimo skyriaus vykdomas funkcijas, tačiau skirtingai nei minėti skyriai, Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius turi užtikrinti išlaptintos informacijos apsaugą.

Remiantis Mokymo centro nuostatais, ši įstaiga užtikrina VSDF administravimo įstaigų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, socialinio draudimo sistemos dalyvių mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo organizavimą ir įgyvendinimą. Pastebėtina, kad valstybės tarnautojų ir darbuotojų mokymo funkcijas atlieka ne tik Mokymo centro specialistai, bet ir kitų skyrių (pvz. Fondo valdybos Personalo valdymo sk., Informacinių sistemų plėtros sk., Klientų aptarnavimo metodikos sk., Ūkio valdymo sk.) dirbantieji, taip pat dalis mokymo paslaugų yra perkama iš kitų Lietuvos institucijų ar mokymo įstaigų (pavyzdžiui, 2011 m. šiems mokymams išleista 153,3 tūkst. Lt).

Mokymo centro ir Fondo valdybos kitų skyrių pareigybių aprašymų analizė

- Mokymo centre yra patvirtinta 1 vyr. specialisto dėstytojo (informatiko) pareigybė, kurios pagrindinė funkcija yra dėstyti informacinių technologijų temas, taip pat 1 informatiko (dėstytojo) pareigybė, kurios pagrindinė funkcija yra dėstyti elektroninio duomenų apdorojimo programas, bei 1 vyr. specialisto dėstytojo (filologo) pareigybė, kurios viena iš funkcijų yra vykdyti kitų juridinių asmenų darbuotojų ir fizinių asmenų mokymą pagal informacinių technologijų pobūdžio programas. Tačiau Fondo valdybos Informacinių sistemų plėtros sk. taip pat yra 1 vyr. specialisto pareigybė, kurios viena iš funkcijų yra rengti tikslinius mokymus bei praktinius užsiėmimus dirbantiesiems, bei 2 vyresn. specialisto pareigybės, kurių viena iš funkcijų yra apmokyti valstybės tarnautojus ir darbuotojus pagal šios pareigybės kompetenciją.
- Mokymo centre patvirtinta vyr. specialisto dėstytojo (psichologo) pareigybė, kurios pagrindinė funkcija yra dėstyti psichologinio pobūdžio temas, vykdyti kitų juridinių asmenų darbuotojų ir fizinių asmenų mokymą pagal psichologinio pobūdžio programas. Taip pat patvirtinta vyr. specialisto dėstytojo pareigybė, kurios funkcija yra ne tik dėstyti Mokymo centro vykdomų bendrųjų kvalifikacijos tobulinimo, Įvadinio valstybės tarnautojų mokymo ir Naujai priimtų specialistų mokymo programų temas, bet ir vykdyti kitų juridinių asmenų darbuotojų ir fizinių asmenų mokymą pagal psichologinio pobūdžio programas. Tuo tarpu Fondo valdybos Klientų aptarnavimo metodikos sk. yra 3 vyr. specialisto pareigybės, kurių viena iš funkcijų yra organizuoti mokymus bei kvalifikacijos tobulinimą klientų aptarnavimo klausimais.
- Mokymo centre yra patvirtinta vyr. specialisto dėstytojo (darbų saugos specialisto) pareigybė, kurios pagrindinė funkcija yra dėstyti programas, susijusias su priešgaisrine, civiline sauga, ir kitas su darbuotojų sauga susijusias mokymo programas. Tuo tarpu Fondo valdybos Ūkio valdymo sk. taip pat yra 2 vyr. specialisto pareigybės, kurių viena iš funkcijų yra organizuoti mokymą saugos ir sveikatos darbe, priešgaisrinės saugos bei pirmosios medicininės pagalbos teikimo klausimais, taip pat rengti saugos ir sveikatos darbe mokymo programas.
- Kituose Fondo valdybos skyriuose taip pat yra pareigybių, vykdančių mokymo funkcijas. Pavyzdžiui, Finansų ir apskaitos sk. vedėjos pavaduoja dalyvauja organizuojant dirbančiųjų mokymą apskaitos klausimais, Pašalpų ir nedarbingumo kontrolės sk. vedėjos pavaduoja bei vyr. specialistė mokymuose aiškina aktualius pašalpų bei žalų klausimus. Taip pat pastebėtina, kad Fondo valdybos Personalo valdymo sk. yra vyr. specialistės pareigybė, kurios pagrindinės funkcijos yra rengti mokymo strategiją ir veiklos efektyvumo peržiūrą, mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo poreikio analizę, analizuoti Mokymo centro parengtus mokymo planus, planų vykdymo ataskaitas, rengti Personalo veiklos ataskaitos dalis apie personalo mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą. Šių funkcijų vykdymas iš dalies priklauso nuo Mokymo centro atliekamų funkcijų, t.y. mokymo programų poreikio nustatymo, mokymo programų rengimo,

---

mokymo programų kokybės vertinimo ir kt.

Vertinant minėtų pavaldžių įstaigų funkcijas, jų veiklos sąnaudų optimalumą tikslinga atsižvelgti ir į Saulėlydžio komisijos 2010–2011 m. ataskaitoje pateiktus pasiūlymus sprendimams – įvertinti galimybes palaipsniui pertvarkyti ministrų valdymo srityje veikiančias įstaigas taip, kad mažėtų įstaigų, kuriose dirba mažiau kaip 20 darbuotojų (šiuo metu Mokymo centre ir Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriuje patvirtinta po 16 etatų).

Atkreipiame dėmesį, kad sumažėjęs darbuotojų skaičius turėtų įtakos ir kitų veiklos sąnaudų mažėjimui (pvz., turėtų mažėti patalpų išlaikymo išlaidos, mažėjant reikalingų patalpų plotui).

Įvertinę Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro pareigybių sąrašus, 2011 m. priskaitytą darbo užmokestį, nustatėme, kad aptarnaujantis personalas šiose įstaigose sudaro nemažą dalį visų etatų ir darbo užmokesčio sąnaudų.

Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro pareigybių analizė

Pastebėtina, kad pagrindinių Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus funkcijų (t.y. draudėjų ir apdraustųjų VSD duomenų tvarkymo bei VSD įmokų, baudų ir delspinigių sumokėjimo kontroliavimo ir jų apskaitos vykdymo funkcijų) atlikimui yra patvirtintos 4 pareigybės, t.y. 25,4 proc. visų skyriaus pareigybių. Šioms pareigybėms per 2011 m. priskaitytas darbo užmokestis sudaro 23,8 proc. (t.y. 105,6 tūkst. Lt) visos per 2011 m. priskaityto darbo užmokesčio sumos. Likę 74,6 proc. pareigybių yra skirta vadovaujančiam ir aptarnaujančiam personalui, kuriam per 2011 m. priskaityta 338,8 tūkst. Lt arba 76,2 proc. visų darbo užmokesčio priskaitymų.

Atlikus Fondo valdybos Mokymo centro pareigybių sąrašo, pareigybių skaičiaus, pareigybių aprašymų bei atitinkamoms pareigybėms per 2011 m. priskaityto darbo užmokesčio analizę, nustatyta, kad Mokymo centre patvirtinta 16 etatų, iš kurių 62 proc. darbuotojų yra pedagogai ar kiti darbuotojai, atliekantys valstybės tarnautojų ir darbuotojų mokymą ir su jo organizavimu tiesiogiai susijusias funkcijas. Likusius 38 proc. pareigybių sudaro direktorius ir kiti darbuotojai, reikalingi skyriaus veiklai užtikrinti (t. y. vyr. finansininkas; vyr. specialistas, atsakingas už sutarčių rengimą ir vykdymą, personalo valdymą, atsiskaitymų kontrolę; vyresn. raštvedys; vyresn. ūkio specialistas; vairuotojas). Pagrindines Mokymo centro funkcijas, t.y. valstybės tarnautojų ir darbuotojų mokymo bei kvalifikacijos kėlimo funkcijas, atliekantiems specialistams per 2011 m. priskaitytas darbo užmokestis sudaro 61,4 proc. (t.y. 257,9 tūkst. Lt) analizuotoms pareigybėms priskaityto darbo užmokesčio. Likusius 38,6 proc. (t.y. 162,1 tūkst. Lt) sudaro direktoriui ir kitiems darbuotojams priskaitytas darbo užmokestis.

Manome, kad įvertinant pateiktus argumentus dėl vykdomų funkcijų panašumo, įstaigų dydžio, jose dirbančio aptarnaujančio personalo išlaikymo išlaidų ir ypač siekiant sumažinti veiklos ir VSDF biudžeto lėšų sąnaudas valdymui, tikslinga svarstyti galimybę optimizuoti Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro veiklą.

2.2.3. Dėl kitų veiklos sąnaudų

Fondo valdyba 2009–2010 m. kreditų teikimo paslaugas pirkė netaikydama Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų, be to, nepateikti pagrindžiantys dokumentai, nurodantys kriterijus, kuriais remiantis buvo nuspręsta kredito teikimo paslaugas pirkti iš dviejų bankų.

Palyginę šiomis sutartimis nustatytas palūkanų normas su viešųjų pirkimų būdu Fondo valdybos sudarytomis paskolų sutartimis, manome, kad VSDF lėšos palūkanoms ir

kitiems mokesčiams pagal šias sutartis mokėti galėjo būti panaudotos ne pačiu ekonomiškiausiu būdu.

Didžiausią Biudžeto vykdymo ataskaitos veiklos sąnaudų dalyje nurodytų kitų Fondo veiklos sąnaudų dalį sudaro palūkanų ir paskolų administravimo sąnaudos, be to, stebima šių sąnaudų didėjimo tendencija, VSDF turint prievolę grąžinti vis didesnę palūkanų dalį nuo paimtų paskolų.

Audito metu vertinome Fondo valdybos sudarytas paskolų sutartis ir jų sudarymo aplinkybes. Pastebėjome, kad kai kurias kreditų teikimo paslaugas 2009–2010 m. Fondo valdyba pirko netaikydama Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų. Audito metu Fondo valdybos atsakingi darbuotojai nepateikė pagrindžiančių dokumentų, nurodančių kriterijus, kuriais remiantis buvo nuspręsta pirkti kredito teikimo paslaugas iš dviejų Lietuvoje veikiančių bankų.

2009 m. kovo mėnesį, netaikydama Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų, Fondo valdyba pasirašė kreditavimo sutartį su vienu banku, kuria buvo suteikta 26,1 mln. EUR (arba 90 mln. Lt) paskola už 1 mėn. EURIBOR ir 4 proc. banko maržos palūkanų normą. 2009 m. gruodžio mėnesį kreditavimo sutarties sąlygos buvo pakeistos į blogesnes nei pirminės, kadangi 0,2 proc. punktais (nuo 4 proc. iki 4,2 proc.) buvo padidinta banko marža bei fondui buvo nustatytas įsipareigojimas sumokėti 25 tūkst. Lt sutarties sąlygų pakeitimo mokesťį.

Fondo valdyba su kitu banku 2010 m. rugsėjo mėnesį, netaikydama Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų, pasirašė sutartį, kuria fondui buvo suteikta 25 mln. Lt kredito linija. 2010 m. gruodžio mėnesį ši sutartis buvo pratęsta vienerių metų laikotarpiui, kredito linijos sumą sumažinus iki 20 mln. Lt. Atsižvelgiant į tai, kad 2009 m. pabaigoje įstatymu⁷⁸ buvo patvirtintas neigiamas 2010 m. VSDF biudžeto rezultatas (-2 707,2 mln. Lt), Fondo valdyba iš anksto galėjo suplanuoti ir organizuoti viešąjį pirkimą kredito paslaugoms įsigyti.

VSDF patirtos sąnaudos pagal kredito sutartis su dviem bankais

Dėl su banku sudarytos kredito linijos sutarties VSDF iš viso patyrė 1 570 355,24 Lt sąnaudų (iš jų 2011 m. patirta 664 223,44 Lt sąnaudų). Iš VSDF biudžeto sumokėta 1 417 246,35 Lt palūkanų (iš jų 664 223,44 Lt sumokėta 2011 m.), taip pat 1 652,42 Lt įsipareigojimo mokesčio (2011 m. įsipareigojimo mokesčio mokėta nebuvo), bei pasirašant sutartį sumokėtas 1 500 Lt administravimo mokesťis.

Per 2010–2011 m. laikotarpį kitam bankui pagal kreditavimo sutartį iš fondo biudžeto sumokėta 7 617 499,57 Lt palūkanų (iš jų 2011 m. sumokėta 4 673 099,72 Lt), taip pat sumokėtas 25 000 Lt sutarties sąlygų pakeitimo mokesťis.

Palyginę šių kredito sutarčių sąlygas su kitomis panašiu metu sudarytomis kredito sutartimis, kurios sudarytos perkant paslaugas viešųjų pirkimų būdu, nustatėme, kad šiomis sutartimis nustatytos palūkanos yra didesnės.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2010 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, 2009-12-09 Nr. XI-538.

Sudarytų kredito sutarčių palūkanų palyginimas

Iš banko paimtai kredito linijai nustatyta metinė palūkanų norma (pvz. 2010 m. rugsėjo mėn. nustatyta 5 proc. palūkanų norma) yra didesnė nei panašiu metu sudarytų kredito sutarčių, kurioms taikyti viešieji pirkimai (pvz. 2010 m. lapkričio mėn. Fondo valdybos sudarytų sutarčių metinė palūkanų norma yra 2,04-2,38 proc.). Su kitu banku pasirašyta sutartimi nustatytos banko maržos (4 proc., vėliau padidinta iki 4,2 proc., o 2011 m. pakeista į 3,5 proc.) yra didesnės nei kitų kredito linijų, kurių sutartys pasirašytos vykdant viešuosius pirkimus (pvz., 2010 m. birželio mėn. pasirašius kredito sutartis su banku nustatyta 1,6 proc. banko marža, taip pat 2010 m. lapkričio mėn. su banku pasirašytomis sutartimis nustatytos 0,95-1,29 proc. banko maržos).

Manome, kad kredito sutartys su dviem bankais galėjo būti sudarytos ne palankiausiomis sąlygomis, todėl VSDF lėšos palūkanoms ir kitiems mokesčiams pagal šias sutartis mokėti galėjo būti panaudotos ne pačiu ekonomiškiausiu būdu.

2.2.4. Dėl įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus administravimo

Teisės aktai nenumatė, kad VSDF būtų kompensuojamos įmokų į pensijų fondus administravimui patiriamos sąnaudos. Per metus šios sąnaudos sudaro apie 350 tūkst. Lt.

Pensijų sistemos reformos įstatyme⁷⁹ buvo įtvirtinta teisė asmenims, draudžiamiesiems pensijų socialiniu draudimu, nuo 2004 m. dalį pensijų socialinio draudimo įmokų kaupti pensijų kaupimo bendrovėse bei numatyta, kad pensijų kaupimo dalyvių įskaitą tvarko ir pensijų įmokas į dalyvių pasirinktas pensijų kaupimo bendroves Vyriausybės nustatyta tvarka perveda VSDF administravimo įstaigos – visa tai atlieka Fondo valdyba.

Fondo valdybos patiriamos sąnaudos administruojant (apskaičiuojant, pervedant, apskaitant, prižiūrint registrą ir kt.) įmokas į kaupiamuosius pensijų fondus nėra kompensuojamos – tai nenumatyta teisės aktuose ir sutartyse su pensijų fondais.

Įvertinę Fondo valdybos pateiktus duomenis, nustatėme, kad jos suteiktų paslaugų, susijusių su įmokų į pensijų kaupimo bendroves priskaičiavimu, pervedimu ir kt. funkcijomis, vertė sudaro apie 0,1 proc. priskaičiuojamų įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus sumos (tai sudaro apie 328,2 tūkst. Lt per 2010 m., 358,8 tūkst. Lt per 2011m. ir 378 tūkst. Lt pagal 2012 m. planinius duomenis).

Pažymėtina, kad teisės aktais⁸⁰ yra įteisinti pensijų kaupimo bendrovių atliekami atskaitymai nuo įmokėtų pensijų įmokų ir reglamentuoti jų dydžiai⁸¹, t. y. įteisintas pensijų fondų imamas mokestis už gautų įmokų administravimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte⁸² yra numatyta nuostata dėl Fondo valdybos sąnaudų, patiriamų administruojant kaupiamąsias įmokas,

⁷⁹ Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymas, 2002-12-03 Nr. IX-1215 (su vėlesniais pakeitimais).

⁸⁰ Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas, 2003-07-04 Nr. IX-1691 (su vėlesniais pakeitimais).

⁸¹ 14 str. 3 d. atskaitymai iš pensijų turto pagal kiekvieną pensijų kaupimo sutartį su pensijų kaupimo bendrove per vienus metus gali sudaryti ne daugiau kaip vieną procentą nuo dalyvio pensijų sąskaitoje apskaičiuotų lėšų vidutinės metinės vertės ir ne daugiau kaip 10 procentų dalyvio vardu įmokėtų įmokų (2003-07-04 N. IX-1691 redakcija, galiojusi iki 2011-12-31).

⁸² Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, 2012-03-09, Nr. XIP-3374 (2) 10 str. 7 d.

atlyginimo: Fondo valdybos išlaidos, susijusios su pensijų įmokų apskaičiavimu, pervedimu ir VSDF informacinės sistemos priežiūra, apskaičiuojamos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintą Fondo valdybos išlaidų, patiriamų dėl pensijų įmokų administravimo, apskaičiavimo metodiką ir apmokamos iš palūkanų, gautų už komerciniame banke iki pervedimo pensijų fondams laikomas pensijų įmokas. Manome, kad atsižvelgiant į realią įmokų į kaupiamuosius pensijų fondus pervedimo tvarką, tokia nuostata nieko nekeičia, lyginant su dabartine situacija, nes į depozitinę sąskaitą, kurioje laikomos pensijų įmokos į šiuos fondus, yra pervedamos VSDF lėšos, ir tik pervedus įmokas į kaupiamuosius pensijų fondus, pagal Fondo valdybos paraiškas šios įmokos yra kompensuojamos iš valstybės biudžeto (Stabilizavimo fondo) ir šiomis lėšomis atstatomos VSDF lėšos. Todėl ir palūkanos už banko sąskaitos likutį yra fondo pajamos, kurios pervedamos į fondo sąskaitą ir naudojamos socialinio draudimo reikmėms.

II DALIS. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO KONSOLIDUOTŲJŲ ATASKAITŲ RINKINIO AUDITO REZULTATAI

Vertinome Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio teisingumą, išsamumą, palyginamumą ir teikiamos informacijos atskleidimą. Nustatyti pastebėjimai pateikiami šioje ataskaitos dalyje.

Dėl biudžeto vykdymo ataskaitos sudarymo principų

Esant nevienodam teisiniam reglamentavimui dėl biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo viešajame sektoriuje, VSDF pajamų ir išlaidų ataskaita sudaroma kitu, t. y. kaupimo, principu nei valstybės ir kitų fondų ataskaitos, todėl šioje ataskaitoje pateikiami VSDF biudžeto vykdymo duomenys objektyviai nepalyginami su kitų viešojo sektoriaus subjektų biudžeto vykdymo ataskaitų duomenimis.

Vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 2 straipsnio 21 dalimi, Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinys – Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų, Valstybinio socialinio draudimo fondo ir šio fondo administravimo įstaigų kontroliuojamų viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinys, parengtas kaip vieno viešojo sektoriaus subjekto finansinių ataskaitų rinkinys, ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys, kuriame pateikiami šio fondo biudžeto vykdymo duomenys.

Fondo valdybos rašte⁸³ Valstybės kontrolei nurodoma, kad iki 2010 m. fondo apskaita buvo tvarkoma pagal Tarptautinius apskaitos standartus. Nuo 2010 m. perėjus prie apskaitos tvarkymo pagal VSAFAS, abu ataskaitų rinkiniai (finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų) rengiami remiantis kaupimo principu.

Įvertinę VSDF biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymą, nustatėme, kad Pajamų ir išlaidų ataskaita, vadovaujantis Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 7 ir 8 punktų, 3 straipsnio 1 ir 2 punktų ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių 1 ir 2 priedais, reglamentuojančiais fondo biudžeto išlaidų ir fondo biudžeto pajamų apibrėžimus, šių pajamų ir išlaidų priskyrimą bei klasifikaciją, ataskaitų struktūrą ir pagrindinius apskaitos principus, sudaroma kaupimo principu.

⁸³ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie SADM 2012-01-25 raštas Nr. (4.76)I-532 „Dėl audito metu nustatytų pastebėjimų“.

Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas VSDF (kaip ir PSDF) biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo nereglamentuoja (šioms ataskaitoms numatyta išimtis – jos sudaromos pagal fondo veiklą reglamentuojančius teisės aktus). Šiame įstatyme numatytas kitų viešojo sektoriaus subjektų biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymas pinigų principu: įstatymo 2 straipsnio 7 dalis numato, kad biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinyje pagal teisės aktuose nustatytą formą pateikiami biudžeto (pajamų ir išlaidų sąmatos) vykdymo duomenys, o įstatymo 5 ir 14 straipsniai reglamentuoja šių duomenų pateikimą pinigų principu: biudžeto pajamos – teisės aktuose nustatytos piniginės įplaukos į atitinkamą biudžetą; viešojo sektoriaus subjekto išlaidos pripažįstamos tada, kada išmokami pinigai, o pajamos pripažįstamos tada, kada gaunami pinigai.

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 7 ir 8 dalyse pateikiamos biudžeto pajamų ir išlaidų sąvokos atitinka Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 2 straipsnio 13 ir 16 dalyse pateiktas pajamų ir sąnaudų sąvokas, kurios galioja finansinių ataskaitų sudarymui kaupimo principu.

VSDF biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaita, remiantis anksčiau minėtais Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymą reglamentuojančiais teisės aktais, sudaroma kaupimo principu, į ją įtraukiant pajamų ir išlaidų straipsnius, kuriuose nėra pinigų judėjimo (pvz.: atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškeltos abejotinai atgautinos sumos, neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos, ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija) ir nenurodant iš tikrųjų patiriamų turto įsigijimo išlaidų. Tokiu būdu parengta Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymo ataskaita ir joje nurodomas einamųjų metų rezultatas (deficitas) negali būti tiesiogiai palyginama su valstybės ir kitų fondų biudžeto vykdymo ataskaitomis, kurios sudaromos pinigų principu. Manome, kad siekiant objektyviai palyginti visų viešojo sektoriaus subjektų biudžeto vykdymo ataskaitas, jos turėtų būti sudaromos vienodu principu.

Palyginę VSDF ir kitų fondų biudžetų ataskaitose teikiamus tuos pačius duomenis, nustatėme skirtumus.

Rezervinis (stabilizavimo) fondas, kurio ataskaitos sudaromos pinigų principu, 2011 m. pajamų ir išlaidų ataskaitoje nurodė pervestas į VSDF lėšas – 351,6 mln. Lt. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitose tų pačių iš Rezervinio (stabilizavimo) fondo gautų lėšų suma („Asignavimai iš LR valstybės biudžeto ir kitų piniginių išteklių“) yra 358,9 mln. Lt – 7,2 mln. Lt didesnė, nes VSDF šias ataskaitas sudaro kaupimo principu, t. y. šiame straipsnyje asignavimus fondo pajamomis pripažįsta tą laikotarpį, kurį patiriamos sąnaudos, kurioms kompensuoti buvo skirti asignavimai, t. y. kai jie panaudojami.

Palyginę duomenis apie VSDF pervedamų lėšų į PSDF duomenis šių dviejų fondų ataskaitose, nustatėme, kad VSDF biudžeto vykdymo – pajamų ir išlaidų – ataskaitoje nurodyta 21,1 mln. Lt didesnė pervestų į PSDF lėšų suma, nei PSDF biudžeto vykdymo ataskaitoje.

Dėl skirtingų biudžeto vykdymo ataskaitų sudarymo principų informavome Fondo valdybą ir Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją⁸⁴.

Dėl duomenų palyginamumo biudžeto vykdymo ir finansinėse ataskaitose

Nepaisant to, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotosios finansinės ataskaitos ir biudžeto vykdymo ataskaitos sudaromos taikant tuos pačius principus, einamųjų metų rezultato dydis, nurodytas šiose ataskaitose, yra skirtingas, nepalyginami ir kiti duomenys – fondo pajamos ir išlaidos (sąnaudos), šie skirtumai neatskleisti ataskaitų rinkinių aiškinamuosiuose raštuose. Dėl šių priežasčių negalėjome gauti patikimų įrodymų, kad finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitos, sudarytos remiantis tais pačiais principais, tačiau nurodančios skirtingus rodiklius, yra sudarytos teisingai, vadovaujantis VSAFAS ir kitais teisės aktais, be to, negalime pasakyti, koks iš tikrųjų yra einamųjų metų rezultatas (deficitas).

Vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu, Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinį sudaro finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai. Finansinėse ataskaitose, sudaromose kaupimo principu, yra pateikiami finansiniai duomenys apie viešojo sektoriaus subjekto finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus. VSDF biudžeto vykdymo ataskaitose, taip pat sudaromose kaupimo principu, pateikiami duomenys apie fondo pajamas, išlaidas ir grynąjį pinigų srautus (Pinigų įplaukų ir išlaidų ataskaitoje).

Palyginę tuos pačius rodiklius konsoliduotose fondo (III lygio) finansinėse ataskaitose ir biudžeto vykdymo ataskaitose, parengtose remiantis vienodais principais, nustatėme neatitikimų (8 lentelė):

8 lentelė. Neatitikimai tarp biudžeto vykdymo ir veiklos rezultatų ataskaitų

Rodiklis	Biudžeto vykdymo ataskaitos duomenys, mln. Lt	Veiklos rezultatų ataskaitos duomenys, mln. Lt	Skirtumas, mln. Lt
Pajamos, iš viso	11 109,6	8 533,6	2 576,0
Išlaidos/Sąnaudos, iš viso	13 107,8	10 516,5	2 591,3
Einamųjų metų rezultatas/grynasis perviršis ar deficitas	1 998,2	1 982,6	15,6

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

⁸⁴ 2011-11-05 raštas Nr. S-(10-2133)-2070 „Dėl audito metu nustatytų pastebėjimų“.

Pajamų ir išlaidų / sąnaudų rodikliai Biudžeto vykdymo ataskaitoje ir Veiklos rezultatų ataskaitoje skiriasi daugiau nei 2,5 mlrd. Lt – šį skirtumą daugiausia sudaro VSDF surenkamos ir į PSDF pervedamos privalomojo sveikatos draudimo įmokos (2,46 mlrd. Lt), kurios kaip pervestinos pajamos buvo nurodytos žemesniojo lygio finansinėse ataskaitose ir sumažino bendrą pajamų sumą.

Atkreipiame dėmesį, kad vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme pateikta biudžeto pajamų sąvoka, sveikatos draudimo įmokos yra Privalomojo sveikatos draudimo fondo, o ne Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamos, todėl manome, kad šios sumos neturėtų būti įtraukiamos į VSDF biudžetą (ir į biudžeto vykdymo ataskaitas). VSDF biudžeto pajamos ir išlaidos nepagrįstai padidinamos, kai į jas įtraukiamos sveikatos draudimo įmokos.

Atlikę duomenų analizę nustatėme, kad į fondo (III lygio) finansines ataskaitas, kitaip nei biudžeto vykdymo pajamų ir išlaidų ataskaitoje, įtraukiamos ir valstybės biudžeto lėšos valstybinėms išmokoms ir kompensacijoms mokėti (daugiau nei 240 mln. Lt), kurios pripažįstamos finansavimo sumomis iš biudžeto. Kadangi remiantis VSDF pajamas reglamentuojančiu VSDF biudžeto sandaros įstatymu, valstybės biudžeto išmokos nėra fondo pajamos ir išlaidos (VSDF biudžetas neturi įsipareigojimo mokėti šias išmokas, negavęs atitinkamos lėšų sumos šioms išmokoms), be to, tokių išmokų administravimas Valstybinio socialinio draudimo įstatyme yra numatytas kaip VSDF administruojančių įstaigų, o ne fondo funkcija, todėl šios lėšos neturėtų būti atskleidžiamos ir fondo finansinėse ataskaitose.

Rengiant finansines ir biudžeto vykdymo ataskaitas nėra aiškiai reglamentuota, kokios lėšos priskiriamos fondui, o kokios – administruojančių įstaigų veiklai, taip pat nedetalizuotas grupavimas į pagrindinę ir kitą fondo veiklą, todėl tos pačios pajamos ir išlaidos į šias ataskaitas įtraukiamos remiantis skirtingais principais.

Net ir eliminavę visas mums žinomas nesutapimų tarp biudžeto vykdymo (pajamų ir išlaidų) ir finansinių ataskaitų priežastis, gauname skirtingus rodiklius šiose ataskaitose. Be to, VSDF konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių, sudarytų vadovaujantis kaupimo principu, aiškinamuosiuose raštuose neatskleistos pajamų, sąnaudų/išlaidų ir kitų rodiklių nesutapimų priežastys. Todėl negalėjome gauti patikimų įrodymų, kad finansinės ir biudžeto vykdymo ataskaitos, sudarytos remiantis tais pačiais principais, tačiau nurodančios skirtingus rodiklius, yra sudarytos teisingai.

Dėl apskaitos tvarkymo ir finansinių ataskaitų sudarymo pagal VSAFAS

Netinkamai buvo tvarkoma VSDF apskaita pagal VSAFAS:

- fondo apskaita tvarkoma pagal senąjį sąskaitų planą, neatitinkantį VSAFAS, kai kurių šio sąskaitų plano sąskaitų pavadinimai neatitiko operacijų turinio, neužtikrinama, kad ūkinių operacijų registravimas būtų atsekamas;

- neparengtos 2010 m. finansinės ataskaitos, todėl 2011 m. fondo finansinėse ataskaitose nepateikti palyginamieji 2010 m. likučiai;
- veiklos, fondo ir II lygio konsoliduotose Finansinės būklės ataskaitose nurodyti neteisingi einamųjų metų perviršio ar deficito likučiai (F.IV.1 eil.), neteisingai juos perkėlus iš veiklos rezultatų ataskaitų ar didžiosios knygos;
- nustatyta klaidų pajamų pripažinimo, turto, sąnaudų, įsipareigojimų apskaitos srityse.

Dėl šių priežasčių neužtikrinami Buhalterinės apskaitos įstatymo reikalavimai apskaitą tvarkyti taip, kad apskaitos informacija būtų tinkama, objektyvi ir palyginama, išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams. Todėl negalėjome gauti tinkamų įrodymų, kad fondo konsoliduotosios ataskaitos parengtos teisingai pagal VSAFAS bei tikrai ir teisingai parodo VSDF turtą, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas, grynąjį turtą.

Biudžeto vykdymo ataskaitose taip pat klaidingai atskleidžiami kai kurie duomenys apie pajamas ir išlaidas: delspinigiai ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos bei išankstinės, nukentėjusių asmenų, nukentėjusių asmenų našlių ir našlaičių pensijos pripažįstamos netaikant kaupimo principo, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos uždirbamos ar patiriamos, nors tokį pajamų ir išlaidų pripažinimą reglamentuoja VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės.

Fondo valdyba, nuo 2010 m. turėjusi apskaitą tvarkyti pagal VSAFAS, patvirtino du sąskaitų planus – skirtą fondo biudžeto vykdymo ataskaitoms sudaryti ir finansinėms ataskaitoms sudaryti. Iki šiol fondo apskaita tvarkoma pagal senąjį sąskaitų planą, neatitinkantį VSAFAS ir finansų ministro įsakymu⁸⁵ patvirtinto viešojo sektoriaus subjektų privalomojo bendrojo sąskaitų plano, be to, nebuvo aktualiai taikomos patvirtintos tvarkos, kuri nurodytų abiejų sąskaitų planų ir finansinių ataskaitų susiejimo taisyklės. Toks apskaitos tvarkymas neužtikrina, kad ūkinių operacijų registravimas būtų atsekamas nuo apskaitos registrų iki finansinių ataskaitų, neužtikrinami Buhalterinės apskaitos įstatymo 4 straipsnio reikalavimai apskaitą tvarkyti taip, kad apskaitos informacija būtų tinkama, objektyvi ir palyginama, išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams ir 17 straipsnio reikalavimas finansines ataskaitas sudaryti pagal sąskaitų duomenis Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo, Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Fondo valdyba detalią fondo apskaitą pagal VSAFAS planuoja tvarkyti tik nuo 2013 metų.

⁸⁵ Finansų ministro 2008 m. gruodžio 22 d. įsakymas Nr. 1K-455 „Dėl privalomojo bendrojo sąskaitų plano patvirtinimo“.

Kai kurių naudojamų sąskaitų pavadinimai neatitinka jose registruojamų operacijų turinio (pvz., sąsk. 51 „Dotacijos“ apskaitomas gautas, gražintas, perduotas finansavimas), vienoje sąskaitų grupėje apskaitomos visiškai skirtingo turinio sąskaitos, pavyzdžiui, senojo sąskaitų plano 9 klasės sąskaitose registruojamos finansavimo sumos, permokų pajamos ir sąnaudos.

Vertindami VSDF apskaitos tvarkymo perėjimo prie VSAFAS eigą pastebėjome, kad 2011 m. spalio mėn., tuo metu kai visi viešojo sektoriaus subjektai turėjo pirmą kartą parengti konsoliduotąsias finansines ataskaitas pagal VSAFAS (už 2010 m.), VSDF šios ataskaitos nebuvo parengtos. 2010 m. finansiniai įrašai buvo koreguojami net ir 2012 m. balandžio mėn., o 2010 m. konsoliduotosios finansinės ataskaitos nebuvo parengtos.

Sudarius 2011 m. VSDF konsoliduotąsias finansines ataskaitas, jose nepateikti palyginamieji 2010 m. likučiai. Pažymime, kad pagal Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 10 straipsnyje reglamentuotą palyginimo principą finansinėse ataskaitose turi būti pateikiami ataskaitinių ir praėjusių mažiausiai vienu finansinių metų duomenys (1 dalis), finansinės ataskaitos turi būti parengtos taip, kad jų vartotojai galėtų palyginti jose pateiktus duomenis su kitų ataskaitinių laikotarpių <...> finansinėse ataskaitose pateiktais duomenimis ir teisingai įvertinti viešojo sektoriaus subjekto finansinės būklės pokyčius (3 dalis).

Finansinėse ataskaitose nenurodžius praėjusio ataskaitinio laikotarpio (2010 m.) duomenų, tai turėjo įtakos ir kai kurių 2011 m. rodiklių teisingumui – veiklos, fondo ir II lygio konsoliduotose ataskaitose nurodyti neteisingi einamųjų metų perviršio ar deficito likučiai.

Neteisingi duomenys finansinėse ataskaitose

Fondo konsoliduotoje (III lygio) Veiklos rezultatų ataskaitoje nurodytas grynasis perviršis ar deficitas (1 982,6 mln. Lt) į Finansinės būklės ataskaitą perkeltas neteisingai – joje einamųjų metų perviršis ar deficito sąskaitoje (F.IV.1 eil.) nurodytas visas per praėjusius laikotarpius sukauptas deficitas (7 334,5 mln. Lt).

Administravimo įstaigų **veiklos** (III lygio) konsoliduotoje Veiklos rezultatų ataskaitoje apskaitos politikos keitimo ir esminių apskaitos klaidų taisymo įtaka (F eil.) nurodyta 5,8 mln., nors įstaigų veiklos Didžiojoje knygoje šios sąskaitos apyvarta nurodyta tik 126,9 tūkst. Lt.

Todėl **konsoliduotoje** II lygio Finansinės būklės ataskaitoje tai pat neteisingai nurodytas einamųjų metų perviršis ar deficitas (F.IV.1 eil.) – 7 328,8 mln. Lt, nors šis dydis turėtų atspindėti per visus metus sukauptą VSDF deficitą.

Nepateikus praėjusio 2010 m. laikotarpio likučių, negalėjome 2011 metų duomenų objektyviai palyginti su ankstesnių laikotarpių rodikliais.

Audito metu nustatėme tam tikrų klaidų Fondo valdyboje ir pasirinktuose teritoriniuose skyriuose tvarkant fondo ir įstaigų veiklos apskaitą pagal VSAFAS, kurių visuma galėjo turėti įtakos finansinių ataskaitų teisingumui:

- Kai kurios fondo pajamos pripažįstamos netaikant kaupimo principo, kuris kaip bendrasis apskaitos principas apibrėžtas Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 9 straipsnyje, taip pat 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 15.6 ir 23 punktuose, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos

uždirbamos – pavyzdžiui, delspinigiai ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos, – nors šių pajamų pripažinimą kaupimo principu reglamentuoja 9-ojo VSAFAS „Mokesčių ir socialinių įmokų pajamos“ 11 punkto ir 10-ojo VSAFAS „Kitos pajamos“ 9 punkto nuostatos.

- Ne tą ataskaitinį laikotarpį pripažįstamos ir registruojamos apskaitoje (nesilaikant kaupimo principo) kai kurios fondo sąnaudos – socialinio draudimo išankstinės pensijos, nukentėjusių asmenų pensijos, nukentėjusių asmenų našlių ir našlaičių pensijos, mokslininkų valstybinės pensijos, Lietuvos Respublikos 1-ojo ir 2-ojo laipsnių pensijos – nesilaikoma 11-ojo VSAFAS „Sąnaudos“ 4 punkto.
- Įgijus atgręžtinio reikalavimo teisę į išmokėtą žalos atlyginimą nukentėjusiems dėl sveikatos sužalojimo darbe ar susirgimo profesine liga (išmokėjus jį), neregistruojamos iš įmonių, atsakingų už padarytą žalą, gautinos sumos, lygios išmokėto žalos atlyginimo dydžiui. Nesilaikyta 17-ojo VSAFAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ 15 punkto, pagal kurį finansinis turtas apskaitoje pripažįstamas tada, kai viešojo sektoriaus subjektas gauna arba pagal vykdomą sutartį įgyja teisę gauti pinigus ar kitą finansinį turtą, o pagal šio standarto 36 punktą paskutinę kiekvieno ataskaitinio laikotarpio dieną viešojo sektoriaus subjektas turi nustatyti, ar yra požymių, kad finansinio turto (ar panašaus finansinio turto vienetų grupės) balansinė vertė gali būti sumažėjusi; jei pasirodo, kad tokių požymių esama, turi būti nustatyta už tą turtą (ar panašaus finansinio turto vienetų grupę) tikėtina atgauti suma. Neužregistravus gautinų sumų ir nenustačius tikėtinos atgauti sumos, neapskaičiuotos ir finansinėse ataskaitose nenurodytos nuvertėjimo sąnaudos, nesilaikant minėto VSAFAS 39 punkto.
- Finansinis turtas ataskaitose nurodytas netinkama verte – investicijos į parduodamos UAB „Palangos Žvorūnė“ klaidingai apskaitytos nuosavybės metodu, nors šio turto tikrąją vertę galima buvo patikimai nustatyti atsižvelgiant į vykstančiuose aukcionuose nustatytą šio turto kainą – nesilaikyta 17-ojo „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ VSAFAS 11, 21, 22.4 p.
- Programinės įrangos licencijų pagal 2009-10-27 sutartį Nr. F1-0-204 su UAB „Blue Bridge“ nuoma, atitinkanti 19-ojo VSAFAS „Nuoma, finansinė nuoma (lizingas) ir kitos turto perdavimo sutartys“ 9.3 punkte nurodytą finansinės nuomos kriterijų (nuomos laikotarpis apima lygią ar ilgesnę nei 75 proc. turto ekonominio naudingo tarnavimo laiko dalį), neteisingai priskirta veiklos nuomai, todėl finansinėse ataskaitose neapskaičiuotas nematerialusis turtas ir įsipareigojimai pagal nuomos sutartį, o padidintos nuomos sąnaudos.

- 2011 m. pabaigoje atleistiems darbuotojams įsakymais skirtos išeitinės išmokos (apie 1,9 mln. Lt)⁸⁶ 2011-12-31 nepripažintos įsipareigojimais ir darbo užmokesčio sąnaudomis – nesilaikyta 24-ojo VSAFAS „Su darbo santykiais susijusios išmokos“ 27 punkto, pagal kurį išeitinės išmokos įsipareigojimais ir darbo užmokesčio sąnaudomis pripažįstamos tada, kai įsipareigojama jas mokėti.
- Fondo valdyba ir pavaldžios įstaigos su darbo santykiais susijusias išmokas (iš viso 416,5 tūkst. Lt), pavyzdžiui, darbuotojams skirtas materialines pašalpas artimų giminaičių mirties atvejais, vienkartinės išmokas asmeninių švenčių proga, netinkamai priskyrė socialinių išmokų sąnaudoms – nesilaikė 24-ojo VSAFAS „Su darbo santykiais susijusios išmokos“ 9, 10 ir 19 punktų, kurie reglamentuoja tokių išmokų priskyrimą pagrindinės veiklos kitoms sąnaudoms. Atkreipiame dėmesį, kad pagal minėto VSAFAS 10 punktą, administravimo įstaigos jokių su darbo santykiais susijusių išmokų sąnaudų socialinių išmokų straipsnyje neturėtų registruoti.
- Konsoliduotųjų II lygio ataskaitų aiškinamajame rašte nepateikta visa pagal VSAFAS reikalaujama informacija – pavyzdžiui, nepateikta informacija apie finansavimo sumas pagal 20-ojo VSAFAS „Finansavimo sumos“ 3 priede nurodytą formą; nenurodytas faktas, kad socialinių įmokų pajamos finansinėse ataskaitose buvo įvertintos tikrąja verte, kaip reikalauja 9-ojo VSAFAS „Mokesčių ir socialinių įmokų pajamos“ 24.2 punktas.
- Konsoliduotose ataskaitose duomenys pateikti litais – neatsižvelgta į Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 20 straipsnio 2 dalies 4 punkto reikalavimą duomenis pateikti tūkstančiais Lietuvos Respublikos piniginių vienetų.

Dėl visų šiame skyriuje minėtų priežasčių nebuvo užtikrinta, kad fondo finansinės ataskaitos būtų parengtos taip, kad tikrai ir teisingai parodytų VSDF turta, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir grynąjį turta.

Atkreipiame dėmesį, kad ir biudžeto vykdymo ataskaitose, sudaromose kaupimo principu, atskleidžiami duomenys yra neteisingi. Kai kurios fondo pajamos (delspinigiai ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos) ir išlaidos (socialinio draudimo išankstinės pensijos, nukentėjusių asmenų pensijos, nukentėjusių asmenų našlių ir našlaičių pensijos) pripažįstamos netaikant kaupimo principo, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos uždirbamos ar patiriamos, nors tokį pajamų ir išlaidų pripažinimą reglamentuoja VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės.

⁸⁶ Turimais duomenimis, 2012 m. I ketv. priskaičiuota 1,9 mln. Lt išeitinių išmokų, todėl, manome, kad mažiausiai tokia suma įsipareigojimų turėjo būti užregistruota 2011 m. pabaigoje.

Dėl pinigų srautų ataskaitų

Nesudaryta Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio pinigų srautų ataskaita, kuri yra privaloma pagal Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą ir VSAFAS.

Nesudarius fondo konsoliduotosios pinigų srautų ataskaitos, neatskleista reikšminga informacija apie ~ 11 mlrd. Lt fondo pajamų įmokų ir daugiau nei 13 mlrd. Lt fondo piniginių išlaidų – nesilaikoma Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo, nurodančio, kad finansinių ataskaitų rinkinys turi būti sudarytas taip, kad tikrai ir teisingai parodytų viešojo sektoriaus pinigų srautus ir kad nukrypti nuo viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų galima tik esant aplinkybėms, nepriklausančioms nuo viešojo sektoriaus subjekto valios, suderinus su Finansų ministerija.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, sudariusi III lygio ir II lygio Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinius, nesudarė ir nepateikė vienos iš privalomų konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio ataskaitų – pinigų srautų ataskaitos, kuri yra privaloma finansinių ataskaitų rinkinio dalis, vadovaujantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 26 ir 27 straipsniais. Nesudarius šios ataskaitos neatskleidžiama informacija apie viešojo sektoriaus subjekto pinigų srautus, kaip reikalauja Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 3 straipsnio 1 dalis – viešojo sektoriaus subjekto finansinių ataskaitų rinkinys (toliau – finansinės ataskaitos) turi būti sudarytas taip, kad tikrai ir teisingai parodytų viešojo sektoriaus subjekto turtą, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas, grynąjį turtą, pinigų srautus.

Vertindami konsoliduotųjų ataskaitų rinkinius, nustatėme, kad Fondo valdyba, sudarydama fondo administravimo įstaigų (veiklos) III lygio finansinių ataskaitų rinkinį sudarė ir pateikė fondo administravimo įstaigų (veiklos) pinigų srautų ataskaitą, kurioje nurodė fondą administruojančių įstaigų ataskaitinio laikotarpio pinigų ir pinigų ekvivalentų įplaukas ir išmokas, taip pat pinigų ir pinigų ekvivalentų įplaukas ir išmokas iš valstybės, savivaldybės išdo sąskaitų viešojo sektoriaus subjekto vardu. Pažymėtina, kad veiklos išmokų dalis sudaro tik apie 1,7 proc. visuose pinigų srautuose.

VSDF konsoliduotųjų finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte nurodyta, kad „šiam rinkinyje nepateikta informacija apie pinigų srautus, kadangi konsolidavimui teikiama informacija apie pinigų srautus buvo nepakankama“. Atkreipiame dėmesį, kad pagal Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo 21 straipsnio 6 dalį nukrypti nuo viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų galima tik esant aplinkybėms, nepriklausančioms nuo viešojo sektoriaus subjekto valios, suderinus su Finansų ministerija – Fondo valdyba nepateikė tokio suderinimo ir pagrįstų įrodymų, kad aplinkybės, dėl kurių neparengta pinigų srautų ataskaita, nepriklausė nuo

Fondo valdybos. Be to, 1-ojo VSAFAS 31 punkte nurodyta, kad aplinkybės, dėl kurių būtina nukrypti nuo standartų dėl įstatymų reikalavimų, turėtų susiklostyti ypač retai, o būtinybė nukrypti nuo standartų kiekvienu atveju bus rimtai svarstoma ir objektyviai vertinama.

Nesudarius fondo konsoliduotosios pinigų srautų ataskaitos, neatskleista reikšminga informacija apie ~ 11 mlrd. Lt fondo pajamų įmokų ir daugiau nei 13 mlrd. Lt fondo piniginių išlaidų, t. y. VSDF konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkiniai tikrai ir teisingai neparodo fondo pinigų srautų.

Atkreipiame dėmesį, kad pagal Buhalterinės apskaitos įstatymo 3 straipsnio 5 dalį, viešojo sektoriaus subjektai, tvarkydami apskaitą, vadovaujasi viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartais, kuriuos tvirtina ir „Valstybės žiniuose“ skelbia Finansų ministerija. Vadovaujantis 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 29 punktu, jei viešojo sektoriaus subjektas tvarko apskaitą nesilaikydamas nors vieno VSAFAS ar jo reikalavimo, tada jis negali tvirtinti, kad finansinių ataskaitų rinkinys parengtas pagal VSAFAS.

Pažymime, kad Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad biudžetinių įstaigų vadovai įstatymų nustatyta tvarka atsako už buhalterinės apskaitos organizavimą, ataskaitų rinkinių pagal Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymą ir kitų teisės aktų reikalavimus rengimą ir pateikimą, be to, Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje numatyta ūkio subjekto vadovo atsakomybė už apskaitos organizavimą pagal šio įstatymo reikalavimus, o 11 straipsnio 1 dalyje – struktūrinio padalinio, tvarkančio apskaitą, vadovo atsakomybė už buhalterinių įrašų teisingumą Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

III DALIS. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO VIDAUS KONTROLĖS SISTEMOS ĮVERTINIMAS

Atlikus audito procedūras nustatyta, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose vidaus kontrolės sistema sukurta taip, kad užtikrintų pagrindinius jai keliamus tikslus, pagrindinės vidaus kontrolės procedūros sukurtos atsižvelgiant į vidaus kontrolės tikslą, veiklos riziką, vidaus kontrolės pastovumą ir jos atlikimo sąnaudas, apskaitos ir informacinę sistemą ir kitus vidaus kontrolės kriterijus. Tačiau audito metu nustatyti reikšmingi vidaus kontrolės trūkumai tvarkant apskaitą ir rengiant ataskaitas pagal VSAFAS, priimant sprendimus dėl įmokų, delspinigių ar baudų sumokėjimo atidėjimo bei atleidimo nuo delspinigių ir baudų mokėjimo, dėl skolų išieškojimo, perleidimo, dėl turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo, naudojant VSDF

administravimui skirtas lėšas, rodo, kad vidaus kontrolės sistema veikia nepatikimai, todėl ji vertinama kaip patenkinama.

IV DALIS. REKOMENDACIJOS

VSDF administravimo įstaigos dėl audito metu nustatytų neatitikimų buvo informuotos raštais (žr. 3 priedą). Atsižvelgdami į šioje ataskaitoje išdėstytus dalykus rekomenduojame:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

- siekiant optimaliai valdyti VSDF biudžetą ir mažinti sukauptą deficitą:
  - ▶ ieškoti galimybių lėšų nedarbo socialiniam draudimui trūkumą dengti iš kitų lėšų šaltinių, taip užtikrinant, kad Valstybinio socialinio draudimo fondas nedarbo socialinio draudimo išlaidas dengtų neviršydamas šiam tikslui surinktų įmokų (ataskaitos 1.2.1 skirsnis, 19–23 psl.);
  - ▶ svarstyti galimybę perimti iš VSDF kitų Užimtumo fondo patiriamų išlaidų, tiesiogiai nesusijusių su nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimu, dengimą anksčiau nei įstatyme numatytas pereinamojo laikotarpio galutinis terminas (2012-12-31) (ataskaitos 1.2.1 skirsnis, 19–23 psl.);
- inicijuoti teisės aktų pakeitimus:
  - ▶ kad pensijų fondams būtų pervedama tik faktiškai sumokėta, o ne apskaičiuota draudėjų pensijų socialinio draudimo įmokų dalis (ataskaitos 1.2.3 skirsnis, 24–25 psl.);
  - ▶ numatančius kompensuoti VSDF patiriamas įmokų į pensijų fondus administravimo sąnaudas (ataskaitos 2.2.4 skirsnis, 44–45 psl.).

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai:

- siekiant parengti teisingas, informatyvias ir objektyviai palyginamas biudžeto vykdymo ir finansines ataskaitas (ataskaitos II dalis, 46–55 psl.):
  - ▶ nustatyti detalius fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų rengimo principus, numatant, kokios lėšos priskiriamos fondui ir kokios – administruojančių įstaigų veiklai, numatyti biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų analogiškų rodiklių palyginimo aspektus;
  - ▶ finansinių ataskaitų rinkinyje atskleisti visą pagal VSAFAS reikalaujamą informaciją ir parengti privalomas finansines ataskaitas;
  - ▶ vykdyti pavaldžioms įstaigoms pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną;

- siekiant užtikrinti pagrįstą sprendimų priėmimą dėl mokėjimų atidėjimo ar atleidimo nuo baudų ir delspinigių mokėjimo (ataskaitos 1.1.1 skirsnis, 9–10 psl.):
  - ▶ kelti teritorinių skyrių darbuotojų kvalifikaciją vertinant draudėjų prašymus, finansinius bei kitus dokumentus ir atidėjimų įtaką draudėjų finansinei būklei;
  - ▶ svarstyti teritorinių skyrių veiklos vertinimo tvarkos kriterijų, skatinančių teigiamų sprendimų dėl atidėjimų priėmimą, objektyvumą;
- siekiant užtikrinti tinkamą delspinigių apskaičiavimą ir teisingą jų atskleidimą ataskaitose (ataskaitos 1.1.2 skirsnis, 11–13 psl.):
  - ▶ parengti ir patvirtinti detalią delspinigių skaičiavimo teritoriniuose skyriuose tvarką, atitinkančią aktualias teisės aktų nuostatas ir užtikrinančią delspinigių apskaičiavimą ir atskleidimą ataskaitose tinkamu laikotarpiu;
  - ▶ svarstyti galimybę patobulinti programinę įrangą, kad delspinigiai būtų skaičiuojami automatiškai praleidus mokėjimo terminus, taip išvengiant sprendimo dėl delspinigių skaičiavimo priklausymo nuo žmogiškojo faktoriaus;
- siekiant išvengti neigiamų teisinių padarinių išsieškant skolas ir subjektyvių sprendimų dėl skolos atsiėmimo turtu galimybės (ataskaitos 1.1.3 skirsnis, 15–17 psl.):
  - ▶ patikslinti skolų išieškojimo tvarką dėl priverstinio poveikio priemonių taikymo, suderinant ją su aktualiomis teisės aktų nuostatomis;
  - ▶ nustatyti detalias teritorinių skyrių atliekamas procedūras vykdant skolų išieškojimą (siunčiant raginimus ir priminimus) ir vertinant skolos atsiėmimo turtu pasiūlymus;
- numatyti ilgalaikę VSDF veiklos perspektyvą, kuria remiantis būtų galima priimti racionalius administravimo įstaigų infrastruktūros plėtros, reorganizavimo, funkcijų paskirstymo ir kitus fondo administravimo sprendimus (ataskaitos 2.1.2, 2.2.1, 2.2.2 skirsniai, 33–36 psl., 38–42 psl.);
- siekiant surinkti daugiau pajamų į fondo biudžetą, priimti didžiausią turto naudojimo grąžą duodančius sprendimus dėl turto pardavimo ar jo panaudojimo kitu būdu, įvertinus visas galimas alternatyvas, pagrįstas rinkos analizės ir kitais duomenimis (ataskaitos 2.1.3 skirsnis, 36–37 psl.);
- siekiant sumažinti fondo sąnaudas valdymui, svarstyti galimybę Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrių ir Mokymo centrą reorganizuoti į Fondo valdybos struktūrinius padalinius arba ieškoti kitų galimybių optimizuoti jų veiklą (ataskaitos 2.2.2 skirsnis, 40–42 psl.).

Atkreipiame dėmesį, kad vis dar išlieka aktualios 2009 m. Valstybinio socialinio draudimo sistemos valstybinio audito ataskaitoje⁸⁷ teiktos rekomendacijos dėl fondo pajamų / išlaidų skirtumo dengimo iš valstybės biudžeto, jei teisės aktais padidinamos fondo išlaidos, nedidinant valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo arba sumažinant įmokas, dėl paskolų palūkanų dengimo. Šių rekomendacijų neįgyvendinimas iki šiol turi neigiamų padarinių fondo biudžeto vykdymo rezultatui. Taip pat reikėtų pažymėti minėtoje ataskaitoje teiktas ir iki šiol neįgyvendintas rekomendacijas nustatyti fondo administravimui skiriamą įmokų dalį ir reglamentuoti VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką įstatymu.

Siekiant užtikrinti VSDF funkcijų vykdymą, manome, kad teisės aktų projektai dėl VSDF turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo turėtų būti teikiami svarstymui įvertinus jų galimas pasekmes fondo biudžetui. Tvirtinant VSDF biudžetą rodiklių patvirtinimo įstatymu, turėtų būti atsižvelgiama į fondo finansinę padėtį ir įvertinamos galimybės fondui numatyti papildomus asignavimus iš valstybės biudžeto, skirtus dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų susikaupusiam deficitui dengti.

1-ojo audito departamento direktorius

Laimonas Čiakas

1-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Rasa Domarkienė

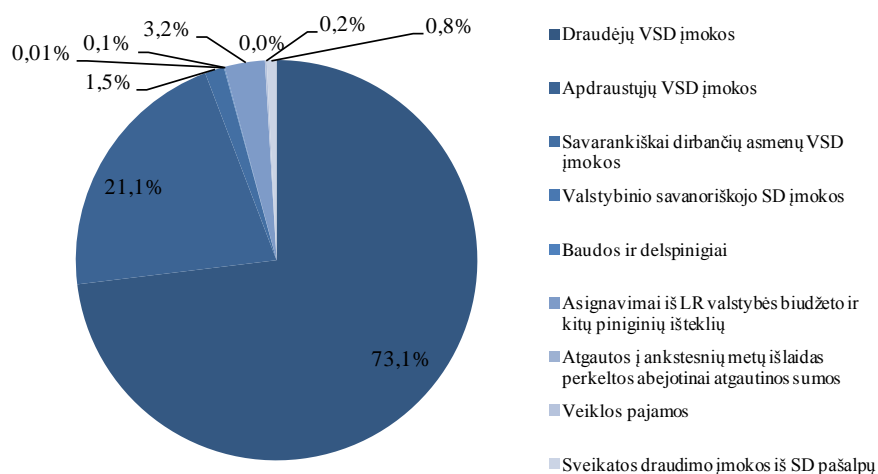
⁸⁷ Valstybinio veiklos audito „Valstybinio socialinio draudimo sistema“ ataskaita, 2009-12-18 Nr. VA-P-10-2-23.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Dėl Valstybinio socialinio draudimo
fondo konsoliduotųjų ataskaitų
rinkinio finansinio (teisėtumo)
audito rezultatų“
1 priedas

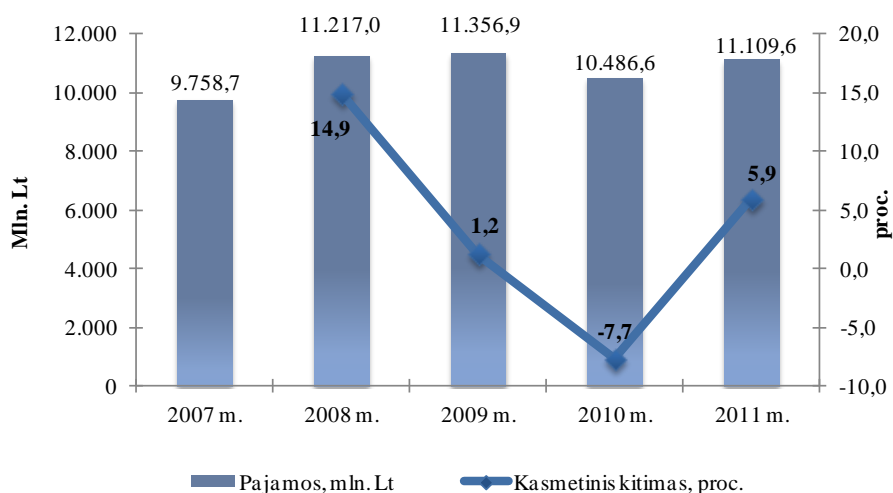
VSDF biudžeto pajamos ir makroekonominiai bei socialiniai rodikliai 2007–2011 m.

1 pav. VSDF biudžeto pajamų struktūra 2011 m.

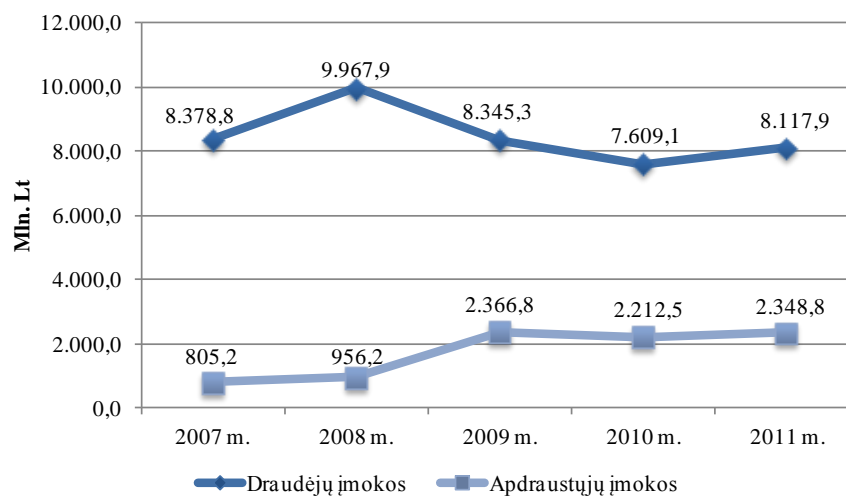
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

2 pav. VSDF biudžeto pajamų kitimas 2007–2011 m.

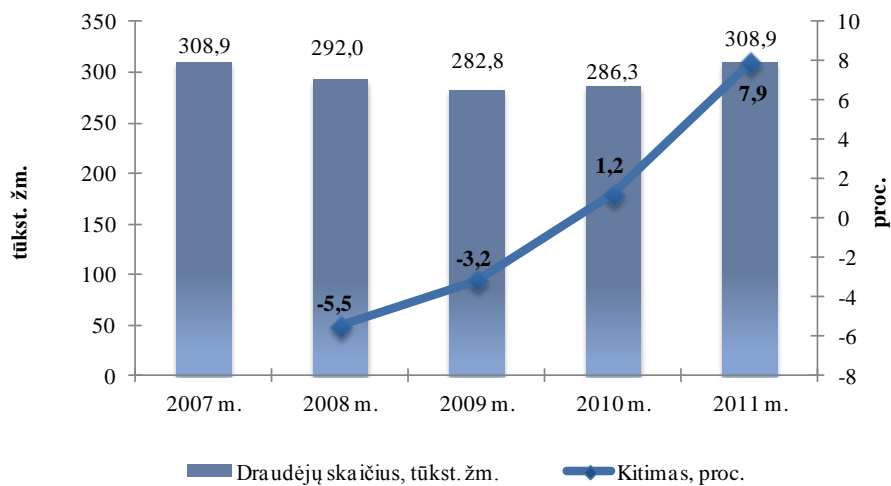
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

3 pav. Draudėjų ir apdraustųjų įmokų kitimas 2007–2011 m.

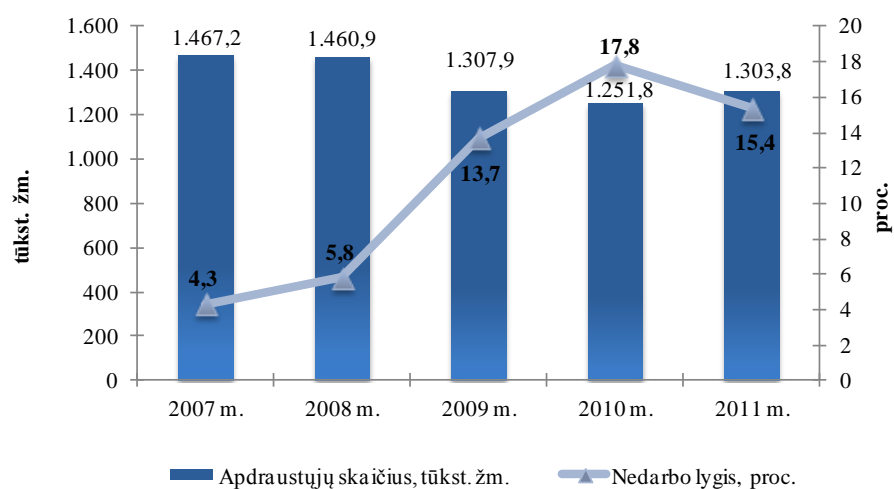
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

4 pav. Draudėjų skaičiaus kitimas 2007–2011 m.

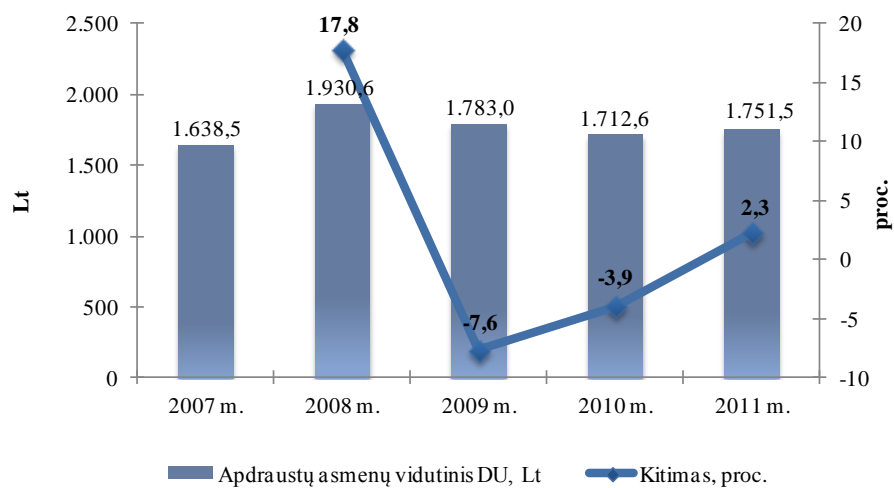
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

5 pav. Apdraustųjų skaičius ir nedarbo lygio kitimas 2007–2011 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

6 pav. Apdraustųjų asmenų vidutinio DU kitimas 2007–2011 m.

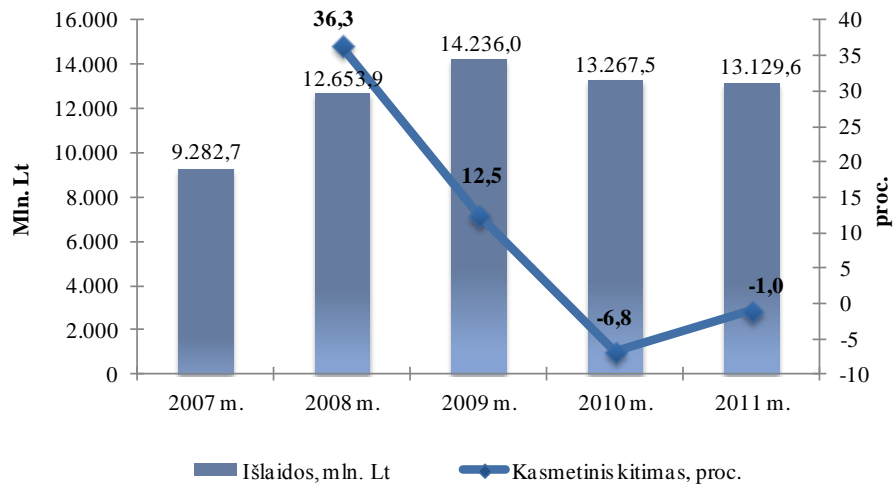

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Dėl Valstybinio socialinio draudimo
fondo konsoliduotųjų ataskaitų
rinkinio finansinio (teisėtumo)
audito rezultatų“
2 priedas

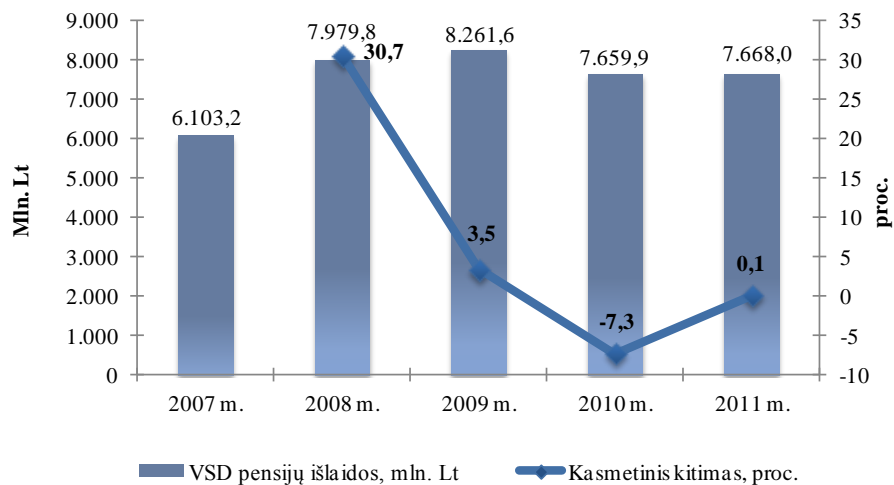
VSDF biudžeto išlaidos ir makroekonominiai bei socialiniai rodikliai 2007-2011 m.

1 pav. VSDF biudžeto išlaidų kitimas 2007 – 2011 m.

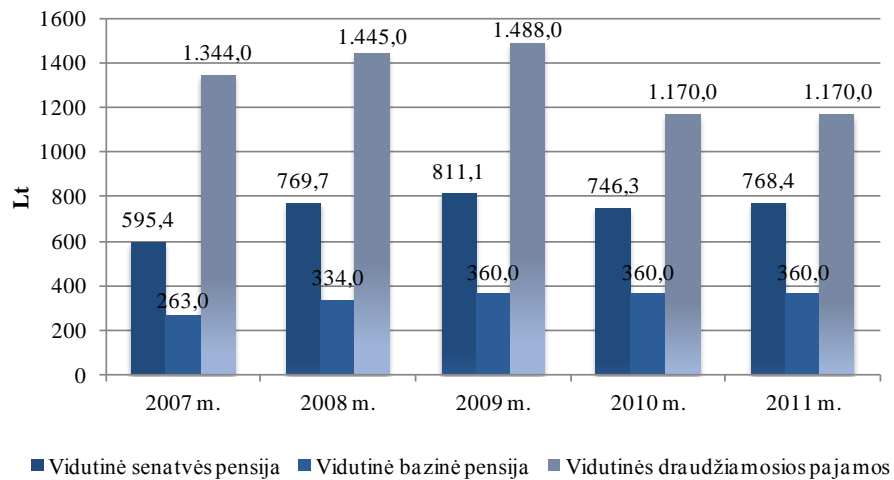
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

2 pav. VSDF biudžeto išlaidų pensijų socialiniam draudimui kitimas 2007 – 2011 m.

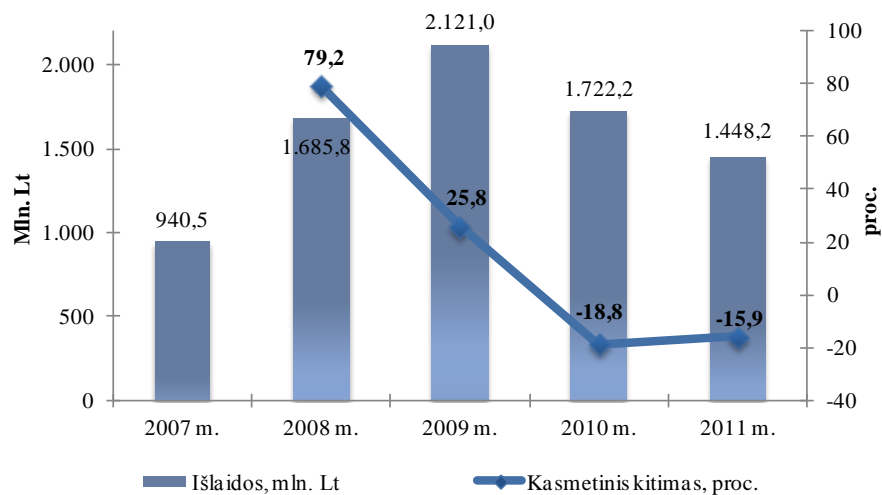
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

3 pav. Vidutinės senatvės pensijos, vidutinės bazinės pensijos ir vidutinių draudžiamųjų pajamų kitimas 2007-2011 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

4 pav. VSDF biudžeto išlaidų ligos ir motinystės socialiniam draudimui kitimas 2007 – 2011 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Fondo valdybos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo
 fondo konsoliduotųjų ataskaitų
 rinkinio finansinio (teisėtumo)
 audito rezultatų“
 3 priedas

Raštai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai ir pavaldžioms įstaigoms

Eil. Nr.	Įstaiga	Antraštė	Registracijos data	Dokumento numeris
1.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba	Dėl audito metu nustatytų pastebėjimų	2011-11-05	S-(10-2133)-2070
2.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2012-06-27	S-(10-2133)-1541
3.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2012-06-28	S-(10-2133)-1550
4.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyrius, Kupiškio skyrius	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2012-06-28	S-(10-2133)-1552
5.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba	Dėl audito metu nustatytų dalykų	2012-07-02	S-(10-2133)-1613

Valstybinio audito ataskaitos
 „Dėl Valstybinio socialinio draudimo
 fondo konsoliduotųjų ataskaitų
 rinkinio finansinio (teisėtumo)
 audito rezultatų“
 4 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Siekiant optimaliai valdyti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą ir mažinti sukauptą deficitą:	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai		
1.1.	ieškoti galimybių lėšų nedarbo socialiniam draudimui trūkumą dengti iš kitų lėšų šaltinių, taip užtikrinant, kad Valstybinio socialinio draudimo fondas nedarbo socialinio draudimo išlaidas dengtų neviršydamas šiam tikslui surinktų įmokų;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Parengti Užimtumo Valstybinio socialinio draudimo ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų pakeitimo projektus ir pateikti juos Vyriausybei.	2012 m. spalio 1 d.
1.2.	svarstyti galimybę perimti iš VSDF kitų Užimtumo fondo patiriamų išlaidų, tiesiogiai nesusijusių su nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimu, dengimą anksčiau nei įstatyme numatytas pereinamojo laikotarpio galutinis terminas (2012-12-31).	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Parengti Užimtumo Valstybinio socialinio draudimo ir Nedarbo socialinio draudimo įstatymų pakeitimo projektus ir pateikti juos Vyriausybei.	2012 m. spalio 1 d.
2.	Inicijuoti teisės aktų pakeitimus:	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai		
2.1.	numatančius, kad pensijų fondams būtų pervedama tik faktiškai sumokėta, o ne apskaičiuota draudėjų pensijų socialinio draudimo įmokų dalis;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Sudaryti darbo grupę ir įvertinti galimybę pensijų fondams pervedti faktiškai sumokėtą kaupimui skirtą draudėjų pensijų socialinio draudimo įmokų dalį. Prireikus parengti teisės aktų projektus ir pateikti juos Vyriausybei.	2012 m. rugpjūčio 20 d. 2013 m. sausio 1 d.
2.2.	numatančius kompensuoti Valstybinio socialinio draudimo fondo patiriamas įmokų į pensijų fondus administravimo sąnaudas.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai	Įvertinti Valstybinio socialinio draudimo fondo patiriamų įmokų į pensijų fondus administravimo sąnaudų kompensavimo galimybę, galimus lėšų sąnaudų kompensavimui šaltinius, prireikus parengti Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo projektą ir pateikti Vyriausybei.	2013 m. rugpjūčio 1 d.

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
3.	Siekiant parengti teisingas, informatyvias ir objektyviai palyginamas biudžeto vykdymo ir finansines ataskaitas:	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai		
3.1.	nustatyti detalius fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų rengimo principus, numatant, kokios lėšos priskiriamos fondui ir kokios – administruojančių įstaigų veiklai, numatyti biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų analogiškų rodiklių palyginimo aspektus;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Inicijuoti VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimus, susijusius su VSDF apskaitos reglamentavimu ir biudžeto vykdymo ataskaitos straipsnių paaiškinimu. 2. Patikslinti Valstybinio socialinio draudimo fondo ir valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų veiklos apskaitos politiką.	2012 m. IV ketv. 2012 m. IV ketv.
3.2.	finansinių ataskaitų rinkinyje atskleisti visą pagal VSAFAS reikalaujamą informaciją ir parengti privalomas finansines ataskaitas;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Atskleisti visą pagal VSAFAS reikalaujamą informaciją konsoliduotųjų finansinių ataskaitų už 2011 m. aiškinamajame rašte. 2. Parengti 2012m. visas privalomas finansines ataskaitas.	2012 m. rugpjūčio 30 d. 2013 m. kovo 1d.
3.3.	vykdyti pavaldžioms įstaigoms pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Vidaus kontrolės priemonėmis užtikrinti pavaldžioms įstaigoms pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną, nustatant atsiskaitymo terminus už rekomendacijų įgyvendinimą.	2012 m. rugpjūčio 20 d.
4.	Siekiant užtikrinti pagrįstą sprendimų priėmimą dėl mokėjimų atidėjimo ar atleidimo nuo baudų ir delspinigių mokėjimo:	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai		
4.1.	kelti teritorinių skyrių darbuotojų kvalifikaciją vertinant draudėjų prašymus, finansinius bei kitus dokumentus ir atidėjimų įtaką draudėjų finansinei būklei;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Suorganizuoti mokymus Fondo valdybos teritorinių skyrių specialistams.	2012 m. IV ketv.
4.2.	svarstyti teritorinių skyrių veiklos vertinimo tvarkos kriterijų, skatinančių teigiamų sprendimų dėl atidėjimų priėmimą, objektyvumą.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Peržiūrėti teritorinių skyrių veiklos vertinimo tvarkos kriterijus, skatinančius teigiamų sprendimų dėl atidėjimų priėmimą, objektyvumą.	2012 m. IV ketv.
5.	Siekiant užtikrinti tinkamą delspinigių	Valstybinio		

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	apskaičiavimą ir teisingą jų atskleidimą ataskaitose:	socialinio draudimo fondo valdybai		
5.1.	parengti ir patvirtinti detalią delspinigių skaičiavimo teritoriniuose skyriuose tvarką, atitinkančią aktualias teisės aktų nuostatas ir užtikrinančią delspinigių apskaičiavimą ir atskleidimą ataskaitose tinkamu laikotarpiu;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Parengti teisės aktą, reglamentuojantį delspinigių apskaičiavimą ir atvaizdavimą finansiniuose dokumentuose.	2012 m. IV ketv.
5.2.	svarstyti galimybę patobulinti programinę įrangą, kad delspinigiai būtų skaičiuojami automatiškai, praleidus mokėjimo terminus, taip išvengiant sprendimo dėl delspinigių skaičiavimo priklausymo nuo žmogiškojo faktoriaus.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Patobulinti Įmokų taikomąją sistemą, siekiant maksimaliai išeliminuoti specialistų įsikišimą į delspinigių skaičiavimo procesą.	2012 m. IV ketv.
6.	Siekiant išvengti neigiamų teisinių pasekmių išsiekiant skolas ir subjektyvių sprendimų dėl skolos atsiėmimo turtu galimybes:	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai		
6.1.	patikslinti skolų išieškojimo tvarką dėl priverstinio poveikio priemonių taikymo, suderinant ją su aktualiomis teisės aktų nuostatomis;	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Patikslinti Priverstinio poveikio priemonių taikymo taisykles	2012 m. III ketv.
6.2.	nustatyti detalias teritorinių skyrių atliekamas procedūras, vykdant skolų išieškojimą (siunčiant raginimus ir priminimus) ir vertinant skolos atsiėmimo turtu pasiūlymus.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Patikslinti teritorinių skyrių atliekamų procedūrų, vykdant skolų išieškojimą, tvarkos aprašą	2012 m. III ketv.
7.	Numatyti ilgalaikę Valstybinio socialinio draudimo fondo veiklos perspektyvą, kuria remiantis būtų galima priimti racionalius administravimo įstaigų infrastruktūros plėtros, reorganizavimo, funkcijų paskirstymo ir kitus fondo administravimo sprendimus.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Parengti Valstybinio socialinio draudimo fondo veiklos perspektyvinį planą 2013-2020 m. 2. Suderinti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Valstybinio socialinio draudimo fondo taryba 3. Parengti Fondo administravimo įstaigų infrastruktūros ir funkcijų paskirstymo perspektyvinį planą	2013 m. I ketv. 2013 m. I ketv. 2013 m. II ketv.
8.	Siekiant surinkti daugiau pajamų į fondo biudžetą, priimti didžiausią turto naudojimo grąžą duodančius sprendimus dėl turto pardavimo ar jo panaudojimo kitu būdu, įvertinus visas galimas alternatyvas, pagrįstas rinkos analizės ir kitais duomenimis.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Atnaujinti Valstybinio socialinio draudimo administravimo įstaigų Valdymo tobulinimo grupės sudėtį dėl Fondo nekilnojamojo turto efektyvaus naudojimo bei atnaujinti ir sukonkretinti Valdymo tobulinimo	2012 m. IV ketv.

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			grupės tikslus ir priemones Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų nekilnojamojo turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo klausimais.	
9.	Siekiant sumažinti fondo sąnaudas valdymui, svarstyti galimybę Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrių ir Mokymo centrą reorganizuoti į valdybos struktūrinius padalinius arba ieškoti kitų galimybių optimizuoti jų veiklą.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Parengti Karinių ir joms prilygintų struktūrų skyriaus ir Mokymo centro veiklos optimizavimo priemones	2013 m. I ketv.
10.	Nuostolius iš ilgalaikio materialiojo turto perleidimo, reprezentacines išlaidas, su darbo santykiais susijusias išmokas ir sunaudotas atsargas apskaityti ir Veiklos rezultatų ataskaitoje nurodyti tinkamuose sąnaudų straipsniuose.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Pakoreguoti Finansų valdymo sistemos programinę įrangą, kuri leistų teisingai apskaityti nuostolius iš ilgalaikio materialiojo turto perleidimo, su darbo santykiais susijusias išmokas ir sunaudotas atsargas.	2012 m. gruodžio 1 d.
11.	Inventorizacijos metu vertinti, ar turtas, saugomas sandėlyje, ir finansinis turtas (gautinos sumos) turi nuvertėjimo požymių, o juos nustčius, registruoti tokio turto nuvertėjimo sąnaudas.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	Inventorizacijos komisijos pirmininkas prieš metinės inventorizacijos atlikimą Inventorizacijos komisiją turi supažindinti su teisės aktais, reglamentuojančiais turto nuvertėjimo nustatymą.	2013 m. sausio 10 d.
12.	Kreiptis į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją dėl specifinių fondo skolų inventorizacijos reikalavimų nustatymo pagal gautinų ir mokėtinų sumų rūšis.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai	1. Parengti tvarkos aprašo dėl specifinių fondo skolų inventorizacijos pagal gautinų ir mokėtinų sumų rūšis projektą. 2. Suderinti projektą su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2012 m. lapkričio 20 d. 2012 m. gruodžio 20 d.
13.	Paskirti atsakingą/us asmenį/ius, kuris/ie kontroliuotų, kad išvados ir sprendimai dėl įmokų, delspinigių ir baudų sumokėjimo atidėjimo bei atleidimo nuo delspinigių ir baudų mokėjimo būti priimami tik išsamiai įvertinus informaciją ir gavus reikalingus dokumentus, kuriais būtų grindžiamas įsiskolinimo priežastys, mokėtojo galimybės atsiskaityti per atidėjimo laikotarpį ir prašymų pagrįstumas.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriui	Kontroliuoti pavesta Įmokų išieškojimo skyriaus vedėjai Ramunei Predkelienei ir vedėjos pavaduotojai Virginijai Paliulienei	2012 m. liepos 31 d.
		Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyriui	Kontroliuoti pavesta Įmokų išieškojimo skyriaus vedėjai Liudmilai Kerežienei ir skyriaus vyriausiajai specialistei Renatai	2012 m. liepos 31 d.

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			Kelpsienei	
14.	Delspinigių ir savarankiškai dirbančių asmenų įmokų pajamas apskaitoje registruoti tą ataskaitinį laikotarpį, kurį jos yra uždirbamos, t.y. kiekvieną ketvirtį kaupti planuojamus gauti delspinigius ir savarankiškai dirbančių asmenų įmokas.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriui	1. Išnagrinėti praktines galimybes delspinigių skaičiavimui už kiekvieną mėnesį, draudėjų informavimą apie priskaičiuotas sumas ir priskaičiuotų sumų atvaizdavimą tame laike už kurį jie buvo priskaičiuoti. 2. Pateikti išvadas bei rekomendacijas dėl programinės įrangos sukūrimo Fondo valdybai.	2012 m. rugpjūčio 31d. 2012 m. rugsėjo 15 d.
		Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyriui	1. Išnagrinėti praktines galimybes delspinigių skaičiavimui už kiekvieną mėnesį, draudėjų informavimą apie priskaičiuotas sumas ir priskaičiuotų sumų atvaizdavimą tame laike už kurį jie buvo priskaičiuoti. 2. Pateikti išvadas bei rekomendacijas dėl programinės įrangos sukūrimo Fondo valdybai	2012 m. rugpjūčio 31d. 2012 m. rugsėjo 15 d.
15.	Darbo užmokesčio sąnaudas išaitinems išmokoms apskaitoje registruoti tą ataskaitinį laikotarpį, kurį atsiranda įsipareigojimai mokėti išaitines išmokas, materialines pašalpas apskaityti tinkamame sąnaudų straipsnyje.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriui	Pakoreguoti darbo užmokesčio skaičiavimo programinę, kad būtų galima įgyvendinti pateiktą rekomendaciją	2012 m. spalio 1 d.
		Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyriui	Pakoreguoti darbo užmokesčio skaičiavimo programinę, kad būtų galima įgyvendinti pateiktą rekomendaciją	2012 m. spalio 1 d.
16.	Igijus atgręžtinio reikalavimo teisę į išmokėtas žalias (išmokėjus jas), registruoti gautinas sumas ir, jei reikalinga, jų nuvertėjimą.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriui	Teisingai apskaityti gautinas sumas ir, jei reikalinga, jų nuvertėjimą	2012 m. rugsėjo 1 d.